

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Bc. Petr Skalník

**ALKOHOL A ALKOHOLISMUS V DOBĚ
PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY
(1918–1938)**

(Magisterská diplomová práce)

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Olomouc, 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně, s využitím primárních pramenů a sekundární literatury. Vše je citováno v textu a v závěrečném seznamu. Digitální verze je totožná s tištěnou podobou práce.

V Olomouci dne:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mi při psaní mé diplomové práce pomohli. Všem, kteří se mě neustále ptali, jestli už jsem začal a jestli už mám hotovo. Chtěl bych poděkovat všem, kteří mi pomáhali při výběru zdrojů a literatury a dováděli mě k novým a novým nápadům, jak práci zpracovávat.

Celou práci bych rád uvedl citátem, který mi opakoval blízký člověk a k tomuto tématu se, myslím, hodí.

„Alkohol je metla lidstva... ale zametat se musí.“ (J. L. 1934-2024)

Obsah

ÚVOD	5
Charakteristika pramenů	8
1. Zákonná úprava týkající se alkoholických nápojů	12
1.1. 1918	13
1.2. 1919	15
1.3. 1920	17
1.4. 1922	20
1.5. 1923	22
1.6. 1932	22
1.7. 1934	23
1.8. 1938	24
1.9. Dílčí závěr.....	25
2. Cesta prohibice – USA, Evropa, ČSR (?)	26
2.1. Amerika	27
2.1.1. Spojené státy americké	27
2.1.2. Kanada.....	31
2.2. Evropa.....	32
2.2.1. Švédsko	32
2.2.2. Norsko	37
2.2.3. Finsko	38
2.2.4. Francie.....	42
2.2.5. Velká Británie.....	44
2.2.6. Ruské impérium	45
2.2.7. Československo	48
2.3. Dílčí závěr.....	57
3. Reflexe v tisku.....	59
3.1. Lidové noviny	61
3.2. Venkov.....	83
3.3. České slovo	106
3.4. Dílčí závěr.....	117
4. Pivo a statistika	121
Závěr	131
Resumé.....	134
Anotace	135
Zdroje	136

ÚVOD

„Ja, pane, takové procesí je jen na oko procesím křesťanským, máme křesťanské názory jen na oko, ve skutečnosti máme jiné náboženství, my máme tři bohy, my jsme mnohobožci, máme zvláštní svatou trojici: jeden bůh je víno, voda sluneční, druhý je voda vařená, pivo, a konečně voda ohnivá, to je duch, pravý duch, spiritus.“¹

Těmito slovy uvádí svoje pojednání Tomáš Garrigue Masaryk, první československý prezident, „tatíček vlasti“, filozof, sociolog a vážený státník. Prezident Masaryk se k tématu alkoholu a alkoholismu vyjadřoval několikrát a pokaždé z toho vznikl apel na to, že střízlivá společnost je společnost lepší, vyspělejší. S alkoholismem a nadměrným pitím spojuje hloupost, duševní nemoci, chudobu, bezcitnost nebo surovost.² Ve své stati Masaryk varuje před nadměrným pitím. Smutně konstatuje, že pití alkoholu se stalo jakýmsi „národním zvykem“ a dostalo se do veřejného prostoru a velmi se normalizovalo. Výrobou páleného alkoholu a dostatečnou úrodou bylo rozšíření alkoholismu téměř dosaženo. Popisuje, jak se změnil poměr alkoholiků od jeho dětství do doby, kdy stať píše, zmiňuje, že první místo u pijáků zaujímá pivo, nikoliv kořalka či víno. Alkoholismus jeho doby nazývá „pivařstvím“.³ Dle jeho slov je správnou cestou abstinence, proto ve svých přednáškách i svým vystupováním podporoval abstinenční hnutí a spolky, které se snažily vytvořit nový život, nové ideály a povznést člověka.⁴

Právě alkohol, respektive alkoholismus ve své diplomové práci rozebírám. Zaměřil jsem se na období První československé republiky, tedy mezi lety 1918 a 1938. Především jsem se soustředil na to, zda bylo alkoholismu nějak bráněno, zda byl omezován prodej či konzumace alkoholu vládou, jaký názor panoval v tisku a zda zde působily nějaké zahraniční vlivy.

Toto období je velmi specifické. Jedná se o dobu po První světové válce, kdy byla spousta zemí zdecimována hospodářsky, zemědělsky, průmyslově. Československo na tom nebylo jinak, a tak začala po této hrozně historické události nová etapa.

¹ MASARYK, Tomáš Garrigue: *O alkoholismu: O ethice a alkoholismu*. Vyd. 6. a 4. nezměn. Brno, 1938. s 10.

² Tamtéž, s. 9.

³ Tamtéž, s. 12.

⁴ Tamtéž, s. 44–45.

Český slad a chmel byl velmi populární komoditou v rámci evropského a následně také celosvětového obchodu.⁵ Pivo vyráběné na území Československa se těšilo velké kvalitě a bylo žádané nejen v rámci republiky, ale také v zahraničí – o tom svědčí také dovoz Plzeňského piva do Spojených států amerických před válkou a následně po skončení americké prohibice (viz kapitola o tisku). Pivo tedy nebylo jen komoditou vhodnou k „otupení“ národa, ale také bylo významnou obchodní „zkratkou“ do mezinárodních vod.

Líh, naproti tomu, byl komoditou vyráběnou z několika důvodů a spotřeba „píjáky“ byl jen jeden z nich. S nápoji lihovými se potýkali a bojovali především na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. V kapitole o tisku se budu věnovat situaci v těchto dvou regionech, protože ta byla podle všeho velmi alarmující.

Hlavní body a otázky, na které bych se rád ve své práci zaměřil jsou následující. Jak velkým problémem byl alkoholismus v Československu oproti ostatním vybraným zemím. Na základě pramenů a literatury bych rád odpověděl na otázku, zda československá vláda ve zkoumaném období nějakým způsobem omezovala alkohol, ať už jeho výrobu případně prodej. Zda tedy v Československu někdy nějakým způsobem platil prohibiční zákon. V rámci tohoto zkoumaného období poměrnou část platil v Americe prohibiční zákon. Amerika nebyla jedinou zemí, kde prohibice platila, proto bych rád srovnal prohibiční hnutí ve světě a do kontrastu postavil Československo, abych zjistil, jakým způsobem se s alkoholismem válčilo jinde a jaké to mělo výsledky. Dále bych chtěl odpovědět na otázku, jakým způsobem se k problematice alkoholu a alkoholismu stavěl veřejně dostupný tisk, jakožto hlavní médium v době První československé republiky – jestli nějakým způsobem čtenáře ovlivňoval případně byl objektivní. V souvislosti s tiskem bych také rád zjistil, do jaké míry ovlivňovala americká prohibice dění v rámci Československa. Zda byly vlivy velké prohibice patrné i u nás případně zda někdo prohibici amerického typu prosazoval.

⁵ RAŠÍN, Alois: *Finanční a hospodářská politika československá do konce r. 1921*. Národohospodářská knihovna (Pražská akciová tiskárna). V Praze, 1922. s. 141

Hodně se tedy budu zaměřovat na prohibiční tendence v Československu a prohibiční vlivy zahraniční. Přínosem práce by mělo být právě zpracování tiskovin a zodpovězení otázek o vlivu prohibice ve Spojených státech na Československo.

Charakteristika pramenů

Pro svou diplomovou práci využiji několika pramenů. Především to je denní tisk, který vycházel ve zkoumaném období pravidelně a měl velký dosah. Pro zkoumání tématu alkoholu a alkoholismu jsem zvolil tři deníky.

Prvním deníkem jsou Lidové noviny. Sloučením olomouckého časopisu *Pozor* a brněnských *Moravských listů* vznikl velký projekt, který v podstatě funguje dodnes. Zakladatelem LN byl Adolf Stránský, prvním šéfredaktorem se stal Emil Čermák. Období První republiky je velmi významným pro Lidové noviny. Po První světové válce se politické centrum přesouvá do Prahy, kde Lidové noviny zřídily v roce 1920 pobočku – to byla první z mnoha. Lidové noviny měly pobočky také na Slovensku a na území Podkarpatské Rusi (konkrétně v Košicích, Bratislavě a Užhorodě). Náklady ranního tisku se pohybovaly kolem 45 tisíc výtisků, takže se dá říct, že dosah byl poměrně velký.

Lidové noviny jsem zvolil hlavně proto, že by měly být objektivní a neměly by stranit žádné politické straně. Navíc investovaly nemalé peníze do svých zahraničních redaktorů a často získávaly informace přímo od zdroje.⁶ Noviny by měly tedy čtenáři předkládat nezaujaté informace o tom, co se právě dělo i v rámci alkoholu a alkoholismu. Neměly by stranit žádnému spolku a informace o zahraničních prohibicích a jejich úspěších, či neúspěších by měly být opravdu spolehlivé. Toto jsem tedy vybral jako jeden z objektivních zdrojů.

Dalším deníkem, který jsem pro svou práci zvolil je deník *Venkov*. Deník byl vydáván mezi lety 1906 a 1938, od roku 1914 do roku 1941 vycházela ještě jeho odpolední příloha *Večer*.⁷

⁶ https://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny cit. [07-05-2024].

⁷ [https://cs.wikipedia.org/wiki/Venkov_\(den%C3%ADk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Venkov_(den%C3%ADk)) cit. [07-05-2024].

Deník Venkov jsem zvolil cíleně, protože to byl ústřední tiskový orgán české strany agrární. Agráři byli ve vládě v podstatě po celou dobu zkoumaného období. Proto jsem vybral deník Venkov jako reprezentační deník vládní strany. Také proto, že více zdrojů napovídá, že vládní strany s agráři v čele byly proti zavádění jakýchkoliv prohibičních zákonů a omezení. Agráři samozřejmě svůj deník často využívali k propagaci vlastní strany a vlády, a také k propagaci zákonů, které chtěli schválit. Naopak častokrát útočili na jiné politické strany, jejichž zákony chtěli co nejvíce depopularizovat.

Největším nepřítelem Agráři a celé vlády byly národní socialisté. Jejich *České slovo* jsem vybral jako třetího reprezentanta do kapitoly, kde zkoumám novinové články a postoje tisku k alkoholní otázce. Deník začal vycházet v roce 1907 a bylo vydáváno v podstatě s nějakými změnami do roku 1996 s přestávkou přes První světovou válku.⁸ Jak jsem již zmínil jednalo se o tiskový orgán České strany národně sociální. Tato strana nejen, že oponovala vládě, ale také se velmi urputně snažila do Československa přinést mír a střízlivost. Národní socialisté tvrdě brojili proti alkoholu a snažili se povzbudit v lidech chuť pro střízlivost a abstinenci. Jejich články týkající se alkoholu často nebyly objektivní, stejně jako články agrárního deníku Venkov. Tyto dvě politické strany si mnohdy na stránkách těchto svých deníků vyřizovaly účty v podstatě „mimo Národní shromáždění“.

Tyto tři deníky jsem tedy zvolil cíleně, abych zjistil, jakým způsobem nahlížel na problematiku alkoholismu a prohibice nezávislý, teoreticky objektivní, deník Lidové noviny. Jaký postoj a názory zaujímal deník vládní strany Venkov a jak celou věc pojímal opoziční deník České slovo.

⁸ https://cs.wikipedia.org/wiki/Svobodn%C3%A9_slovo cit. [07-05-2024].

Dalším pramenem, se kterým budu hojně pracovat jsou zákony. Zákonná úprava je pro tuto diplomovou práci velmi důležitá, neboť dokazuje, zda, případně jak bylo na alkohol nahlíženo skrze legislativu. Jakým způsobem poslanci Národního shromáždění bojovali proti alkoholismu a alkoholu, případně zda tento problém vůbec neřešili. K tomuto zkoumání mi byly nápomocny Stejnopisy sbírek zákonů a nařízení státu československého od roku 1918 do roku 1938.⁹ V zákonech budu hledat jakoukoliv legislativní změnu, která se týkala alkoholu nebo alkoholismu. Od tohoto pramene si slibuji, že ukáže skutečnou práci vládních poslanců a výsledky jednání na půdě Národního shromáždění. V novinách může být napsána spousta informací, které ale budou jen součástí kampaně. Ale legislativa je to, co skutečně platilo, a proto si myslím, že je potřeba zákony projít a podívat se, jak bylo s tímto tématem „manipulováno“.

V diplomové práci budu také pracovat s monografiemi. Jednou z nich bude například dílo Jeana-Charlese Sournii *Dějiny pijáctví*.¹⁰ Tato kniha nabízí vhled do problematiky pití alkoholu napříč dějinami v podstatě od starověku, kdy probírá různé první prohibice a zákony týkající se alkoholu, přes osvícenství až v podstatě do novodobých dějin. Mimo jiné se ale také zabývá psychologickou stránkou, tedy tím, jestli je alkoholismus neřest, nebo choroba. V neposlední řadě se věnuje definici závislosti a zkoumá, jak se alkoholici chovají, jak je možno jim pomoci, jaké jsou léčebné metody, zařízení a protialkoholní činnost.

⁹ Dostupné online na: <https://www.aspi.cz/opispdf/opispdf/1918.html> (dostupné pro všechny roky) cit. [07-05-2024].

¹⁰ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Přeložili Petr HIMMEL a Galina KAVANOVA. Praha, 1999.

Další publikací, ze které jsem čerpal už v úvodu je přednáška, respektive dvě přednášky, prezidenta Masaryka s názvem *O alkoholismu* a *O ethice a alkoholismu*.¹¹ Masaryk byl velkým propagátorem abstinence (ne prohibice) a při několika setkáních protialkoholních spolků je navštívil, případně poslal dopis, ve kterém povzbuzuje a oslavuje jejich činnost. Protialkoholní spolky jistě využívaly jeho slova ve svůj prospěch a snažily se skrze jeho osobnost prosadit myšlenku střízlivosti.

Při psaní diplomové práce využiji jistě také publikaci Martina Bútory *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*.¹² Podobně jako Sournia zkoumá vývoj alkoholismu a protialkoholních bojů v různých částech světa. Víc se ale zaměřuje na alkoholismus ve společnosti a jakým způsobem nadměrné pití ovlivňuje právě interakci mezi lidmi ve společnosti. Dále se věnuje prevenci, a právě historii prevence. Celou kapitolu potom věnuje léčbě a typům pacientů a podobně.

¹¹ MASARYK, Tomáš Garrigue: *O alkoholismu: O ethice a alkoholismu*. Vyd. 6. a 4. nezměn. Brno, 1938.

¹² BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989.

1. Zákonná úprava týkající se alkoholických nápojů

Pro moji diplomovou práci jsem se rozhodl prohlédnout zákonné úpravy zkoumaného období, abych zjistil, jakým způsobem se vyvíjel postoj státu k distribuci a omezení alkoholu. Aby bylo moje zkoumání, pokud možno co nejpřesnější, rozhodl jsem se rozdělit pozornost zvlášť na zákony upravující distribuci a omezení piva a zvlášť zákony zaměřující se na lihoviny. Lih byl totiž dále rozdělován na ten, který byl užíván v průmyslu strojním a ten, který byl užíván v průmyslu potravinářském.

Legislativa mezi lety 1918-1938, tedy v mnou zkoumané první republice jsou velmi štedré, co se týče lihu, piva a obecně alkoholu, najdeme zde zákony zřizující jak lihové komise, tak pivovarské komise, a dokonce i komisi pro boj s alkoholismem. Všechny důležité zákony a jejich význam pro tehdejší dobu rozeberu níže. V tomto rozboru nebudou všechny zákony, které jsou dohledatelné, vyberu pouze ty důležité, které k tématu můžou přispět.

Na konec kapitoly zařadím také nejnovější, mnou dohledanou, zákonnou úpravu, která se vyjadřuje k problematice distribuce, popisu, či zacházení s alkoholickými nápoji. Tato současná vyhláška může sloužit k porovnání toho, jaká problematika převažovala při úpravách zákona v době první Československé republiky a jaká převažuje v dnešní době.

1.1. 1918

V tomto roce končí první světová válka a Československo se stává oficiálním hráčem na mezinárodním poli. Ve Washingtonské deklaraci, sepsané v polovině října 1918 se mimo jiné nachází tato věta: „*Naše ústava postará se o účinnou, rozumnou a spravedlivou vládu, která vyloučí jakékoliv zvláštní výsady a znemožní třídní zákonodárství.*“¹³

Vláda tedy ihned po uznání Československa samostatným státem začala vydávat vyhlášky, nařízení a zákony, které změnilы život ve válkou zničené zemi. Samozřejmě, že rok 1918 byl rokem reparací, oprav a reorganizace státu, proto vybírám z tohoto roku dvě nařízení, která v oblasti alkoholismu a alkoholové distribuce znamenala velký pokrok.

Zákon číslo 29/1918 Sb. o zřízení dosavadní československé komise lihové. Tato komise sídlila v Praze a sestávala se z těchto členů: šest zástupců průmyslu lihovarnického, šest zástupců spotřebitelů, zástupce vlády, zástupce Zemědělské rady pro království České a ze zástupce Obchodní a živnostenské komory. Tato komise měla pochopitelně svou vnitřní strukturu, jež sestávala z předsedy a náměstka a plného pléna schůze, přičemž nárok na peněžní odměnu měl pouze předseda a jeho náměstek. Ostatním členům komise byly pouze proplaceny výlohy spojené s cestováním. Tato lihová komise měla za úkol ihned po svém zavedení převzít působnosti lihové ústředny ve Vídni týkající se Československého státu a měla v podstatě na starosti distribuci a přerozdělování lihu různým závodům, případně jiným odběratelům. Vývoz lihu byl v roce 1918 zakázán, jedinou možností bylo zvláštní povolení vlády, která musela obdržet oficiální žádost s odůvodněním právě od lihové komise.¹⁴ Pokud byl konsumní líh vyvážen, byla situace řešena tak, že se určila přejímací cena a to, co bylo navíc, šlo státu. Tímto způsobem vydělal stát Československý mezi lety 1918-1922 vývozem lihu 662 835 549 korun československých.¹⁵

¹³ WASHINGTONSKÁ DEKLARACE (18. 10. 1918) dostupné online na webu: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/washingtonska-deklarace-18-10-1918/> [cit. 26-09-2023]

¹⁴ Zákon č. 29/1918 Sb. ze dne 8. listopadu 1918 o zřízení československé komise lihové. In.: Sbírnka zákonů a nařízení státu Československého. 1918, částka IV., s. 19-20. Dostupný online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/004-1918.pdf> [cit. 26-09-2023]

¹⁵ RAŠÍN, Alois: *Finanční a hospodářská politika československá do konce r. 1921*. Národohospodářská knihovna (Pražská akciová tiskárna). V Praze, 1922. s. 141

Zákon číslo 25/1918 Sb. o zřízení dosavadní pivovarské komise. Stejně jako v případě lihovarů i distribuce piva musela být ošetřena komisí, která měla pod svou správou poválečné rozdělování a starost o materiál a suroviny pro pivovary nacházející se na území nově vzniklého Československého státu. Vnitřní struktura pivovarské komise byla trochu odlišná od komise lihové. Pivovarská komise se stávala z Valného shromáždění, které bylo tvořeno zástupci pivovarského průmyslu z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska (v oblasti Podkarpatské Rusi se dle dostupných informací ve sledovaném období nacházel pouze jeden pivovar, který zásoboval pivem především svoji oblast a částečně zajišťoval vývoz na Slovensko). Dalším orgánem byl Výkonný výbor, který tvořili členové volení Valným shromážděním a posledním dozorčím orgánem byl Národní výbor a vláda Československá, konkrétně vládní komisaři z úřadu pro zásobování lidu, správy finanční a Obilního ústavu.¹⁶ V případě pivovarnictví nebyl zahraniční vývoz omezen, ba právě naopak. Vývoz do zahraničí se doporučoval, protože Český a Moravský slad byl světoznámým produktem, který se využíval při výrobě piva. Sladařské ječmeny se tedy nemlely na mouku, nýbrž se vyvážely a z utržených peněz se potom mouka nakoupila. Samozřejmě nebyl vyvezen všechen ječmen v letech 1918-1921 bylo vyvezeno asi 11 000 vagonů sladu a zisk státu z tohoto činil 275 063 00 korun československých. Tímto obchodem bylo také dosaženo udržení styku s 9 státy s hodnotnými měnami, což bylo důležité pro českou ekonomiku.¹⁷

¹⁶ Zákon č. 25/1918 Sb. ze dne 8. listopadu 1918 o zřízení pivovarské komise. In.: Sbirka zákonů a nařízení státu Československého. 1918, částka III., s. 15. Dostupný online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/003-1918.pdf> [cit. 30-09-2023]

¹⁷ RAŠÍN, Alois: *Finanční a hospodářská politika československá do konce r. 1921*. Národohospodářská knihovna (Pražská akciová tiskárna). V Praze, 1922. s. 142

Dle Aloise Rašína, tehdejšího ministra financí, bylo z přeplatků z lihu, sladu a cukru za tři roky utrženo bezmála 6 miliard korun československých, což je i na dnešní dobu velký objem peněz.¹⁸ Můžeme říct, že pivo a líc byli velmi důležitými komoditami pro českou ekonomiku v rámci poválečného vývoje. Jakým způsobem bylo s pivem a lícem nakládáno v rámci republiky Československé, na to se zaměřuji v jiné kapitole.

Rozhodně ale dle vzniku lícové a pivovarské komise můžeme říct, že vládnoucí vrstva si uvědomovala potenciál, jaký v sobě mají tyto české, moravské a další produkty. Nebylo v jejich zájmu konkrétně o tyto výroby přijít nebo je prodat. Alkohol tedy v české historii hrál důležitou roli, a v tomto případě můžeme říct, pozitivní.

1.2. 1919

Co se týče lihu a lihovin, je rok 1919 na zákonnou úpravu skoupý. V tomto roce se lícem zabývají sice 4 nařízení a zákony – konkrétně z ledna, dubna, listopadu a prosince, ale všechny se týkají pouze stanovení cen nebo daně.

I tak bych ale přeci jen jedno nařízení ohledně ceny rád zmínil. Jedná se o nařízení číslo 1/1919 Sb. o stanovení nejvyšších cen rafinovaného a denaturovaného lihu tuzemského rumu, výčepní kořalky, jakož i surového lihu.¹⁹ Především bude pro tuto diplomovou práci důležitá cena tuzemského rumu a výčepní kořalky.

Zákon mimo jiné také upravuje ceny pro pálení lihu, a to konkrétně takto: při odebírání nad 500 litrů lihu v rámci jedné zásilky se cena stanovila na 180 korun za hektolitr. Při odebírání menšího množství se cena zvyšuje. Při odběru 25-100 litrů, tedy velmi nízkém objemu se cena dostala na 195 korun za hektolitr. Při prodeji v obchodech se ceny v tomto roce stanovily na 13,50 korun za prostorový litr při prodeji množství méně než 0,5 litru.

¹⁸ RAŠÍN, Alois: *Finanční a hospodářská politika československá do konce r. 1921*. Národohospodářská knihovna (Pražská akciová tiskárna). V Praze, 1922. s. 145

¹⁹ Zákon č. 1/1919 Sb. ze dne 3. ledna 1919 o stanovení nejvyšších cen rafinovaného a denaturovaného lihu tuzemského rumu, výčepní kořalky, jakož i surového lihu. In.: *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého. 1919, částka I.*, s. 1-2. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/001-1919.pdf> [cit. 03-10-2023]

Cena výčepní kořalky byla v roce 1919 stanovena na 7,60 korun za prostorový litr při prodeji množství méně než 0,5 litru. Při srovnání s cenami z dnešní doby jsou tato čísla velmi nízká, ovšem je nutné mít na paměti finanční situaci zkoumaného období.

Rok 1919 samozřejmě stanovil také cenu piva, které bylo děleno na pivo obyčejné a pivo plzeňské. Pivo plzeňské bylo, již v té době, považováno za kvalitnější než ostatní piva, proto bylo také znatelně dražší. Cena za jeden hektolitr obyčejného piva zaplatili spotřebitelé maximálně 94 korun – není stanoveno přesně, za pivo plzeňské při stejném objemu utratili kupující asi o 14 korun více – maximální hranice byla stanovena na 108 korun. Co se týče lahvového prodeje, ten byl rozdělen podle místa, kde byl nápoj distribuován. Obyčejné pivo v lázeňských a průmyslových městech bylo prodáváno za 1,60 korunu, pivo plzeňské ve stejné lokalitě za 2,20 koruny. Zajímavostí je, že ve městě Plzni se plzeňské pivo prodávalo za 1,76 korunu, ale v obcích politického okresu plzeňského se cena vyšplhala až na 2 koruny za litr. Tyto a další ceny byly pevně stanoveny a platily pro celé území republiky československé mimo Slovensko. Maximální ceny piva nebylo možné překračovat pod pohrůžkou vězení až na šest měsíců a pokuty až 20 000 korun.²⁰ V roce 1919 ministr financí (Dr. Alois Rašín) ve shodě s ministrem vnitra (Antonín Švehla) a ministrem obchodu (Dr. Adolf Stránský) zrušil nařízení z roku 1916, které zakazovalo používat při výrobě piva cukr. Ministr financí tedy mohl, po návrhu pivovarské komise, uvolnit přiměřené množství zdanitelného cukru k výrobě piva.²¹

²⁰ Nařízení č. 123/1919 Sb. ze dne 7. března 1919, kterým se stanoví nejvyšší ceny piva. In.: Sbírká zákonů a nařízení státu československého, 1919, částka XXVI, s. 158-159. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/026-1919.pdf> [cit. 23-01-2024]

²¹ Nařízení č. 286/1919 ze dne 4. června 1919, jímž se zrušuje zákaz používati cukru ku výrobě piva. In.: Sbírká zákonů a nařízení státu československého, 1919, částka LXI, s. 66. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/061-1919.pdf> [cit. 23-01-2024]

1.3. 1920

Rok 1920 nepřinesl mnoho zásadních změn, často se zákonná úprava soustředila pouze na optimalizaci cen. Pár důležitých změn zde ale musím zmínit.

Protialkoholní a abstinenční spolky existovaly již dlouho před rokem 1920, ale až nyní vzniká oficiální státní orgán, který má pravomoc kontrolovat alkoholismus na území československé republiky. Tímto orgánem je stálý poradní sbor pro boj proti alkoholismu, který vzniká nařízením č. 27/1920 při ministerstvu zdraví a tělesné výchovy. Tento poradní sbor měl ministrovi zahraničí sloužit jako jakýsi „hlídací pes“ alkoholismu – měl za úkol podávat odborné posudky a návrhy v otázkách týkajících se účinného boje proti alkoholismu. Poradní sbor se skládal z předsedy, 11 řádných členů a 10 náhradníků, kteří jsou dosazeni ministerstvem zdravotnictví a tělesné výchovy, místopředsdou, který byl volen poradním sborem. Jednoho řádného člena a jednoho náhradníka dosadilo ministerstvo zdravotnictví a tělesné výchovy na doporučení ministerstva sociální péče. Řádnými členy poradního sboru byli také přednosta a referent příslušného odboru ministerstva zdravotnictví a tělesné výchovy. Schůze poradního sboru nebyly pravidelné, byly svolávány na popud ministerstva zdravotnictví a tělesné výchovy, nebo na žádost alespoň jedné třetiny řádných členů.²²

V roce 1920 bylo také nařízením zakázáno používat švestek, třešní, višni, meruněk, broskví, hrušek, jablek a jejich zbytků k výrobě kořalky. Tento krok si odůvodňují tím, že dva roky po konci První světové války potřeboval stát uvést hospodářství do stabilního stavu. Tudíž „plýtvání“ ovoce na kořalku bylo zakázáno a ovoce se směřovalo spíše do průmyslu potravinářského. Výjimky z tohoto zákazu udělovalo ministerstvo pro zásobování lidu ve shodě s ministerstvem financí, a to za podmínky, že výše zmíněné ovoce nebylo již vhodné k lidskému užití ani k sušení. Jednalo se tedy především o ovoce zkažené (ovšem samovolně, ne úmyslně).²³

²² Nařízení č. 27/1920 ze dne 19. prosince 1920, jímž se zřizuje stálý poradní sbor pro boj proti alkoholismu. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1920, částka V, s. 5-6. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/005-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]

²³ Nařízení č. 540/1920 ze dne 23. září 1920, o úpravě zpracování ovoce na líc a o výrobě jemné kořalky. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1920, částka CXI, s. 1353-1354. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/111-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]

Jak jsem již zmiňoval, v roce 1920 proběhla také revize cen. Změna ceny proběhla ve dvou vlnách, první nařízením v březnu 1920, a druhá nařízením v listopadu 1920. Konkrétně u 40% rumu se cena v listopadu zvýšila na 25 korun za množství 0,51–1 litr, 21,50 korun za alespoň 1 litr a při prodeji půl litru byla cena 15 korun. Mimo rum 40% byl také povolen prodej rumu s obsahem alespoň 60 % alkoholu (s přísadou jamajského rumu) v lahvích o obsahu 1 litr za 42 korun v drobném prodeji a 36 korun pro překupníky. Cena výčepní kořalky (minimálně 20 % alkoholu, v roce 1919 bylo nutné minimální množství 22 %) se zvýšila na 12,75 korun za prostorový litr při množství 0,51–1 litr, 10,75 za alespoň 1 litr a 7,50 korun za půl litru. Na kvalitu lihovin a správné množství alkoholu dohlíželo ministerstvo pro zásobování lidu v dohodě s Československou lihovou komisí. Postih za porušení nařízení se nezměnil a zůstal tedy na možné pokutě až do výše 20 000 korun a vězení až do výše 6 měsíců.²⁴

Pivovarnická komise vzniklá a ustanovená v roce 1918 byla jen prozatímní, a proto se i v tomto odvětví zakládá oficiální státní pomocný orgán, kterým je Československá pivovarská komise v Praze. Toto je spíše krok k oficialitě, neboť pravomoci zůstávají téměř totožné. Komisi přísluší například rozdělovat ječmen, slad a jiné suroviny potřebné k výrobě piva, spolupůsobit při stanovování cen, zjišťovat stav zásob piva, surovin a pivovarských potřeb, spolupůsobit při úpravě vývozu piva atd.

²⁴ Nařízení č. 620/1920 ze dne 16. listopadu 1920, jímž se stanoví prodejní ceny lihu a lihovin. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1920, částka CXXXI, s. 1554-1555. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/131-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]

Orgány komise jsou plná schůze komise (12 zástupců z velkopivovarů, 6 zástupců malopivovarů, 12 zástupců spotřebitelů a pivovarských zaměstnanců a 3 zástupci vlády), výkonný výbor (6 zástupců velkopivovarů, 2 zástupci malopivovarů, 2 zástupci zaměstnanců a 2 zástupci spotřebitelů), pracovní výbor (předseda komise, vládní zástupce jmenovaný ministrem pro zásobování lidu, vládní zástupce jmenovaný ministrem financí, vládní zástupce jmenovaný ministrem obchodu, ředitel kanceláře komise a dva členové výkonného výboru jmenovaní ministrem pro zásobování lidu) a odbočky.²⁵

Také pivo v roce 1920 zaznamenalo změnu v ceně. Zákonná úprava nabídla v tomto případě konkrétnější vhléd do pivovarnického průmyslu a obchodu. Proto můžeme vyčíst, že cena za 1 hektolitr nejméně pětistupňového piva z pivovaru v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 140 korun, ale z pivovaru na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byla cena za stejný objem 172 korun. Pivo nejméně osmistupňové z oblasti dnešní České republiky stálo 206 korun/hektolitr, a to stejné pivo z oblasti Slovenska a Podkarpatské Rusi se prodávalo ve stejném množství za 212 korun. Pivo plzeňské se prodávalo pochopitelně pouze z pivovarů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, a to za 224 korun za 1 hektolitr. Co se týká drobného prodeje v lahvích tak za 1 litr minimálně pětistupňového piva u stáčeče v bednách z českých, moravských a slezských pivovarů se uvádí cena 2,40 koruny v litrových lahvích (2,60 koruny v lahvích půllitrových). Cena osmistupňového piva ze stejných pivovarů byla 3,20 koruny v litrových lahvích (3,40 v půllitrových) a plzeňské pivo se prodávalo v litrových lahvích za 3,40 koruny (v půllitrových za 3,60 koruny). Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi se pětistupňové pivo u stáčeče v bednách prodávalo za 2,72 koruny v litrových lahvích (v půllitrových za 2,92 koruny) a osmistupňové pivo za 3,28 koruny v litrových lahvích (3,48 koruny v půllitrových lahvích). Další možností drobného prodeje byl prodej ve sklenicích, tyto ceny odpovídají při daných stupních ceně za pivo v litrové lahvi.²⁶

²⁵ Nařízení č. 544/1920 ze dne 3. září 1920 o zřízení Československé pivovarské komise se sídlem v Praze. In.: Sbírka zákonů státu československého, 1920, částka CXII, s. 1357-1358. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/112-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]

²⁶ Nařízení č. 631/1920 ze dne 3. prosince 1920 o nejvyšších cenách piva. In.: Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1920, částka CXXXVI, s. 1586-1587. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/136-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]

1.4. 1922

Rok 1922 byl významný mezník především pro lihovou komisi, která doposud existovala a regulovala množství lihu v lihovarech, stanovovala ceny lihovin a dohlížena na bezproblémový chod lihovarnického průmyslu. Právě v roce 1922 však tato komise vyhláškou ministra financí zaniká.²⁷

Dalším, daleko významnějším, legislativním počinem roku 1922 je zákon č. 86/1922. Tento zákon totiž omezuje podávání alkoholických nápojů a přesně specifikuje, komu mohou být alkoholické nápoje podávány. Alkoholické nápoje se oficiálně nesmí podávat osobám mladším 16, respektive 18 let. Nesmí se tak stát ani v doprovodu dospělé osoby. Zákaz platí pro místa veřejná (hostince, kavárny, restaurace, výčepy, obchody, bufety atd.), výletišť, poutě apod. Zákaz prodeje se nevztahuje na mladistvé, kteří pivo donášejí osobám zletilým. Dvojitá věková hranice je stanovena proto, že mladiství po dovršení 16. roku mohou žádat pivo nebo víno, které jim může být podáno po prokázání věku. Ostatní alkoholické nápoje mohou být podávány osobám starším 18 let. Současně s tímto je zákonem omezeno také podávání alkoholu na tanečních zábavách. Zde se může podávat pouze pivo a víno.²⁸

Tento celý „balíček“ je někdy znám také pod názvem *Lex Holitscher* podle Arnolda Holitschera. Lékaře a politika, který se výrazným způsobem zapřičinil o rozvoj abstinenčních hnutí u nás.

²⁷ Vyhláška č. 294/1922 ze dne 30. září 1922 o ukončení působnosti Československé komise lihové. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1922, částka 106, s. 1340. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1922/106-1922.pdf> [cit. 25-01-2024]

²⁸ Zákon č. 86/1922 ze dne 17. února 1922, kterým se omezuje podávání alkoholických nápojů. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1922, částka 26, s. 295-296. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1922/026-1922.pdf> [cit. 25-01-2024]

Jeho návrh zákona rozpoutal vášnivou diskusi mezi členy a zastánci abstinenčních hnutí a odpůrci těchto hnutí, členy protiprohibičních hnutí. Ačkoli prohibice v Československu v podstatě nikdy nehrozila, v roce 1922 byl tento spor velmi vyostřen. Ohradili se proti němu nejen výčepní a hospodští, ale také různí jiní lidé spjatí s lihovarnických a pivovarnickým průmyslem. Spor měl pochopitelně finanční podtext, protože toto odvětví bylo finančně velmi zajímavé a výnosné. Právě zrušením lihové komise se stalo, že tzv. *alkoholová lobby* získala na svou stranu jistou výhodu.

Po zrušení komise připadla její agenda meziministerskému komitétu a později státní firmě. V té době byl předsedou vlády Antonín Švehla, předseda agrární strany, stejně jako mnoho jiných. Agrární strana se netajila zájmy o lihovarnický a pivovarnický průmysl vzhledem k ziskům z nich plynoucím. Z toho důvodu v podstatě i po zavedení *Lex Holitscher* těžila *alkoholová lobby* z výroby a prodeje lihu a piva velký podíl.²⁹ Státní firmou, která obstarávala agendu lihové komise byla *Společnost pro zpeněžení lihu, společnost s r.o. v Praze*, která bylo komitétem pověřena k této činnosti na dobu pěti let od 1.8. 1923. V roce 1928, když lhůta končila, bylo firmě prodlouženo pověření pro přechodné hospodaření s lihem do další zákonné změny, nejpozději však do 31.8. 1930.³⁰ Po dvou letech žádná zákonná úprava v tomto odvětví neproběhla, a proto, celkem očekávaně, vláda prodloužila v roce 1930 nařízení o rok, do 31.8. 1931.³¹

²⁹ JANČÍK, Drahomír: „Pít či nepít – to jest, oč tu běží.“ *Střety příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu*. In.: Historická sociologie, č. 1, roč. 2014, s. 54-56. Praha, 2014.

³⁰ Nařízení č. 147/1928 ze dne 30. srpna 1928, kterým se „Společnost pro zpeněžení lihu, společnost s r. o. v Praze“ pověřuje hospodařením lihem na další dobu. In.: Sbírnka zákonů a nařízení státu československého, 1928, částka 50, s. 928. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1928/050-1928.pdf> [cit. 30-01-2024]

³¹ Nařízení č. 121/1930 ze dne 30. srpna 1930, kterým se pověřuje „Společnost pro zpeněžení lihu, společnost s r. o. v Praze“ dalším hospodařením lihem pod státní závěrou. In.: Sbírnka zákonů a nařízení státu československého, 1930, částka 55, s. 683. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1930/055-1930.pdf> [cit. 30-01-2024]

1.5. 1923

Tento rok zmiňují především kvůli pivu. V zákonné úpravě je jedna důležitá informace, která odlišuje roky předtím od tohoto a dalších let. Vládní nařízení číslo 54/1923 totiž v §6 říká, že „*Vaření piva méně než 9stupňového není dovoleno.*“³² Do té doby tedy bylo možné, jak je vidět výše, vařit piva i pětistupňová a osmistupňová. To je ale teď zakázáno regulací možné stupňovitosti pивní mladinky a poměru cukru. Toto nařízení také upravuje možné přírázky, které jsou na pivo navázány.

1.6. 1932

Společnost pro zpeněžení lihu byla oficiálně pověřena hospodařením s lihem do roku 1932 (v roce 1931 tedy proběhlo ještě jedno prodloužení). V roce 1932 ale proběhla v této oblasti větší změna, která zbavila firmu plné moci. Zákon č. 86/1932 stanovuje pevnou výrobní i spotřební daň z každého hektolitrového stupně alkoholu na 23 Kč. Dále upravuje jednotlivé situace, kdy lihovárníci užívají vlastních zdrojů a podobně. Důležitá je ale změna v hospodaření s lihem, kdy znovu vzniká lihová komise. Tentokrát ale jako nadřazený orgán společnosti, která s lihem hospodaří. Lihová komise vzniká při ministerstvu financí a víceméně na tomto poli se pohybuje. V podstatě tím ale ovlivňuje i zásobování a rozdělení surovin. Členové komise jsou jak z ministerstva financí, tak i obchodu, zemědělství, zásobování lidu, národní obrany a veřejných prací. Dále jsou členy také zaměstnanci lihovarů, spotřebitelé a například dodavatelé lihovarských surovin. Komise je tedy opravdu velmi obecně zaměřená a její náplní je například podávání návrhů na zdanění lihu, činnost ve věci hospodaření s lihem, posouzení výročních zpráv společností, která se o hospodaření s lihem stará.³³

³² Nařízení č. 54/1923 ze dne 22. března 1923 o cenách piva. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1923, částka 24, s. 230. Dostupné online na: <https://www.aspi.sk/opispdf/1923/024-1923.pdf> [cit. 25-01-2024]

³³ Zákon č. 86/1932 ze dne 7. června 1932, jímž se mění některá ustanovení o dani z lihu a upravuje hospodaření s lihem. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1932, částka 31, s. 376-385. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1932/031-1932.pdf> [cit. 30-01-2024]

Komise se tedy vrací v kontrolní pozici po téměř 10 letech. Společnost, která s lihem hospodaří má pořad velké slovo, ale konečné rozhodnutí, pokud jde o zdanění lihu a jiných záležitostí jde právě ke komisi. Což ale pro stát jako takový není moc velká změna, je to v podstatě jen zřízení jakéhosi „kontrolního“ úřadu. Spor z roku 1922 to ale žádným způsobem neposunulo ani nevyřešilo.

V roce 1932 také v pivovarech, lihovarech a cukrovarech proběhlo velké statistické šetření, které mělo ukázat data spotřeby a hospodaření s danými produkty. Státní statistický úřad, který byl tímto pověřen měl za úkol důkladně prošetřit průmysl pivovarský za rok 1931, lihovarský v období 1.9. 1930–31.8. 1931, ve stejném období také průmysl cukrovarský. Dále měl také z úkol publikovat statistiky o výstavu piva od roku 1931 pro všechny pivovary individuálně.³⁴ Díky tomuto nařízení jsou statistické příručky využitelné k mojí práci velmi konkrétní a data v nich ukazují přesný počet vypitého piva v přepočtu na jednoho obyvatele, což jsou data pro toto téma velmi podstatná a potřebná.

1.7. 1934

V roce 1934 je do praxe uveden zákon číslo 89/1934, který se týká pěstování chmele a jeho označování. Tento zákon stanoví, že chmel musí být pečlivě označen podle oblasti, kde byl vypěstován, následně je určena jeho kvalita a udělena známka. Na správnost známkování a označování dohlížel nově vzniklý *Chmelařský komisař*. Tato pozice nebyla stále obsazena, funkci mohl vykonávat v podstatě kterýkoliv znalec v oboru chmelařství právě pověřený ministerstvem zemědělství. Tento komisař měl za úkol prohlédnout známkovny a zásilky chmele.³⁵

³⁴ Vyhláška č. 29/1932 ze dne 16. února 1932 o zvláštním podrobném šetření o pivovarech, lihovarech a cukrovarech, o zjišťování letního stavu vepřového bravu, o soupisu dovozu mléka do měst s potravní čarou a o publikaci dat statistiky průmyslu pivovarského. In.: Sbírká zákonů a nařízení státu československého, 1932, částka 10, s. 107. Dostupné online na: <https://www.aspi.sk/opispdf/1932/010-1932.pdf> [cit. 30-01-2024]

³⁵ Zákon č. 89/1934 ze dne 4. května 1934 o povinném známkování chmele a úpravě rozsahu pěstování chmele. In.: Sbírká zákonů a nařízení státu československého, 1934, částka 39, s. 352-356. Dostupné online na: <https://www.aspi.cz/opispdf/1934/039-1934.pdf> [cit. 30-01-2024]

Na tento zákon navazuje nařízení, jímž se zákon provádí, a kterým se stanovují chmelařské výrobní oblasti v Československu. Výrobními oblastmi tedy byly: Žatecko, Roudnicko, Ústěcko, Dubsko a Tršicko. Toto nařízení obsahuje také oficiální překlad do německého, francouzského a anglického jazyka pro správné označení chmele při vývozu do zahraničí. Dále je zde obsaženo ohraničení chmelařských výrobních oblastí, tedy výčet měst a obcí, které mohou při výrobě piva užívat to které označení chmele.³⁶

1.8. 1938

V roce 1932 ve Finsku skončila třináct let trvající prohibice, když v referendu veřejnost vyjádřila nesouhlas s tímto zákazem. 5. dubna 1932 se ve Finsku otevřela veřejná prodejna alkoholu *Alko*, která se z měst rozšířila později i na venkov. Tyto prodejny jsou i v dnešní době jediným místem, kde je možné zakoupit tvrdý alkohol. V roce 1938 ale Československá republika uzavřela dohodu s Finskem o potírání nedovoleného dovozu alkoholických nápojů. Finské zákony nedovolovaly neoficiální dovoz alkoholických nápojů, proto Finové uzavřely tuto bilaterální smlouvu, která je chránila. Kontrolovány mohly být lodě soukromé, jejichž vlastníkem ani nájemcem není stát. Oficiální dovoz alkoholu byl nejspíše povolen, ale pravděpodobně jen v omezeném množství, což ale není nic zvláštního – toto opatření bylo zavedeno téměř ve všech státech Evropy. Za československou stranu tuto dohodu sepsal a podepsal s plnou mocí prezidenta Beneše tehdejší ministr zahraničních věcí Dr. Kamil Krofta. Za Finsko podepsal také s plnou mocí finský Chargé d'Affaires Armas Yöntilä.³⁷

³⁶ Nařízení č. 161/1934 ze dne 13. července 1934 jímž se provádí zákon ze dne 4. května 1934, č 89 Sb. z. a n., o povinném známkování chmele a úpravě rozsahu pěstování chmele. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1934, částka 61, s. 582-589. Dostupné online na: <https://www.aspi.sk/opispdf/1934/061-1934.pdf> [cit. 30-01-2024]

³⁷ Dohoda mezi Československem a Finskem ze dne 13. května 1938 o potírání nedovoleného dovozu alkoholických nápojů do Finska. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1938, částka 31, s. 561-564. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1938/031-1938.pdf> [cit. 30-01-2024]

1.9. Dílčí závěr

Legislativě Československé republiky evidentně nebyl alkohol a nebezpečí rozšíření alkoholismu lhotejně. Zejména v roce 1922, kdy poslanec Holitscher přišel s návrhem zákona o zákazu prodeje alkoholických nápojů mladistvým jde vidět, že poslanci Národního shromáždění tuto otázku řešili. Legislativa dále řešila zdanění alkoholických nápojů, cenu piva a lihu při prodeji a množství alkoholu v jednotlivých nápojích. Jde také vidět, že československá legislativa respektovala nařízení jiných zemí ohledně dovozu alkoholu.

Často byly ale roky, kdy se řešilo pouze zvyšování daně nebo se zaváděl jiný přístroj na destilování lihu. Nejvýznamnějším rokem v tomto případě je tedy zmiňovaný rok 1922, kdy v podstatě vznikl zákaz prodávání alkoholu mladistvým osobám, byť ještě ne v tom znění, jak jej známe dnes. Důležité je také zrušení vaření devítistupňového piva, nejslabším pivem se tedy stalo desetistupňové, které poté hrálo poměrně velkou roli v roce 1933, kdy se postupně rušila americká prohibice. Desetistupňové pivo totiž bylo po prohibici vyváženo dříve než dvanáctistupňové.

2. Cesta prohibice – USA, Evropa, ČSR (?)

Tištěná periodika byla v době První československé republiky velmi významným zdrojem informací a samozřejmě ovlivňovaly také veřejný život. Toho si byli vědomi jejich majitelé a také politické strany, které jejich služeb využívaly. Velký „mediální souboj“ nastal kolem roku 1922, kdy poslanec Dr. Holitscher představil svůj protialkoholní zákon, jímž chtěl omezit podávání alkoholu mladistvým a také zamezit šíření alkoholismu.³⁸ V domácím prostředí tento krok vyvolal velký povyk, neboť se široká část obyvatelstva a dále především zaměstnanci a vlastníci lihovarů, pivovarů, hospod, a podobně domnívala, že se československá vláda chystá, po vzoru USA přistoupit k prohibičnímu zákonu. Ve Spojených státech amerických byl alkohol oficiálně zakázán od roku 1920 do roku 1933. Historie zná příklady omezování pití alkoholu, případně jeho přeprodávání už z dávných dob. Jedna z prvních zmínek o jisté formě prohibice je známá už ze starověku, kdy v Chamurappiho zákoníku můžeme najít pasáž o zákazu vstupu opilým do chrámu, zákaz pití vína uvnitř chrámu nebo zákaz pití alkoholu během vykonávání funkce – platil pro soudce a vykonavatele obřadů.³⁹ Další omezení v dávné historii pak můžeme najít na příkladu Číny z 5. století, v Egyptě v 10.–11. století⁴⁰, nebo v rámci Evropy v 9. století za vlády Karla Velikého – později ale francouzská vláda alkoholismus nezakazovala, protože pro ni znamenal nemalé finanční příspěvky.⁴¹

³⁸ JANČÍK, Drahomír: „Pít či nepít – to jest, oč tu běží.“ *Střety příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu*. In.: *Historická sociologie*, roč. 2014, č. 1, s. 47–69. Dostupné online na: <https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/40652/ssoar-historicsociologie-2014-1-jancik-Pit-ci-nepit-to.pdf;jsessionid=F8739F9594ED8FFBA56D1C0DD46F5BAF?sequence=1> [cit. 05-02-2024]

³⁹ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 17–19.

⁴⁰ Tamtéž, s. 165.

⁴¹ Tamtéž, s. 31–39.

Americká prohibice je jednou z nejznámějších, ne-li nejznámější. Málo známé jsou ale prohibice v dalších státech, které také přispěly velmi důležitým přínosem a mohly nějakým způsobem ovlivnit smýšlení českých politiků při rozhodování o protialkoholních zákonech a nařízeních. Zajímavá situace byla například ve Skandinávii, která do boje proti alkoholismu přinesla tzv. *göteborgský systém*.

Spojnicí všech prohibičních a protialkoholních zákonů jsou jednak protialkoholní spolky, ale hlavně, a především ženská hnutí, která se velkým způsobem zapříčinila o omezení podávání alkoholických nápojů ve spoustě zemí. Ženy, znechucené chováním svých mužů, kteří pod vlivem alkoholu ztráceli zábrany, se pustily do boje proti tomuto útlaku. Ve spoustě státech to byly právě ženské hnutí, které odstartovaly abstinenci spolky, protialkoholní osvětu nebo péči o alkoholem zubožené ženy a mladistvé.

2.1. Amerika

2.1.1. Spojené státy americké

Nyní bych se ale ještě krátce věnoval prohibici v USA a její možné podobnosti s domnělou prohibicí v Československu. V tomto případě srovnávám tzv. Volstead Act, tedy Volsteadův zákon z roku 1919 a Lex Holitscher přijatý československým Národním shromážděním v roce 1922. Spojené státy americké se o zákaz prodeje, výroby a distribuce alkoholických nápojů snažily od roku 1917, kdy 18. prosince byla jednotlivým státům předložena rezoluce přijatá oběma komorami zákonodárné moci v USA. Tato rezoluce je známá též jako osmnáctý dodatek Ústavy Spojených států amerických a je také jediným dodatkem, který byl zatím v historii USA zrušen.⁴² Samotný dodatek ratifikovalo 47 ze 48 tehdejších amerických států. Jediným státem, který ratifikaci odmítl byl Rhode Island. Potřebný počet států pro přijetí dodatku byl 36. Poslední stát z tohoto nutného minima ratifikoval dodatek 16. ledna 1919 a tehdy se také začala odpočítávat roční lhůta, po které byl dodatek uveden v platnost. K prosazení osmnáctého dodatku byl využit právě Volsteadův zákon.

⁴² IBER, Frank L.: *Alcohol and Drug Abuse as Encountered in Office Practice*. Boca Raton, 1991, s. 32.

Tento nebyl jediným zákonem svého druhu, už předtím se v USA vynořovaly tendence v rámci válečného stavu ušetřit zásoby a neplýtvat surovinami na výrobu alkoholických nápojů. Volsteadův zákon nabývá platnosti 17. ledna 1920, pár měsíců po zplatnění osmnáctého dodatku Ústavy Spojených států amerických. Jeho důležitost spočívá především v tom, že definuje přesně, co je považováno za opojný alkoholický nápoj, který je zakázáno konzumovat. Podle Volsteadova zákona je tímto nápojem jakákoliv tekutina, která obsahuje více než půl procentního bodu alkoholu.⁴³ Dále zákon obsahuje dříve přijatou válečnou prohibici, která, jak jsem zmínil výše, zakazuje používání obilí a jiných surovin k výrobě alkoholických nápojů. A v poslední řadě také připomíná zákaz výroby a obchodování s alkoholem, který ustanovil osmnáctý dodatek.⁴⁴

Zákon tedy prakticky pití alkoholu nezakazoval, ale teoreticky ano, protože výroba půlprocentního alkoholu by nebyla výhodná pro žádného výrobce, a navíc zákaz užívání surovin jako je obilí a podobně celý proces výrazně komplikoval. Poprvé v lidských dějinách byl zaveden takto striktní zákaz na tak velkém území.⁴⁵ Tato akce nenechala příliš dlouho čekat na reakci. Ta přišla v podstatě záhy, protože veškeré prohibiční a protialkoholní spolky a organizace ztrácely význam, členy a zájem dále se pohybovat v této problematice. Pozitivním dopadem je nepochybně kladný vliv na lidské zdraví v prvních letech, kdy zákon platil. Několik studií dokazuje, že po snížení konzumace alkoholických nápojů se také snížil počet onemocnění způsobených ethanolem, cirhózy jater, duševních poruch a trestních řízení spojených s konzumací alkoholických nápojů.

⁴³ RUIZ, Susan Mosher: *The SAGE Encyclopedia of Alcohol: Social, Cultural, and Historical Perspectives*. Thousand Oaks, 2015, s. 1340

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 169.

To byla sice poměrně velká a žádoucí změna, nicméně pozdější nežádoucí účinky Volsteadova zákona ji, dle mého názoru, značně překročily. Zákazem alkoholických nápojů totiž začal bujít černý trh s touto nedostatkovou komoditou. V tomto období se začíná psát příběh jednoho z nejvýznamnějších amerických gangsterů Al Capona, který se postupem času stal největším obchodníkem s alkoholem ve Spojených státech amerických. Kvůli obchodu s alkoholem připravil o život několik desítek lidí – k nejznámější aféře spojené s nelegálním obchodováním s alkoholem během prohibice patří zajisté tzv. „Masakr na sv. Valentýna“, kdy Al Caponeho spolupracovníci v převlečení za policisty postříleli členy jiného gangu, aby se dostali k zásobám alkoholu, který následně prodávali.⁴⁶

Nelegální obchod s alkoholickými nápoji ale nebyl jediným problémem, který sužoval Spojené státy v době prohibice. Lidé začali zákaz bojkotovat a vznikaly tajné bary, pilo se ve sklepích, tajných hráčských doupech a všude, kam nebylo vidět. Kořalka se pálila téměř ze všeho, co bylo k dostání, takže se lidé často nejen otrávil, ale také si způsobili další vleklé zdravotní potíže.⁴⁷

Americká veřejnost byla ochotná tyto nevýhody přehlížet ještě v roce 1928, kdy se konaly prezidentské volby, v nichž se střetnul republikán Herbert Clark Hoover a demokrat Alfred Emanuel Smith. Herbert Hoover a s ním celá republikánská strana trvali na tom, že prohibice je pro stát prospěšná a není třeba zákon jakkoliv měnit či mírnit. Naproti tomu Smith se do kampaně pustil právě s ochotou a plánem zmírnit prohibiční zákon, aby nedocházelo k obcházení systému a lidé netrpěli na zdraví. Hoover nakonec demokratického kandidáta překonal o šest milion hlasů ve všelidovém hlasování a o 357 hlasů v hlasování volitelů.⁴⁸

⁴⁶ POSLUŠNÁ, Lucie: *Al Capone: příběh slavného gangstera*. Brno, 2014, s. 47.

⁴⁷ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 170.

⁴⁸ TINDALL, George Brown, SHI, David E.: *Dějiny Spojených států amerických*. Praha, 2008, s. 554.

Tento výsledek tedy velmi výrazně určil směr prohibičního zákona, a bylo jasné, že v nejbližších pěti letech se zákon měnit nebude. V říjnu 1929 ale přišel krach na New Yorkské burze a americká, potažmo světová ekonomika se hroutila do propasti. Zákaz prodeje alkoholu pád na burze nezpůsobil, ale potenciální příjmy, které by stát z prodeje získal mohly Ameriku zachránit z hluboké hospodářské deprese. V roce 1932 tedy přicházejí nové volby, ve kterých zůstává kandidátem republikánské strany Herbert Hoover. Proti němu se jako hlavní vyzyvatel za demokratickou stranu postavil Franklin Delano Roosevelt. Roosevelt vsadil na stejnou taktiku, jako jeho předchůdce a slíbil úplné zrušení prohibičního zákona, který omezoval americkou ekonomiku. Tento bod byl jedním z hlavních v kampani demokratické strany.⁴⁹ Vítězství Roosevelta bylo ještě drtivější než to Hooverovo v roce 1928. Demokratický kandidát zvítězil o více než 7 milionů hlasů ve všelidovém hlasování a v hlasování volitelů svého odpůrce porazil v poměru 479:59, tedy o 420 hlasů.⁵⁰ Roosveltova administrativa splnila, co se týče prohibičního zákona, co slíbila. Kongres předložil 20. února 1933 dvacátý první dodatek Ústavy Spojených států amerických, který měl za cíl jediné – zrušit osmnáctý dodatek a tím pádem i prohibiční zákon.

Dodatek byl ratifikován 5. prosince 1933.⁵¹ Od tohoto okamžiku se Spojené státy americké vrátily k časům „pluralismu“, kdy si každý stát volil libovolný režim a distribuci a výrobu alkoholu mohl tak kontrolovat každý zvlášť na daleko menším území.⁵² Prohibice ve Spojených státech tedy trvala necelých 15 let, ale dokázala, že tak velký „projekt“ není připraven a vytvořen pro tak velkou plochu o tolika lidech.

⁴⁹ Tamtéž, s. 563.

⁵⁰ United States presidential election of 1932, dostupné online na: <https://www.britannica.com/event/United-States-presidential-election-of-1932> [cit. 06-02-2024]

⁵¹ IBER, Frank L: *Alcohol and drug abuse as encountered in office practice*. Boca Raton, 1991, s. 32.

⁵² SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 171.

Některé evropské státy dokazují, že by prohibiční zákon mohl fungovat, pokud by byl zaveden na daleko menším území, kde by úřady měly větší možnost kontroly a nelegální obchod a výroba by neměly tak volné pole působnosti. Soudy sice mohly udělit výjimku ze zákona, ale v tom případě byly kritizovány za přílišnou benevolentnost, případně za malou toleranci k situaci. Obecně se dá říct, že prohibice v USA nepřinesla v konečném důsledku nic pozitivního, až na ústup některých chorob v začátcích 20. let 20. století. To je ale zanedbatelné vzhledem ke škodám, které byly skrze prohibiční zákon napáchány. Lidé, možná trochu vyděšení předchozími roky, se chovali ukázněně a morálně a USA tak získaly hned v začátcích „svobodné éry“ obrovský kapitál z prodeje alkoholických nápojů, který byl využit pro financování sociálních programů. Majitelé lihovarů a pivovarů poskytli zaměstnání tisícům lidí a ekonomická situace se díky tomuto uvolnění začala postupně zlepšovat.⁵³

2.1.2. Kanada

Trochu překvapivý je fakt, že sousední Kanada, která má se Spojenými státy leccos společné se s problematikou prohibice vypořádala úplně jinak. Ve druhé polovině 19. století se Kanada pokusila prohibici zavést, ale velmi rychle její vrchní představitelé pochopili, že udržet tak razantní zákon na tak velkém, území není možné. Proti zavedení prohibičního zákona byli také mnozí lékaři, kteří ještě na sklonku století věřili v léčebné účinky alkoholu na organismus.⁵⁴

Zajímavé ale je, že na přelomu 19. a 20. století proběhlo v Kanadě referendum, ve kterém měli obyvatelé možnost hlasovat pro, či proti zavedení prohibičního zákona. Volební účast byla poměrně nízká, 44 %. Z této účasti vzešel výsledek 51 % pro zavedení prohibičního zákona, 49 % proti. Ve většině provincií byl zákon přijat, jedinou provincií, kde byl striktně odmítnut byl Quebec (80 % proti). Vláda se nakonec, kvůli nízké volební účasti a silnému odporu v Quebecu, rozhodla zákon nepředložit a neratifikovat tak plošný prohibiční zákon.⁵⁵

⁵³ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 171.

⁵⁴ Tamtéž, s. 172.

⁵⁵ DOSTIE, Benoit, DUPRÉ, Ruth: “*The people's will*”: *Canadians and the 1898 referendum on alcohol prohibition*. In.: *Explorations in Economic History*, roč. 49, č. 4, 2012, s. 503–504.

Rozhodování o výrobě a distribuci alkoholu měly na svých bedrech jednotlivé kolonie, které ale v důsledku první světové války jedna po druhé prohibiční zákony v jakémkoliv znění zaváděly. Válečný zákaz výroby alkoholu, tedy stejný, jako platil v USA v rámci Volsteadova zákona začal v Kanadě platit plošně v roce 1918. Nařízením koncilu bylo zakázáno do Kanady dovážet nápoje obsahující více než 2,5 % alkoholu. S alkoholem se nesmělo ani vnitrostátně obchodovat a nesměl se ani vyrábět. Kanadčané ale velmi rychle pochopili důsledky tohoto zákona a v roce 1919 jej zrušili.⁵⁶ Ekonomický nedostatek způsobený zákazem dovozu a výroby alkoholu, který ovlivnil USA se tedy Kanadě vyhnul i díky tomu, že včas pochopila možné dopady.

2.2. Evropa

2.2.1. Švédsko

Na počátku 20. století byla evidentní poptávka po řešení alkoholismu a nadměrného pití. Vzniká spousta spolků v několika zemích světa. Nejen v Americe a v Kanadě byl tento problém řešen. Také některé evropské státy sáhly po více či méně drastickém omezení distribuce a konzumace alkoholu. Velmi zajímavý je příklad Švédska, které dokázalo z abstinence, jako jeden z mála států, vydělávat. Jak jsem zmínil výše, například Spojené státy americké svým dlouho trvajícím prohibičním zákonem ztratily nemalé peníze, které poté scházely při řešení hospodářské krize.

Švédská veřejnost i politická reprezentace se shodovala v tom, že je třeba problematiku alkoholu řešit. Je to poměrně mimořádná situace, kdy se tyto dvě skupiny názorově potkávají – například v Americe byl prohibiční zákon vynucený veřejným míněním a vláda tak byla nucena přistoupit na požadavky široké veřejnosti.

⁵⁶ MAQUIS, Greg: *"Brewers and Distillers Paradise: American Views of Canadian Alcohol Policies"*. In.: *Canadian Review of American Studies*, roč. 34, č. 2, 2004, s. 136–139.

Švédové ale jistě měli důvod s nadměrným pitím bojovat. V roce 1830 spotřeba alkoholu ve Švédsku dosáhla vrcholu, když tři miliony obyvatel vypily 100 milionů litrů alkoholu (na konci 90. let 20. století byla statistika poměrně jiná – na osm milionů obyvatel připadalo 50 milionů litrů lihovin a 90 litrů vína).⁵⁷ Výrazně tomu nejspíše přispěl fakt, že na venkově byl alkohol součástí platby v naturáliích.

Pokud chceme mluvit o alkoholismu a boji proti němu ve Švédsku, je nutné zmínit osobnost Magnuse Husse. Byl švédským lékařem, který v roce 1849 sepsal zásadní dílo s názvem *Alcoholismus chronicus, chronické alkoholické onemocnění. Příspěvek k poznání diskracií na základě vlastních zkušeností i zkušeností ostatních*.⁵⁸ Toto dílo je významné tím, že Huss zde poprvé zavádí pojem *alcoholismus* jako onemocnění.⁵⁹ Huss se zabýval léčbou alkoholismu, jeho příznaky, následky. Srovnával pacienty z nižších vrstev, kteří byli pijany aquavitu (alkoholický nápoj z obilí nebo brambor s obsahem bylin a koření, hlavní složkou je kmín, kopr a fenykl)⁶⁰ s pacienty z vrstev vyšších, kteří pili převážně grog a punč (nápoje na bázi rumu a koňaku). Stejně příznaky u takto rozdílných skupin ho dovedli k přesvědčení, že problém tkví v alkoholu a nezáleží ani tak na jeho typu, ale spíš na množství, které daný člověk vypije. Termín *alcoholismus* byl pochopitelný, jasný a popisoval přesně to, co měl. Proto se také brzy dostával do širšího povědomí a začal se užívat i v jiných jazycích.

Vzhledem k tomu, že rostl počet spolků střídmosti a anti-alkoholních klubů, byla v roce 1850 ve Falunu založena společnost pro prodej lihovin – její členové získali licence na provoz restaurací a prodej lihovin.⁶¹

⁵⁷ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 68

⁵⁸ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 70

⁵⁹ Tamtéž, s. 71.

⁶⁰ <https://bivrost.cz/co-je-akvavit-a-z-ceho-se-vyrabi/> [cit. 12-02-2024]

⁶¹ <https://www.severskelisty.cz/tradice/trad0035.php> [cit. 12-02-2024]

V roce 1855 potom parlament vydal zákon, který zakazoval domácí výrobu páleného alkoholu a zároveň plošně zvýšil daně na alkoholické nápoje. Švédský parlament ale jiné opatření nepřijal – města měly svobodu v tom, jak distribuci a konzumaci alkoholu omezí. Velmi výrazným způsobem potom dění ve Švédsku ovlivnilo přístavní město Göteborg, které zakázalo v rámci svého rozhodování obchod s alkoholem pro účely vlastního obohacení. Městská politická reprezentace s pomocí zámožných občanů odkoupila veškeré koncese vlastněné soukromníky a začala pohyb alkoholu regulovat sama. Město Göteborg bylo tedy oficiálním majitelem všech zařízení, kde se dal prodávat alkohol, zároveň bylo jediným subjektem, který mohl alkohol distribuovat. Což se brzy ukázalo jako velmi promyšlený a prospěšný krok. Vzhledem k řízené regulaci otevíracích hodin a prodávání alkoholických nápojů na různých akcích z tohoto opatření město Göteborg vytěžilo nemalé zisky, které poté vracelo zpět ve formě dalších společenských akcí.⁶² Tento *Göteborský systém* vytrval ve Švédsku až do období První světové války.⁶³

Stát sice měl v rukou regulaci cen, otevírací doby a zisky z prodeje alkoholických nápojů, ale neovlivnil jeho přílišnou konzumaci. Nedlouho po zavedení Göteborského systému se nestřídmé pití vrátilo na denní pořádek a spotřeba tak až do první světové války mírně rostla. Ve válečném stavu byla dokonce chvíli zavedena plošná prohibice z důvodu nedostatku surovin. Od 27. dubna do 31. května 1917 byly lihoviny dočasně zakázány. Po skončení války sice následovalo rozvolnění situace, nicméně ne moc velké.⁶⁴

⁶² SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 175

⁶³ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať. Soc. kapitoly z alkoholismu*. Martin, 1989, s. 282.

⁶⁴ <https://www.severskelisty.cz/tradice/trad0035.php> [cit. 12-02-2024]

Ve Švédsku dokonce na počátku 20. století opravdu hrozilo zavedení plošné prohibice, když se v roce 1909 dostala na veřejnost petice podepsána více než dvěma miliony obyvatel. Více než polovina dospělé populace se v ní podepsala pod zavedení plošné prohibice. Dolní komora švédského parlamentu později jmenovala komisi, která měla posoudit situaci a navrhnout řešení ohledně zavedení prohibice. Členem komise byl také Dr. Ivan Bratt, který je také velmi podstatný pro abstinenční hnutí ve Švédsku.⁶⁵

Dr. Bratt byl členem městské rady ve Stockholmu, takže měl přehled o pohybu alkoholu ve městě. Jakmile byl pověřen švédským parlamentem, aby našel řešení na znovubující alkoholismus nelenil a začal vytvářet velmi promyšlený systém zaznamenávání a kontroly alkoholismu. V roce 1914 stál Bratt v čele společnosti, která zavedla povinnou evidenci spotřeby jednotlivců a velmi omezil jeho přísun. Alkohol se směl podávat pouze k jídlu, následně udělil méně licencí a celá situace vyvrcholila tím, že přesvědčil ostatní města, aby povinnou kontrolu jednotlivců zavedla také.⁶⁶ V roce 1919 se stalo to, na co Švédové čekaly posledních pět let. Parlament vypracoval náhradu za nefungující Göteborgský systém, tím měl být *Brattův systém*. V podstatě se jednalo o přidělový systém, který ovlivnil především jednotlivce – v oblasti výroby a prodeje žádná větší změna nenastala.⁶⁷ Tento systém stanovil, že každý „prověřený“ dospělý ve věku nad 21 let musí vlastnit tzv. *motbok* („protiknížka“), do které každý prodejce zaznamenával každou láhev vína, piva nebo aquavitu. Tyto údaje poté přepsal i do knihy prodávajícího. Limit stanovil, že ženatý muž měl nárok na maximálně čtyři lahve aquavitu za měsíc (vdaným ženám nebyla kniha vydávána vůbec), svobodní muži a ženy měli nárok na menší množství.⁶⁸

⁶⁵ <https://www.severskelisty.cz/tradice/trad0035.php> [cit. 12-02-2024]

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 176

⁶⁸ Tamtéž, s. 177.

Ne každý občan ale byl způsobilý k vlastnění motboku. Členové komise měli za úkol prověřovat držitele motboku (či „čekatele“ na něj), a pokud se dozvěděli, že daný občan je silný piják, nebo z jiného důvodu nesmí užívat alkohol, tak mu jednoduše motbok vydán nebyl. Tato skutečnost však také později společnost rozdělovala, protože vytvořila v podstatě novou skupinu alkoholiků ve společnosti, která byla odsuzována.

Distribuce alkoholu byla ale stále v režii měst samotných, a proto docházelo na území Švédska k nerovnostem v rámci otevíracích dob restaurací nebo věkového omezení pro nákup alkoholických nápojů. Ve městě Umeå na severu země se městská rada v roce 1923 pokusila o zavedení plošné a velmi přísné prohibice a stanovila měsíční spotřebu alkoholu na 1 litr a odebrala všem restauracím licence na prodej lihovin. Navíc stanovila věkový limit na 25 let s tím, že jej bude každý rok zvyšovat. Toto opatření se ale setkalo se silným odporem veřejnosti, a tak byla městská rada nucena v roce 1927 zákon zrušit.⁶⁹ Brattův systém byl poměrně efektivní, co se týče snížení spotřeby aquavitu, neboť jeho distribuce a užívání klesalo postupně až do 40. let 20. století. Jistě také fungoval v mnoha případech jako odrazení od nákupu lihovin, protože to obnášelo dlouhou frontu a následně nespočet formalit u pokladny. Nákup se tak stal administrativní záležitostí, kdy měl navíc prodávající možnost zjistit spoustu osobních informací o kupci. Tyto okolnosti však nebyly nijak prospěšné pro snížení míry alkoholismu ve Švédsku. Systém Dr. Bratta platil do roku 1955, kdy jej vláda nahradila novým opatřením, které ve Švédsku platí dodnes.⁷⁰ Je velmi podobné systémům předchozím, ale byly zrušeny přidělové knížky. „Alkoholový dozor“ je stále vykonáván decentralizačně, ale veškeré finance spjaté s tímto odvětvím jdou do státní kasy. V roce 1955 vznikla alkoholová společnost Systembolaget, která se stala jedinou celostátní společností a dodnes jako jediná může prodávat lihoviny s obsahem více než 3,5 % alkoholu.⁷¹

⁶⁹ <https://www.severskelisty.cz/tradice/trad0035.php> [cit. 13-02-2024]

⁷⁰ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 177.

⁷¹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Systembolaget?oldid=248901447> [cit. 13-02-2024]

2.2.2. Norsko

V sousedním Norsku překvapivě nebyl tak velký problém s nezměrným pitím alkoholu. Norové dlouhou dobu žili se Švédy v unii, a tím pádem také přejímali jejich opatření týkající se prodeje a konzumace alkoholických nápojů. Postupem času ale Norsko vyžadovalo samostatnost, a tak se na počátku 20. století za poněkud divokých okolností od Švédska odpojilo. 7. června 1905 byla oficiálně zrušena unie se Švédskem a Norsko se stalo samostatným státem s vlastní politickou mocí a reprezentací.⁷²

Ačkoliv Norsko nebylo účastníkem První světové války, tento rozsáhlý konflikt jej postihl. Norsko se stalo podporovatelem a zásobovačem západních mocností. Především se jednalo o dřevo a lodě, které Norové do války vložili. Stejně jako v jiných státech i tam byl po válce nedostatek surovin a lehká hospodářská krize. Během války byla jako dočasné opatření zavedena prohibice, která byla v roce 1919 potvrzena referendem.⁷³ Norský prohibiční zákon ale nepřímě ovlivnil také další oblast obchodu, a totiž vývoz ryb. Norská prohibice totiž zakazovala dovoz alkoholických nápojů. Řada států, které byly odběrateli norských ryb, platila částečně vývozem alkoholu (především vína a lihovin). Když Norsko dovoz alkoholu zakázalo, ztratily tyto země zájem o ryby a vývoz tak prudce poklesl, což výrazně ovlivnilo obchod.⁷⁴ V roce 1925, když bujil zápas o politickou moc, byla prohibice jednou z otázek, které se velmi řešily. Pokračování prohibice a tvrdé protialkoholní zákony prosazovalo například dělnické hnutí nebo radikální náboženské spolky.

⁷² HROCH, Miroslav, KADEČKOVÁ, Helena, BAKKE, Elisabeth: *Dějiny Norska*. Praha, 2005, s. 200–201.

⁷³ <https://norge.cz/historie-norska/1-historie-norska?showall=1> [cit. 13-02-2024]

⁷⁴ HROCH, Miroslav, KADEČKOVÁ, Helena, BAKKE, Elisabeth: *Dějiny Norska*. Praha, 2005, s. 216.

Odpůrci byli především z řad pravice a městských obyvatel a argumentovali rizikem výroby a pašování nekvalitního alkoholu, který může způsobit daleko více problémů, než alkohol povolený a prověřený. Spor nakonec rozhodlo referendum v roce 1925, ve kterém odpůrci prohibice získali většinu a dovoz byl tak obnoven.⁷⁵

Celkové zrušení prohibičních zákonů nastalo v roce 1932, kdy se Norsko obrátilo ke stejnému systému, jako sousední Švédsko. V tomto případě tedy spíše obráceně – Norsko přišlo se systémem státního monopolu na prodej alkoholických nápojů.⁷⁶ Společnost Vinmonopolet vznikla v roce 1922 a získala poté do držení licenci na prodej lihovin s obsahem více než 4,75 % alkoholu.⁷⁷ Tento systém platí v Norsku dodnes.

2.2.3. Finsko

Třetím severským státem, který se nějakým způsobem musel vypořádat s přemírou pití alkoholu je Finsko. Stejně jako Norsko, ani Finové dlouho neměli samostatnost a museli své zákony podřizovat daleko silnějšímu uchvatiteli, tedy carskému Rusku. Od roku 1808 až do Velké říjnové revoluce v roce 1917 bylo Finsko pod správou Ruska.⁷⁸

První finské kroky k prohibici se uskutečnily už v roce 1866, kdy došlo k zákazu domácího pálení. Tento krok měl za cíl zvýšit daňové příspěvky z lihovarů do státní kasy. Stejně jako na území Švédska i ve Finsku byl alkohol, často na venkově, brán jako součást výplaty a byl prodáván především zemědělci nebo řemeslníky – činil i docela velký podíl jejich příjmů. Toto opatření se nepotkalo s úspěchem a mělo nechtěný důsledek – stát z lihovarských daní vybral méně peněz než před zavedením opatření od farmářů. Pozitivní důsledek byl sice ten, že oficiální distribuce lihu klesla, ale ti, kteří předtím pili tvrdý alkohol přešli na pivo a tím pádem se vlastně problém nevyřešil.⁷⁹

⁷⁵ HROCH, Miroslav, KADEČKOVÁ, Helena, BAKKE, Elisabeth: *Dějiny Norska*. Praha, 2005, s. 220.

⁷⁶ <https://norge.cz/historie-norska/1-historie-norska?showall=1> [cit. 13-02-2024]

⁷⁷ <https://plus.rozhlas.cz/norove-a-alkohol-6633323> [cit. 13-02-2024]

⁷⁸ JUTIKKALA, Eino, PIRINEN, Kauko: *Dějiny Finska*. Přeložil Lenka FÁROVÁ. Praha 2001, s. 355, 360.

⁷⁹ <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/pratele-stridmosti-chteli-dovest-finy-k-abstinenci-nejstrizlivejsi-narod-ale-behem-prohibice-pil-a-p-31220> [cit. 13-02-2024]

Podstatný vliv na další směřování prohibiční politiky měl ve Finsku rok 1906. V tomto roce se totiž Finsko stalo prvním evropským státem, kde získali volební právo ženy. Stalo se tak, protože carské Rusko potřebovalo mít ve Finsku dobře fungující ekonomickou základnu a zdroj rekrutů pro rusko-japonskou válku a následně pro první světovou válku. Rusové tak museli učinit několik ústupků a jedním z nich bylo právě prosazení všeobecného volebního práva.⁸⁰ Ženy, které mohly parlament volit, tak měly možnost ovlivnit, které zákony budou přijaty, a které naopak zůstanou nepodpořeny. Samozřejmě i v jiných státech stály za zrodem abstinčních spolků nebo přímo prohibičních zákonů ženy, ale byla to spíše pozice pasivní. Ve Finsku měly ženy možnost přímo rozhodovat o zavedení prohibičního zákona. A to se také stalo. V roce 1907 schválil parlament prohibici, ale bohužel tento zákon nemohl vejít v platnost, protože byl zakázán carskou vládou. Prohibice ale nabyla platnosti o dvanáct let později v roce 1919, kdy už Finsko mělo plnou samostatnost, a tak nic nebránilo tomu, aby byl prohibiční zákon přijat. Finská prohibice tedy začíná téměř ve stejné době jako prohibice ve Spojených státech amerických a překvapivě ji čeká i velmi podobný osud. Zpočátku sice byla přijímána s nadšením, protože argument sociálního a ekonomického rozvoje a vlastenecké ideály byly velmi silné, nicméně s postupem času začalo nadšení upadat. Alkohol pili Finové potají, i přes platný zákaz pálili domácí pálenku, což rozhodně nebyl tak kvalitní alkohol, jako státem uznaný, tím pádem se razantně zvyšovala nemocnost spojená s pitím alkoholu.⁸¹

⁸⁰ KURUNMÄKI, Jussi, LIIKANEN, Ilkka: *The Formation of the Finnish Polity within the Russian Empire: Language, Representation, and the Construction of Popular Political Platforms, 1863-1906*. In.: *Harvard Ukrainian Studies*, roč. 35, č. 1, 2017. s. 399–416.

⁸¹ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stat': sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989, s. 119.

Paradoxem je, že počet alkoholiků a lidí hospitalizovaných s nějakými problémy souvisejícími s nadměrným pitím alkoholu byl daleko horší mezi lety 1919–1932 než v obdobích předchozích. Dříve velmi zdatně fungoval abstinenční spolek, který z Finska učinil „nejstřízlivější zemi“ v Evropě. Ale po zavedení prohibičního zákona alkoholismus bujil neuvěřitelným způsobem. Možná právě proto, že byl zakázán.⁸² Z tohoto důvodu začali Finové přemýšlet o zastavení a zrušení prohibičního zákona, protože jeho účinek se míjel s jeho účelem. Byl sice vytvořen speciální policejní aparát pro kontrolu dodržování prohibičního zákona, ale na celém území bylo téměř nemožné dodržování uhlídat.

Veřejnost se začala ostře vymezovat proti prohibičnímu zákonu. Několik univerzit i veřejných novin pořádalo ankety, kde se vyšší procenta respondentů vyjadřovaly pro zrušení prohibičního zákona. Velmi zajímavá je také petice o zrušení prohibice, kterou podepsalo něco kolem 120 000 žen, tedy skupina, která se velmi zasloužila o její zavedení. Finská vláda se tedy sama rozhodla pro uspořádání referenda, které se konalo 29. a 30. prosince 1931. Do referenda vláda vložila tři možnosti – (1) Pokračovat v prohibici, (2) Změna prohibičního zákona s legalizací lehkého vína a (3) Zrušení prohibičního zákona a nahrazení systémem státem regulovaného prodeje alkoholických nápojů. Procentuálně bylo v referendu rozhodnuto takto: (1) 28,05 %, (2) 1,41 %, (3) 70,54 %.⁸³ Parlament nakonec respektoval výsledky referenda a v lednu 1932 zrušil prohibiční zákon.

Hned v dubnu 1932 vstoupil v platnost nový zákon, kterým stát kontroloval a reguloval množství alkoholu, což pomohlo udržet spotřebu alkoholu opět na nízkých hodnotách.

⁸² WUORINEN, John H.: *Finland's Prohibition Experiment*. In.: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, roč. 163, 1932, s. 216–226.

⁸³ Tamtéž.

Omezený dovoz alkoholu do Finska ale platil i po zrušení prohibičního zákona. Dokládá to bilaterální smlouva s Československem, ve které ministr zahraniční věcí, v té době Dr. Kamil Krofta, spolu finským Chargé d'Affaires Armasem Yöntlou deklarují potírání nedovolený dovoz alkoholických nápojů do Finska. Součástí dohody je mimo jiné povolení vstoupit na palubu lodí, která se ocitne ve finských vodách a kontrola zboží, které převáží. Opatření se vztahovalo na lodi soukromé, o nosnosti maximálně 500 tun jejichž vlastníkem ani nájemcem není stát, a které jsou registrovány v Československu.⁸⁴

V době Druhé světové války se Finsko vydalo, s lehkým zpožděním cestou Švédska a zavedlo přidělový systém a také „lihové průkazy“.⁸⁵ Ty vznikly kvůli nedostatku surovin – alkoholu bylo přidělováno omezené množství. Nicméně tento systém fungoval i po válce. Stejně jako švédské motboky se v nich nacházely informace o tom, kdy, kde a jaký druh alkoholu dotyčný kupoval.⁸⁶ Systém přidělových lístku a průkazů ve Finsku skončil v polovině 60. let, kdy byla snížena také věková hranice pro nákup alkoholu. To mělo za následek také zvýšení spotřeby alkoholu (od roku 1950 do roku 1975 se spotřeba zvýšila z 1,7 litru na člověka na 6,2 litru⁸⁷), což vedlo k preciznější protialkoholní propagandě a politice.⁸⁸ Ve Finsku později, stejně jako v dalších dvou skandinávských zemích, získala monopol na prodej alkoholu jediný subjekt. Tím byla společnost Alkoholiliike (nyní Alko), ostatní podniky a obchody smí prodávat pouze lihoviny s obsahem maximálně 5,5 % alkoholu.⁸⁹

⁸⁴ Dohoda mezi Československem a Finskem ze dne 13. května 1938 o potírání nedovoleného dovozu alkoholických nápojů do Finska. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1938, částka 31, s. 561-564. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1938/031-1938.pdf> [cit. 13-02-2024]

⁸⁵ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989, s. 120.

⁸⁶ <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/pratele-stridmosti-chteli-dovest-finy-k-abstinenci-nejstrizlivejsi-narod-ale-behem-prohibice-pil-a-p-31220> [cit. 13-02-2024]

⁸⁷ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989, s. 120.

⁸⁸ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989, s. 120.

⁸⁹ <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/pratele-stridmosti-chteli-dovest-finy-k-abstinenci-nejstrizlivejsi-narod-ale-behem-prohibice-pil-a-p-31220> [cit. 13-02-2024]

2.2.4. Francie

Francie, jakožto typický výrobce alkoholických nápojů se k otázce prohibice postavila poměrně jasným způsobem. Oficiální plošná prohibice zde nikdy nefungovala, ani by to pravděpodobně nebylo možné. Zajímavé ale je, jak se Francouzi s přemírou pití alkoholu vypořádali.

Poměrně výmluvný experiment, byť na malém vzorku účastníků, provedl Camille Lian, jeden z nejvýznamnějších klinických lékařů meziválečného období ve Francii. Ten v době První světové války sloužil jako pobočník šéflékaře pluku, který mu posloužil jako experimentální skupina. Vyšetřil cca 150 mužů (domobranců), příslušníků nižších vrstev, kteří nebojovali v přímé linii. Z tohoto počtu klasifikoval 16 mužů jako střídme pijáky, kteří vypili méně než litr vína denně bez tvrdého alkoholu, 53 jako střední pijáky – vypili litr až litr a půl vína denně bez tvrdého alkoholu, dále zařadil 57 silných pijáků, kteří byli zvyklí vypít dva až dva a půl litru vína a jednu až dvě skleničky tvrdého alkoholu a nakonec velmi silných pijáků, kteří vypili nejméně tři litry vína denně a k tomu čtyři až šest skleniček tvrdého alkoholu bylo 24.⁹⁰ Tento výzkum naznačuje, že ve Francii byla situace velmi vážná, byť se jednalo o válečné období.

Ve Francii se ovšem nevyrábělo pouze víno, ale také tvrdé pálené lihoviny. Velký počet domácích lihovarů se ve Francii vyskytoval už od počátku 19. století, kdy především na venkově bujilo domácí pálení, ze kterého měli místní menší zisky díky prodeji v sousedství. Tím ovšem obcházel daňový systém, což se později nelíbilo úředníkům, kteří chtěli systém omezit. V momentě, kdy bylo třeba získat finanční prostředky, zvýšil parlament daně právě menším, domácím, lihovarům místo průmyslových, oficiálních lihovarů. Ty mimochodem byly postupem času stále více a více využívány i díky tíživé dani uvržené na menší lihovary.

⁹⁰ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 85.

Pro představu v letech 1830–1839 bylo domácími lihovary vyrobeno přibližně 194 000 hektolitrů alkoholu naproti tomu průmyslové lihovary vyrobily 451 000 hektolitrů. O sto let později, v letech 1950–1954 bylo průmyslovými lihovary vyrobeno už 5 605 000 hektolitrů a domácí lihovary na druhou stranu vyrobily 433 000 hektolitrů.⁹¹

Ve Francii dlouho panovala neshoda, jak s alkoholismem bojovat a jakým způsobem jej omezit. Na jednu stranu bylo jasné, že alkoholismus a přemírné pití je škodlivé a přináší s sebou četné zdravotní obtíže. Na druhou stranu ale regulace nebo zákaz činnosti lihovarů – ať už malých, nebo velkých, by byl ze strany státu zásahem do soukromého podnikání, což bylo ve Francii nepřijatelné. Neexistovala žádná jednotná společnost jako ve skandinávských státech, která by se starala o prodej a regulaci alkoholických nápojů a Francouzi tak museli k omezování alkoholu přistupovat velkou oklikou. V roce 1900 nicméně přišel zákon, který ještě více omezil domácí pálení, zavedl nový sankční systém a snížil daně na nealkoholické nápoje.⁹²

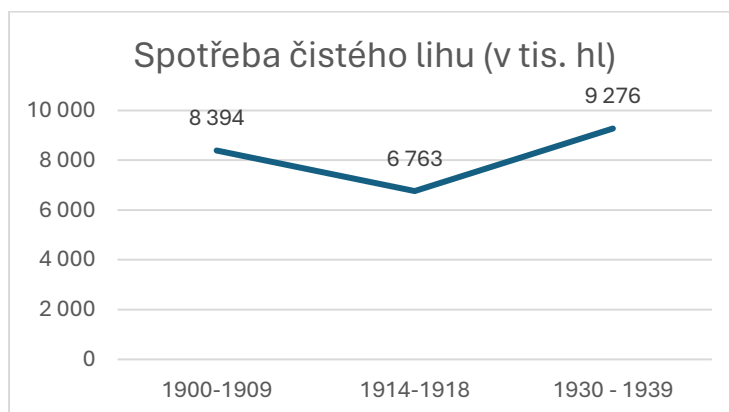
V průběhu První světové války vydal francouzský parlament ještě několik restriktivních zákonů směřujících proti šíření alkoholismu. V roce 1915 to byl zákon, který zakazoval otevírat nové podniky, ve kterých by se alkohol prodával nebo podával, 1917 zakázal parlament prodej alkoholických nápojů na pracovišti a v roce 1918 byly zvýšeny poplatky za udílení licencí pro zařízení, které směly do roku 1915 alkohol distribuovat. Tyto zákony jistě napomohly zpomalení šíření alkoholismu, ale také tomu dodal fakt, že spousta majitelů hostinců se nevrátila z války a jejich podniky proto zůstaly už zavřeny, protože další licenci nebylo možné získat. V roce 1918 bylo ve Francii už pouze 410 000 podniků, které byly oprávněné k tomu podávat alkohol.⁹³

⁹¹ Tamtéž, s. 90-91.

⁹² Tamtéž, s. 92.

⁹³ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 96.

Tento fakt je mimochodem patrný také na přiloženém grafu⁹⁴, který potvrzuje snížení spotřeby alkoholických nápojů právě v období válečného konfliktu. Samozřejmě válečný stav statistiku také jistě ovlivnil, ale pokud přihlédneme také k experimentu Camille Liana, který jsem zmiňoval výše, můžeme odhadovat, že alkohol byl dostupný všem vrstvám i v době války.

Francie se v meziválečné době v podstatě propracovala k zákonům, které se v zemi drží do dnes. Stejně jako Švédsko, Norsko a Finsko si ponechala možnost, aby do státní pokladny přicházel stálý přísun financí z prodeje alkoholu, ale omezila místa, kde je možné alkohol prodávat. V meziválečném období se tedy uzákonilo, že otevření nového zařízení, kde se může prodávat a podávat alkohol, je možné pouze v případě, že se v oblasti zvýší počet obyvatel. Tím pádem by tedy počet takovýchto podniků a zařízení neměl stoupat, a pokud, tak ne nějak drasticky. Tím pádem byl v podstatě stálý počet takovýchto zařízení, kde byl alkohol dostupný, zároveň ale měl stát víceméně tuto obchodní oblast pod dohledem.

2.2.5. Velká Británie

Velká Británie se k boji proti alkoholismu postavila velmi svojským a poměrně odvážným způsobem. Stejně jako všude jinde i v Británii vznikaly zhruba od poloviny 19. století různé spolky zdrženlivosti a střízlivosti, do jejichž činnosti se výrazně zapojovaly také spolky ženské, které, jak jsem již zmínil výše, stály za zavedením prohibice nebo omezení prodeje alkoholu i v dalších státech. British women's association zakládala útulky pro alkoholičky a před továrny umísťovala vozíky s kávou a čajem v domnění, že tím omezí vliv hospod a barů.

⁹⁴ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 86.

V Británii také velmi fungoval, a funguje dodnes systém kaváren a restaurací pro abstinenty (zdrženlivé). Dokonce byl tento koncept na přelomu století výdělečný (nejvíce v Bury – 15 %).⁹⁵ Směrem k první světové válce se ve Velké Británii zvyšoval tlak na vládu právě z institucí zdrženlivosti, které se snažili prosadit plošný zákaz prodeje alkoholu nebo minimálně výrazné omezení jeho distribuce. V roce 1898 byl zplněn tzv. *Inebriates Act*, což byl v podstatě „zákon opilců“, kdy měly být zřízeny nápravná zařízení pro ty, kteří byli vícekrát odsouzeni za činy související s opilostí. Paradoxem je, že většina těch, kteří zde byli zavřeni byly ženy.⁹⁶ Tento zákon se ale příliš neosvědčil, a tak od něj bylo po čase upuštěno. V roce 1916 se Británie pokusila převzít švédský göteborský systém, který jsem zmiňoval výše a odkoupila všechny výčepny v Carlise. Tím se ale připravila o velké peníze, protože počet prodaných koncesí se výrazně snížil a státní kasa tak utrpěla poměrně velkou ránu.

Británie potom upustila od veškerých plošných opatření a dodnes platí v podstatě úplná svoboda, co se prodeje a nákupu alkoholu týče. Je na každém, aby uznal za vhodné, zda alkohol prodá/koupí.⁹⁷

2.2.6. Ruské impérium

Rusko za carského režimu, a vlastně i ve všech ostatních režimech potom, se s alkoholismem potýkalo ve velkém. Ale bohužel v tak obrovské zemi, jako je Rusko a jako bylo carské Rusko nebylo dost dobře možné jakkoliv účinně proti tomuto jevu bojovat. Ale přece se car Mikuláš II. odvážil do tohoto boje vstoupit. Za Mikulášova předchůdce, cara Alexandra III. byly na venkově zakládány spolky střídmosti – právě venkov byl totiž v Rusku centrem alkoholismu. Centrem těchto spolků měly být kostely a jejich představení. Bohužel ti ale nedokázali vytvořit přesvědčivý příklad pro ostatní obyvatele, a tak myšlenka spolků střídmosti pomalu zanikala.

⁹⁵ Tamtéž, s. 173.

⁹⁶ MORRISON, Bronwyn: *Inebriate Institutions*. In.: A Companion to the history of crime and criminal justice (Jo Turner ed.). Bristol, 2017, s. 110.

⁹⁷ SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 174.

Tehdejší ministr financí a pozdější první premiér Ruska Sergej Witte, s myšlenkou, že zastaví alkoholismus, navrhnul vytvořit státní monopol na výrobu a prodej lihovin. V roce 1894 se tak stalo a toto nařízení se šířilo skrz celou zemi.⁹⁸ Státní dumy ale nebyly plně ztotožněny s myšlenkou zestátněného lihovarnictví a obchodu s alkoholem, a bouřily se. Obviňovaly vládu a cara Mikuláše, že zestátnění proběhlo, aby plynulo více financí do kapes vrchních představitelů země. Dumy dokonce tvrdily, že stát bude po monopolizaci podporovat alkoholismus a výrobu a prodej lihovin, aby zvýšil finanční obrát.⁹⁹ Byť bylo toto řešení jistě dobře myšleno, a dokonce mohlo i částečně vyřešit problém alkoholismu – stejně jako pomohlo k řešení ve Skandinávii, Rusové nebyli na takto razantní krok připraveni a vláda od monopolizace musela ustoupit. Respektive nebylo zcela možné uhlídat dodržování zákona.

V roce 1905 přichází první ruská revoluce, v tom roce ještě ne úplně úspěšná, ale boj s alkoholismem důležitá. Vladimír Iljič Lenin, hlavní postava obou ruských revolucí, byl zrozen pro převrat. Nikde není přímo řečeno, že by byl Lenin abstinent, ale v době revoluce v roce 1905 přísně vystupoval proti alkoholu a tabáku. Dělnické Sověty poté vydaly zákaz v rámci revoluce podávat alkohol.¹⁰⁰ Důvodem, proč Lenin brojil proti podávání alkoholu bylo, že podle něj představoval nebezpečí pro ty, kteří se mají soustředit na revoluci.¹⁰¹

⁹⁸ HUTCHINSON, J. F.: *Science, Politics and the Alcohol Problem in Post-1905 Russia*. In.: *The Slavonic and East European Review*, roč. 58, č. 2, 1980, s. 232-254. Dostupné online na: <https://www.jstor.org/stable/4208029?seq=1> [cit. 15-02-2024]

⁹⁹ HUTCHINSON, J. F.: *Science, Politics and the Alcohol Problem in Post-1905 Russia*. In.: *The Slavonic and East European Review*, roč. 58, č. 2, 1980, s. 232-254. Dostupné online na: <https://www.jstor.org/stable/4208029?seq=1> [cit. 16-02-2024]

¹⁰⁰ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989, s. 106.

¹⁰¹ https://www.lidovky.cz/ceska-pozice/lenin-znicil-demokratike-levicove-mysleni.A180226_120529_pozice-recenze_lube [cit. 16-02-2024]

V roce 1907 revoluční doba odezněla, ale problém s alkoholem v Rusku trval. Souběžně s vypuknutím První světové války se car Mikuláš odhodlal k razantnímu, ale obdivuhodnému kroku. Protože žádná z dřívějších metod nefungovala, sáhl car k té nejdrsnější možné. Na celém území zakázal plošně prodej vodky – Rusko tedy zavádí v roce 1914 prohibiční zákon, který bude v trvání následujících třináct let v různých obměnách.¹⁰² Samozřejmě i toto mohlo být později využito jako záminka k nepokojům v roce 1917. Spíše to ale byla rozbuška mezi nespokojenými vojáky, kterým se nedostávalo alkoholu, když byli na frontě – na rozdíl od francouzských vojáků, kteří měli alkohol na frontě dostupný (viz Francie). Po bolševickém převratu a nástupu Lenina k moci se prohibiční zákon nerozvolnil, ale pokračoval dál, když Lenin tvrdil, že spuštění prodeje alkoholu by uvrhlo Rusko do spárů kapitalismu a západního světa. Lenin tím tak prakticky rozhodl o ekonomickém neúspěchu Ruska, protože tím nechal, obrazně řečeno, ležet na zemi spoustu peněz.¹⁰³

V prvních letech prohibice pochopitelně všechno fungovalo podle zaběhlého modelu – alkoholismus upadal, lidé více pracovali, zlepšili se rodinné vztahy, poklesla kriminalita a podobně. Následný vývoj ale, bohužel pro Rusko, také kopíroval ostatní země. Černý trh s lihovinami se začal pomalu rozšiřovat, vláda musela zvyšovat daně na jiné produkty, aby nahradila finance z lihovarnictví, lidé začali pít nebezpečné tekutiny jen, aby nahradili lihoviny a tím pádem se zvyšovala také nemocnost a úmrtnost. Na venkově bylo několik milionů černých pálenic a lidé začali tajně vypálenou lihovinu používat na venkově jako měnu. Což byla další velká rána pro státní pokladnu. Tento systém se tedy ani v Rusku velmi neosvědčil.¹⁰⁴

¹⁰² SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Praha, 1999, s. 180.

¹⁰³ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989, s. 106.

¹⁰⁴ BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať: sociologické kapitoly z alkoholizmu*. Martin, 1989, s. 120.

Plošný zákaz prodeje alkoholu, zrušila až Stalinova administrativa. Nicméně tento krok byl v podstatě pouze finančně motivovaný, protože Stalin obratem zavedl jiné opatření – po vzoru cara Mikuláše zavedl státní monopol na výrobu a prodej vodky. Argumentoval velmi podobně jako Lenin – pokud se Rusové chtěli stranit kapitalismu, museli získat finance na rozvoj své země. Dostupné finance ležely právě v lihovarnickém průmyslu a v prodeji vodky.¹⁰⁵

Prohibiční, nebo jinak omezující zákony se v Rusku ještě několikrát vystřídalý. Nejnovější omezující opatření přijala moskevská radnice v roce 2010, a to zákaz prodeje vodky mezi 22:00–10:00.¹⁰⁶

2.2.7. Československo

V této podkapitole se budu věnovat pouze té problematice ve zkoumaném období, která se týkala zavedení prohibičního zákona. Vliv abstinčních hnutí a protialkoholních spolků bude probrán na jiném místě dokumentu (viz kapitola o tisku).

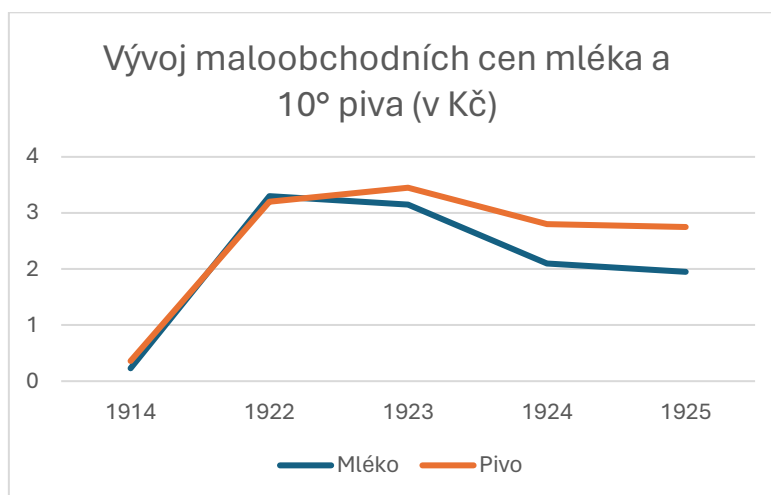
Léta první světové války byly pro Československo velmi náročné i co se týče surovinové zásobenosti. Stejně jako ostatní země zmítané válkou i zde byl nedostatek surovin, a proto ve válečných letech spotřeba a konzumace alkoholu poklesla. První světová válka byla bezpochyby vnímána protialkoholními spolky jako úspěšné roky, nicméně nemůžeme mluvit o úspěchu, pokud je země ve válečném konfliktu a starosti jsou tedy úplně někde jinde. Po válce se ale situace začala pomalu stabilizovat, co se týče spotřeby a prodeje alkoholu na našem území. Strach z rozšíření alkoholismu dokládá také návrh poslance Schollicha, který píše v návrhu toto: „*Zvláště po válce silně vystupující zneužívání alkoholu se všemi toho následky, mezi nimi na prvním místě strašlivý vzrůst pohlavních nemocí, žádá rychlého a energického potírání opilství.*“¹⁰⁷

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/prohibice-volby-1992-koralka-zakaz-alkholu.A120914_194814_zahranicni_aha [cit. 16-02-2024]

¹⁰⁷ NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T0657 – Návrh o úlevách pro dovoz alkoholu prostých nápojů z 26. října 1920. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0657_00.htm [cit. 27-02-2024].

Ernst Schollich spolu s dalšími poslanci se snažili prosadit bezcelní dovoz bezalkoholických nápojů, aby se tím snížila cena produktů a lidé je chtěli více nakupovat. Pro srovnání zde vkládám vývoj maloobchodních cen desetistupňového piva a mléka v letech 1914, 1921–1925.

Dle grafu můžeme vidět, že obě komodity rapidně zdražily po První světové válce, což je poměrně logický důsledek. Co je ale zajímavé, že zatímco cena piva se po zdražení držela stále kolem 3 korun (v podstatě se na této hladině držela až do roku 1938), tak cena mléka postupně klesala ke dvěma korunám za litr (postupně se snižovala na nejnižší hranici 1,45 Kč za litr).¹⁰⁸ Co se potom týče dovozu potravin a nápojů v roce, tak ten v roce 1920 tvořil 18,2 % z celkové sumy určené na dovozní zboží (a byl ten rok 3. nejvyšší). V roce 1921 byl dovoz potravin a nápojů nejvyšší ve zkoumaném období a tvořil 27,2 % z celkové částky.¹⁰⁹

Vysokou spotřebu alkoholu oproti nealkoholickým nápojům dokládá také fakt, že v průměru bylo mezi lety 1922-1926 spotřebováno 580 kilogramů čaje, což je v přepočtu asi 40 gramů na jednoho obyvatele), ale 80 450 000 hektolitrů piva – to je v přepočtu zhruba 57,2 litrů na obyvatele.¹¹⁰ Tyto hodnoty skutečně mohly v té době iniciovat začátek něčeho, z čeho by potom bylo jen těžko cesty zpět. Samozřejmě z vývozu a prodeje alkoholických nápojů státu přicházely nemalé peníze, nicméně strach z alkoholismu nutil protialkoholní spolky k činnosti.

¹⁰⁸ Historická statistická ročenka ČSSR. Praha, 1985, s. 838.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 853.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 858.

České protialkoholní spolky byly dobře informovány o amerických snahách a činech ve věci prohibice. Už v roce 1919 totiž československý tisk referoval o zaoceánských událostech – například Lidové noviny, Národní listy nebo periodikum Tribuna. Proto tedy můžeme říct, že Češi měli kde brát inspiraci pro vlastní boj proti alkoholismu. Výraznou postavou bojů proti alkoholismu a teoretickým strůjcem prohibičního zákona v Československu se mohl stát MUDr. Arnold Holitscher, poslanec za stranu Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik, uveden do úřadu 26. května 1920.¹¹¹ Nejen on, ale i další poslanci z německé sociálně-demokratické strany podali několik návrhů zákona, které se týkali omezení distribuce a konzumace alkoholu. Právě tyto návrhy a z nich vzešlé zákony můžeme v tomto případě považovat za „prohibiční“ byť prohibici nezaváděly. Prvním návrhem, který se později stal i zákonem je *Návrh na vydání zákona zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým*.¹¹² V tomto návrhu skupina poslanců žádá omezení prodeje alkoholických nápojů osobám mladším 18 let. Zákaz by se měl týkat veřejných prostor – nesvaluje tedy zodpovědnost na rodiče při podávání alkoholu doma. Trestně odpovědnými by měli, dle návrhu, být hostinští, jež ve svém podniku alkoholické nápoje mladistvým podávají. Zákaz platí ale také na starší doprovod, který na veřejných místech nesmí alkohol mladším 18 let podávat. Osoby mezi 18–21 lety obdržely od příslušného obecního úřadu potvrzení, že dokonaly 18. rok života a může jim být podán alkoholický nápoj. Prokazování tímto „průkazem“ mělo být povinné.¹¹³

¹¹¹ <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm> [cit. 27-02-2024]

¹¹² NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T1320 – Návrh na vydání zákona o zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým z 21. ledna 1921. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1320_00.htm [cit. 27-02-2024]

¹¹³ Tamtéž

K tomuto návrhu se vyjádřil také zdravotní výbor sněmovny (jehož byl mimochodem Holitscher členem), a ten vyslovil naprostý souhlas s navrhovaným zákonem. Dokonce ho v některých bodech zpřísnil. Konkrétně navrhoval trestní odpovědnost přenést také na rodiče a pěstouny a navrhoval také přísnější tresty za porušování případného zákona.¹¹⁴

Tyto návrhy byly nakonec zákonodárci přijaty a později vznikl zákon č. 86/1922 Sb., kterým se omezilo podávání alkoholických nápojů. V zákoně jsou uvedeny některé dílčí změny. Zajímavým „omezením“ je prodej piva a vína – konzumace těchto nápojů je totiž tímto zákonem povolena už od 16. roku života. Stejně jako osmnáctiletí ale musí i mladší vlastnit úřední „průkaz“, který dokazuje jejich věk. Trestní odpovědnost v zákoně padá jak na hostinské, respektive na provozovatele veřejného zařízení, kde by byl alkoholický nápoj mladistvému podán, tak i na rodiče, pokud mladiství s jejich vědomím užívali alkohol. Zároveň tento zákon zakazuje komukoliv podávat jiné alkoholické nápoje než pivo a víno při tanečních zábavách.¹¹⁵ Podoba zákona v konečné podobě tedy v některých bodech odporuje návrhu zdravotního výboru. To proto, že po vydání návrhu zákona ze strany Holitschera a zprávy zdravotního výboru se začali bouřit hostinští, kteří skrze své „koně“ v poslanecké sněmovně prosadili zmírnění návrhu a pokut za porušení zákona. Mezi poslance napojené na tzv. „alkoholovou lobby“ patřili například František Petrovický (Československá národní demokracie) nebo Jan Slavíček (toho času Česká strana národně sociální). I skrze tyto poslance a jimi řízené protesty se povedlo zmírnit zákon o podávání alkoholu.¹¹⁶

¹¹⁴ NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T2075 – Zpráva zdravotního výboru o návrhu poslanců Dra Holitschera, Palmeho, Kirpalové a soudruhů na vydání zákona o zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým z 12. dubna 1921. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2075_00.htm [cit. 27-02-2024]

¹¹⁵ Zákon č. 86/1922 ze dne 17. února 1922, kterým se omezuje podávání alkoholických nápojů. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1922, částka 26, s. 295-296. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1922/026-1922.pdf> [cit. 27-02-2024]

¹¹⁶ JANČÍK, Drahomír: „Pít či nepít – to jest, oč tu běží.“ *Střety příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu*. In.: Historická sociologie, roč. 2014, č. 1, s. 47–69. Dostupné online na: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/40652/ssoar-histor sociologie-2014-1-jancik-Pit_ci_nepit_-_to.pdf;jsessionid=F8739F9594ED8FFBA56D1C0DD46F5BAF?sequence=1 [cit. 27-02-2024]

Čeští poslanci dobře věděli, co se děje v okolním světě – věděli o probíhající prohibici v USA, Finsku, Sovětském svazu a podobně. Tyto okolnosti byly známé, ale čeští zákonodárci, poněkud překvapivě a na rozdíl od amerických, uvažovali také o dopadech na živnostníky a finanční stránku věci. V poslanecké sněmovně se kvůli zákonu o podávání alkoholických nápojů začala velmi vzrušná diskuse, na jejíž jedné straně stál poslanec Karel Anděl (živnostenská strana), který se vymezil proti přijetí tohoto návrhu zákona. Proti němu stála početná přesila složená například z poslanců dr. Ivana Hála (Slovenská národní a rolnická strana), dr. Holitschera, Anny Malé (Československá sociálně demokratická strana dělnická), Othmara Kalliny (Německá nacionální strana) a dalších poslanců.¹¹⁷

Poslanec Anděl kritizoval přijetí návrhu a poslance, kteří návrh obhajovali za to, že byli příliš přímočaří. Problém nespátroval v pití alkoholu, ale více v kouření mladých, a obecně nevyužitím volného času. Navrhoval, aby se boj proti pití alkoholu uskutečnil spíše skrze mládežnické organizace, jakými byli například Skaut, Sokol, sportovní kluby a podobně. Upozorňoval na to, že tyto spolky nenásilně propagují střídme pití (nikdy neprosazoval úplnou abstinenci), což by problém vyřešilo. Ku příkladu dával také americkou prohibici, která platila v té době zhruba tři roky. Odkazoval k nelegálním palírnám, které se za oceánem rozmáhaly a také na zvýšenou míru alkoholismu i přes přísný zákaz prodeje a konzumace těchto nápojů. Velmi správně tedy vystihl problém, který Ameriku trápil po zavedení prohibičního zákona. Do popředí postavil také fakt, že on osobně se nepříliš často setkává s mladistvými, kteří by byli opilí nebo měli problém s nestřídmou konzumací alkoholu.¹¹⁸

¹¹⁷ NS RČS (1920–1925), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922.

¹¹⁸ NS RČS (1920–1925), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922 – projev K. Anděla (Čsl. živnostensko-obchodnická strana středostavovská).

Pan poslanec Anděl bezesporu zastával svým způsobem extrémní řešení. Druhým extrémem bylo pak vystoupení poslance Kalliny, který naopak viděl návrh jako příliš benevolentní a neurčitý. Ke konci jeho vystoupení vyzval, aby bylo na potírání alkoholismu vyděleno 10 milionů korun ze státní pokladny, které by jasně a rozhodně pomohly k zastavení tohoto negativního fenoménu.¹¹⁹ Tento rezoluční návrh byl téměř přijat. Při jeho hlasování bylo 67 tehdejších přítomných poslanců pro přijetí, proti němu se vymezili „pouze“ o deset poslanců více, tedy 77. Zákon tedy o deset hlasů neprošel.¹²⁰ Zákon tedy vyšel ve znění, které je citováno výše.

Arnold Holitscher poté podal ještě další dva návrhy zákona, které se ale nedostaly ani k projednávání sněmovnou. Tím prvním byl návrh ze 13. ledna 1921 o poskytnutí státních prostředků na potírání alkoholismu. V podstatě se tento návrh zákona blíží k úvaze poslance Kalliny, protože požaduje odvod dvou procent ročního výnosu daně z kořalky nebo kořalečnického monopolu na potírání alkoholu a jeho účinků a zmírnění škod alkoholem způsobených.¹²¹ Druhým návrhem Holitscherova týmu měl být zákon o maloobchodním prodeji a podávání alkoholických nápojů ze 4. června 1924. Tento zákon měl velmi omezit získávání koncesí na prodej alkoholu, zaváděl povolené období, na které se může koncese vydávat a stanovoval komu a za jakých podmínek může být koncese vydána. Dále zakazoval velkoobchodníkům a výrobcům prodávat alkohol v drobném množství. Maloobchodní prodej dále omezoval ve striktním nastavení pravidel pro prodej nápojů.¹²²

¹¹⁹ NS RČS (1920–1925), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922 – projev O. Kalliny. (Německá nacionální strana)

¹²⁰ NS RČS (1920–1925), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922 – hlasování o rezolučním návrhu O. Kalliny.

¹²¹ NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T1411 – Návrh poslanců dra Holitschera, Schäfera, Kirpalové a druhů na vydání zákona, aby stát poskytl prostředky na potírání alkoholismu ze 13. ledna 1921. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1411_00.htm [cit. 04-03-2024]

¹²² NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T4669 – poslanců dra Holitschera, Deutschové, Tauba a druhů, aby byl vydán zákon o prodeji alkoholových nápojů v drobném a jejich výčepu ze 4. června 1924. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4669_03.htm [cit. 04-03-2024].

Alkoholový průmysl v Československu utrpěl poměrně velkou porážku přijetím zákona o podávání alkoholických nápojů mladistvým a nemohl si dovolit ztratit další finance tímto omezením. Poměrně velkou výhodou byla podpora „alkoholové lobby“ vládnoucí Agrární stranou, která odmítala cestu přísného abstinenty a přijetí zákona o alkoholu a mladistvých bylo nejvýše, co byla ochotná odsouhlasit. Právě agrární strana používala při prohibičních debatách odstrašující příklady z USA, kde zákaz projede alkoholu pomalu devastoval ekonomické a sociální vztahy. Agrární strana, socialisté nebo národní demokraté, kteří měli zájem na tom, aby alkoholový průmysl fungoval se snažili všelijakým způsobem veřejnost odradit od přílišného abstinenty, prohibičních myšlenek a zakládání nových abstinenciálních hnutí. Vytvořili v podstatě řetězec událostí, kterým vyhrožovali té nejdůležitější vrstvě obyvatelstva – pracujícím. Lidé, kteří byli závislí na mzdě a potřebovali práci velmi dobře slyšeli argumenty, které vládní strana předkládala. Jejich predikce byla taková, že prohibice způsobí hospodářský a sociální rozvrat zapříčiněný propouštěním ze zaměstnání spojených s alkoholem – lihovary, pivovary, sklárny, tiskárny, pohostinství a podobně. Nižší příjmy z daní (které navrhoval Holitscher – respektive odvod části daně na potírání alkoholismu) by znamenaly zvýšení daní na jiné produkty, především na potraviny, které by tím pádem zdražily. V neposlední řadě byl potom použit příklad spojených států, kde po zákazu „oficiálního alkoholu“ bujil trh s alkoholem nelegálním, otravným a nezdravě silným což samozřejmě způsobovalo nemalé zdravotní problémy. Díky této agitaci získala „alkoholová lobby“ v podstatě volné ruce a Československo žádné další „prohibiční“ zákony nepřijalo. Díky povolenému abstinenciálnímu hnutí ale bylo Československo stále součástí kruhu moderních zemí potírajících alkoholismus, ačkoliv praxe vypadala jinak.¹²³

¹²³ JANČÍK, Drahomír: „Pít či nepít – to jest, oč tu běží.“ *Střety příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu*. In.: *Historická sociologie*, roč. 2014, č. 1, s. 47–69. Dostupné online na: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/40652/ssoar-historicsociologie-2014-1-jancik-Pit_ci_nepit_-_to.pdf;jsessionid=F8739F9594ED8FFBA56D1C0DD46F5BAF?sequence=1 [cit. 04-03-2024]

V polovině 20. let se abstinenci hnutí vzepjalo ještě jedním významným pokusem změnit legislativu ve svůj prospěch. Československý abstinenci svaz vydal memorandum, kterým vyzýval Národní shromáždění, aby vydalo sérii tří prohibičních zákonů. Prvním zákonem měl být plošný zákaz alkoholických nápojů obsahujících více než 20 % lihu – to by znamenalo velké zbrzdění lihovarnického průmyslu, neboť pálený alkohol většinou neobsahoval tak nízké množství alkoholu. Pivovarnického průmyslu by se tento pravděpodobně nedotkl. Pivovarnictví by se ale rozhodně dotkl druhý potenciální zákon, kterým mělo být obcím umožněno vypisovat referenda o místním zákazu prodeje pálenky či všech lihovin. V tomto případě by ale mohla nastat značná nevyrovnanost mezi oblastmi, kde se alkohol vyrábí a těmi, kde se nevyrábí. Tyto místní restriktce by způsobily hospodářskou nerovnováhu a mohly by vést ke krizi systému. Poslední ze série vyžádaných zákonů se vracel k Holitscherovu, respektive Kallinovu návrhu o financování protialkoholní činnosti a osvěty. Zákon měl požadovat alespoň 1 % (respektive deset milionů korun) ročně ze státního rozpočtu právě na financování protialkoholních spolků. Tyto legislativní návrhy byly ale odkládány a na půdu parlamentu a pořadu hlasování se nedostaly. Opět na tom měla velkou zásluhu „alkoholová lobby“, která skrze „své“ poslance zajistila, aby bylo znemožněno hlasování a potenciální přijetí těchto zákonů. Je možné, že tyto, poměrně už drastické zákony, byly trnem v oku více poslancům, kteří (jak je patrné i z projevu poslance Anděla) nebyli abstinenty, a proto tyto zákony přehlíželi a nesnažili se je nějakým důslednějším způsobem prosadit.¹²⁴

¹²⁴ JANCÍK, Drahomír: „Pít či nepít – to jest, oč tu běží.“ *Střety příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu*. In.: *Historická sociologie*, roč. 2014, č. 1, s. 47–69. Dostupné online na: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/40652/ssoar-histor sociologie-2014-1-jancik-Pit_ci_nepit_-_to.pdf;jsessionid=F8739F9594ED8FFBA56D1C0DD46F5BAF?sequence=1 [cit. 04-03-2024]

Zákonodárná složka se tedy na dlouhou dobu odklonila od potřeb abstinenčních spolků, které ovšem pokračovaly ve své činnosti. Svým zaměřením se soustředily nejvíce na mládež, protože tam viděly potenciál pro změnu. Pořádaly pravidelně různé sjezdy, přednášky ve školách, přednášky veřejné a jiné akce spojené s propagací abstinence.

Vrcholnou akci se pak, v roce 1927, stal I. Československý sjezd pro zdravotní a mravní výchovu mládeže v duchu abstinence, který se konal 6.–7. listopadu. Této akci předsedal dr. Břetislav Foustka, zakladatel českého spolku abstinenciho.¹²⁵ Akce sice byla pořádána abstinenčním spolkem, ale byla také pod záštitou ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Důležitost a podporu akce zdůraznil také prezident republiky T. G. Masaryk svým dopisem, v němž, mimo jiné, píše: „*Práce pro republiku musí se rodit z nadšení a nadšení pravé rodí se z té strýzlivosti, jejížto rozšíření věnujete svou energii a práci...*“. Prezident Masaryk se samozřejmě nikdy netajil svým negativním postojem k alkoholu a alkoholismu, ale jeho podpora zde je velmi symbolická. Podporu vyjádřil také tehdejší ministr zahraničních věcí a budoucí prezident Edvard Beneš, který napsal: „*Bojujete na jednom úseku fronty, jehož opuštění znamenalo by veliké duchovní a mravní ztráty, velmi významné pro celý život národa našeho i národů jiných.*“.¹²⁶

Alkoholismus tedy nebyl smeten ze stolu, ale bylo na něj pořád nazíráno jako na velký problém s ním je třeba bojovat, což dokazuje podpora abstinenčních spolků vysokými představiteli vlády. Ač se tužší zákonná úprava ve sledovaném období neprosadila, z doložených pramenů je jasné, že s alkoholem Československá republika bojovala velmi tvrdě.

¹²⁵ <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/fousb.html> [cit. 12-03-2024]

¹²⁶ Československá republika: Pražské noviny. Praha: Josef St. Hevera, 8.11.1927, 248(264), s. 4. Dostupné online na: https://ndk.cz/view/uuid:1af2121e-2dba-4336-bc34_2cca04adb453?page=uuid:6c22ed80-bac9-11e6-892a-005056822549&fulltext=Vytvrvejte,%20pokra%C4%8Dujte [cit. 12-03-2024]

V novodobějších dějinách se Československo a později i samostatná Česká republika s prohibicí ještě setkali. V dobách komunismu byla prohibice uvalena na tvrdé nápoje a víno. Ale pouze „sezonní“ – v době konání jakýchkoliv voleb. Po pádu komunistické strany byl tento zvyk obnoven v roce 1992, kdy byla prohibice uvalena taktéž v době konání voleb, ovšem se nevztahovala na desetistupňová a slabší piva. Asi nejčerstvější, a také nejdelší, prohibicí, kterou Česká republika zažila byla ta v roce 2012 po vypuknutí tzv. *Metanolové kauzy*. Tato prohibice byla plošná a vztahovala se na lihoviny s obsahem alkoholu 20 a více procent. Trvala od 14. září 2012 do 31. října 2013.¹²⁷

2.3. Dílčí závěr

První třetina 20. století přinesla různé pohledy a přístupy k prohibici. Volsteadův zákon, Göteborský systém nebo Lex Holitscher a mnoho dalších v této práci nezmíněných postupů, jak se vypořádat s přílišným pitím alkoholu na daném území.

Jistě měl každý něco do sebe a každá země připravovala abstinenci legislativu s nejlepším vědomím a svědomím a s touhou zmírnit nadměrné užívání alkoholu. Nicméně jak jsme viděli, ne vždy tyto prohibiční zákony splnily svou funkci. V případě amerického prohibičního zákona trvalo dlouhých 14 let, než zákonodární reprezentanti země zrušili plošnou prohibici, která ničila ekonomiku i lidské zdraví daleko více než alkohol v době, kdy byl ještě legální. Můžeme jen odhadovat, jaké dopady by měla hospodářská krize, pokud by v Americe prohibiční zákon neplatil. Můžeme ale říct, že by dost pravděpodobně neuvrhla Spojené státy do tak hluboké krize. Finance z prodeje alkoholických nápojů americkému hospodářství velmi chyběly. Alkoholismus a prohibiční zákon byl velkým tématem několika voleb, přičemž v předposledních a posledních před zrušením byl téměř tématem číslo jedna.

¹²⁷ https://cs.wikipedia.org/wiki/Prohibice#Prohibice_v_%C4%8Cesku [cit. 12-03-2024]

Současně s americkou prohibicí probíhala také prohibice ve Skandinávii (ač ne přesně souběžně), vidíme ale, že skandinávské státy si dokázaly vytvořit fungující systém prohibičního zákona, který jim přináší finance do státní kasy a zároveň nehrozí, že by se vymknul kontrole vzhledem ke státní regulaci množství alkoholu. Velmi dobře zvolený göteborský systém a možná také poučení z amerických chyb stojí za, poměrně, úspěšným zvládnutím divokých dvacátých a třicátých let, kdy poválečný alkoholismus bujil v plné síle.

V neposlední řadě potom pokus československých poslanců o zavedení prohibičního zákona. Respektive omezení projede alkoholických nápojů nebo zisky z daní na alkoholické nápoje. Dostupné informace a zdroje vypovídají, že českoslovenští poslanci byli prokazatelně poučení ze situace nastalé v Americe. Několik periodik i samotní poslanci ve svých proslovech potvrzují, že se obávají prohibičního zákona, který by byl ohrožujícím prvkem československé ekonomiky. Československo nebylo daleko od zavedení plošného prohibičního zákona, ale díky silné „alkoholové lobby“ a díky dlouhé vládě agrární strany, která měla v lihovarnickém a pivovarnickém průmyslu průhledné zájmy, se však od zákona upustilo a boj s alkoholismem tedy stanul na bedrech protialkoholních a abstinenčních spolků, které s ministerskou podporou pořádaly přednášky, školní akce, osvětu a zaměřovaly se především na mládež, kterou považovaly za nosnou jednotku budoucího státu.

Ve 20. a 30. letech 20. století vidíme boj mezi dvěma extrémny. Na jedné straně nadměrné pití alkoholických nápojů vedoucí k alkoholismu a na straně druhé radikální abstinenční hnutí, které si klade za cíl vymýtit alkohol z obchodních pultů, hospod a národního povědomí. Ani jedna cesta se neukázala jako rozumná, nicméně je velmi zajímavé, jak se k tomu jednotliví aktéři stavěli.

3. Reflexe v tisku

Pád monarchie a první světová válka velmi ovlivnily podobu médií a vnímání informací českým čtenářem, posluchačem, příjemcem. Demokratická republika, která se po roce 1918 začala etablovat na našem území vnesla do mediálního prostoru jisté změny. Jednou z těchto změn bylo, že po dlouhé době nebyla tématem číslo jedna válka a nekonečné seznamy zemřelých vojáků a civilistů. Tisk se tak začal soustředit na problémy lokální a, v porovnání s válkou, banální. Redakce novin ale chtěly mít také přehled o světovém dění, aby bylo možné čtenáře informovat a možná v některých případech porovnat situaci u nás a za hranicemi. Hned v roce 1918 vzniká Československá tisková kancelář (ČTK), jejímž prvním ředitelem byl bývalý ředitel Lidových novin z let 1893–1895, Emil Čermák. Aby se kancelář dostala k zahraničním informacím, okamžitě začala uzavírat smlouvy s cizími tiskovými kancelářemi – mezi první patřily agentury Reuters, britská tisková kancelář, agentura Havas, předchůdce dnešní francouzské AFP nebo například německá agentura W.T.B neboli Wolffs Telegraphisches Bureau.¹²⁸ Informace o dění v Československu nebyly rovnoměrně rozděleny. Ačkoli pobočky tiskové kanceláře byly například i v Bratislavě nebo východoslovenských Košicích, informace z těchto koutů státu se nedostávaly do novin tak často, jako dění v Praze a české části země. Tisková média byla dominantním informačním zdrojem po celou první čtvrtinu 20. století. V pozdějších 20. letech se do mediálního prostoru dostává rozhlasové vysílání.¹²⁹

¹²⁸ MATĚJČKOVÁ JANA: *Česká tisková kancelář*. Dostupné online na: <https://mediator1.upmedia.cz/slovnicek/ceska-tiskova-kancelar/> cit. [15-03-2024]

¹²⁹ https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_m%C3%A9di%C3%AD_ve_20._stolet%C3%AD_v_%C4%8Cesk%C3%BDch_zem%C3%ADch cit. [15-03-2024]

Rozhlasové vysílání ovšem pro tuto práci nebude podstatné. V této kapitole bych se rád zaměřil na reflexi pití alkoholu v tiskových médiích. Noviny byly mocným nástrojem propagandy, a to jak protialkoholních spolků, tak i alkoholové lobby, nebo protiabstinenčních klubů. Některé časopisy vznikaly přímo za účelem propagace jednoho či druhého názoru. Takovým příkladem může být například list agrární strany *Večer*, ve kterém abstinenty přímo neodsuzovala, ale současně důrazně varovala před dopady prohibičního zákona. Například v září 1922 se v tomto listu píše o skandinávské prohibici, která podle redakce neprobíhala podle představ stejně jako ta americká.¹³⁰ Proti těmto tendencím stálo například levicové *Právo lidu*.¹³¹ V této kapitole bych se rád zaměřil také na tiskoviny, které byly v té době vydávány v největším počtu, a měly tedy potenciálně největší vliv na čtenáře. Způsob, jakým tato média pracovala s pojmy *alkohol*, *alkoholismus*, *prohibice* a dalšími těmto podobnými může leccos napovědět ke vnímání tohoto problému ve veřejném prostoru, a nejen na politické scéně. V této kapitole se zaměřím konkrétně na deníky *Lidové noviny*, *Venkov* a *České slovo*. Tyto tři jsem zvolil schválně jako reprezentanty objektivního tisku (*Lidové noviny*), tiskového orgánu vládní strany (*Venkov*) a tisku opozičního (*České slovo*).

¹³⁰ *Večer: lidový deník*. Praha, 26.09.1922, 9(218), s. [6]. Dostupné online na:

<https://ndk.cz/uuid:adca9bb0-c8f5-11e9-b24b-5ef3fc9ae867> cit. [15-03-2024]

¹³¹ JANČÍK, Drahomír: "Pít či nepít – to jest, oč tu běží." *Střety příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu*. In.: *Historická sociologie*, roč. 2014, č. 1. Dostupné online na:

https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/40652/ssoar-historicsociologie-2014-1-jancik-Pit_ci_nepit_-_to.pdf?sequence=1 cit. [15.03-2024].

3.1. Lidové noviny

Lidové noviny byly založeny v roce 1893 v Brně a vznikly v podstatě sloučením Moravských listů a deníku Pozor. U počátků vydávání Lidových novin stál tehdejší vydavatel Moravských listů a ministr obchodu československé republiky v letech 1918–1919, dr. Adolf Stránský.¹³² Lidové noviny se staly hlavním listem v roce 1909 také díky práci Arnošta Heinricha, který se zasloužil o ranní vydávání Lidových novin a celkové tematické oživení deníku. Deník byl oblíbený také u jeho přispěvatelů, což zvyšovalo jeho prestiž a zájem o něj – mezi literáty přispívající do deníku patřili například Viktor Dyk, Karel Toman, Antonín Sova, Fráňa Šrámek nebo třeba bratři Čapkové.¹³³ V období první republiky se noviny několikrát proměnily také díky rozvětvení filiálních redakcí a přesunu politického centra z Vídně do Prahy. Měnili se také šéfredaktoři a celkové složení redakcí, ale obecně se dá říct, že deník rostl poměrně rychle a úspěšně.

V roce 1918 se o alkoholu v Lidových novinách píše spíše stroze, vzhledem ke končící světové válce a potřebě informovat o důležitějších věcech dějících se na frontě. Ovšem i s válečným stavem se pojí informace o alkoholu, byť ne v rámci Československé republiky. Vydání z března 1918 například informuje o žádosti námořní akademie v Annapolis, aby v okruhu 9 mil nebyl prodáván žádný alkohol.¹³⁴ Jedno z květnových čísel reflektuje k situaci v Rusku, kde platil plošný zákaz užívání alkoholu nastolený vůdcem revoluce Leninem. Lidové noviny ale přináší zprávu o tom, že zákaz bude nejspíše zrušen a nahrazen monopolizací z daňových důvodů.¹³⁵

¹³² PERNES, Jiří, RUMML, Jiří: *Svět Lidových novin 1893-1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Praha, 1993, s. 14.

¹³³ Tamtéž, s. 136.

¹³⁴ Lidové noviny. Brno, roč. 1918, č. 68, s. 3.

¹³⁵ Lidové Noviny. Brno, roč. 1918, č. 127, s. 2.

A v listopadu informují Lidové noviny o dvoudenní vídeňské plošné prohibici z blíže nespecifikovaných důvodů.¹³⁶ Na Vánoce 1918 také vyšlo jedno číslo novin, které obsahuje zmínku o alkoholu a alkoholismu. Tato zmínka se týká dotisku přednášky prezidenta Masaryka o alkoholismu s doporučením, že alespoň jeden výtisk by měl být dostupný v každé jedné rodině v Československu. Pozoruhodné je, jak článek haní Rakousko jako bývalého utiskovatele a zazlívá mu nezměrné rozdávání koncesí na prodej alkoholu. Zároveň se v článku píše, že Rakousku šlo o cílené „ohlupování“ lidu, které probíhalo právě skrz alkohol. Autor článku poukazuje na to, jak nevlídná byla doba za Rakouska, a že k tomu výrazným způsobem přispěl alkohol a alkoholismus z něj bující. Proto varuje, aby mladé Československo neupadlo znovu do spárů tohoto „otravného života“, a aby se vyvarovalo předešlých chyb a nezakládalo nové pivovary a lihovary. Nabádá k investici spíše do podniků, které u nás schází, ale v okolním světě již fungují. Také vyzdvihuje podniky, které se z pivovarů přeměnily na výrobní marmelád, sušárny na ovoce a zeleninu nebo výrobní ovocných šťáv.¹³⁷ V tomto článku a obecně v celé Masarykově přednášce není cítit ani tak odpor k alkoholu a alkoholismu, ale spíše strach z toho, co může alkohol způsobit, pokud se jeho množství nebude regulovat. Přirovnání k temné době rakouské nadvlády je zajímavé, ale mohlo fungovat jako odstrašující případ. Zvláště tedy v době těsně po Světové válce.

Malou zajímavostí z 35. čísla roku 1919 je, že v rubrice *Všeobecný oznamovatel* se mimo jiné píše, že litovelské pivo se uznává jako jediné možné konkurenční pivo plzeňskému.¹³⁸ Což může dát také obraz toho, jaká piva se v té době pila nejvíce. Důkaz o tom, že českoslovenští obyvatelé byli informováni o dění ve světě i co se boji proti alkoholismu týče, se nachází v 58. čísle z roku 1919.

¹³⁶ Lidové noviny. Brno, roč. 1918, č. 311, s. 4.

¹³⁷ Lidové noviny. Brno, roč. 1918, č. 353, s. 5.

¹³⁸ Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 35. s. 8.

Byť velmi krátká, zmínka o chystající se prohibici v Americe je podstatná. Ve zprávě se píše, že v New Yorku hrozí stávka až 170 000 dělníků, kteří hodlají protestovat proti zavedení plošného zákazu požívání alkoholu. Velmi důležitý poznatek tedy je, že zprávy ze zahraničí se do Československa dostávaly téměř okamžitě. Tento fakt tak může působit i ve spojitosti s plánovaným omezením prodeje alkoholických nápojů mladistvým. Díky aktuálním zprávám ze zahraničí (především z USA) mohli čeští politici a odpůrci prohibice argumentovat reálnou situací, která nastala v zemi, kde prohibice zavedena byla. Oslavy na prvního máje se také neobešly bez komentáře týkajícího se alkoholu. Absence alkoholu a uzavřené hostince a vinárny na prvního máje se ne vždy a všude setkali s úspěchem. První květen, slaven jako státní a národní svátek, oslava jara a, dle autora článku, oslava Masaryka, by neměl být slaven alkoholem, protože by toto bylo protichůdné myšlenke svátku. Článek vybízí k tomu, aby se Čechoslováci naučili pracovat bez alkoholu. Aby se naučili rokovat o věcech politických, kulturních a jiných – bez alkoholu.¹³⁹ Lidové noviny opět ukazují důraz na cílené vyškrtnutí alkoholu z československého povědomí a podvědomí. Snaha zbavit se potřeby pít alkohol při oslavách a kulturních akcích je z tohoto článku patrná, ale je také patrný důraz na spojení s národem – s tím, že silný národ nepije a čím méně budou obyvatelé Československa konzumovat alkohol, tím silnější a samostatnější národ budou. Což, i podle tohoto článku, musí udělat pro prezidenta Masaryka, který státu obětoval celý svůj život.

¹³⁹ Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 121, s. 3.

To, že měl problém s nadměrným pitím a šířením alkoholismu také rasový podtext, dokládá článek ve 194. čísle deníku z roku 1919. Článek řeší kauzu z 10. července toho roku, kdy bylo v Nitře na nádraží zabaveno 20 půlhektolitrových sudů s rumem, které byly ale označeny jako plzeňské pivo. Prohřešku se dopustili židovští obchodníci, kteří se pokoušeli tímto nekalým způsobem přeprodávat lihoviny na Slovensku, kde byl tamním nařízením tvrdý alkohol zakázán (prodávat i vyrábět). Dle článku se jednalo o maďarské židy, kteří se snažili obejít zákon a byli za to náležitě potrestáni. Samozřejmě se v článku zmiňuje také to, že jiné národy se snaží skrze alkohol nabourat Československo a oslabit jeho obyvatelstvo, aby toho mohly následně využít ve svůj prospěch. Český deník prostřednictvím tohoto článku také vyjádřil obavu, že v Bratislavě asi nepanuje tak přísný a perfektní pořádek, jak by měl. V závěru je dokonce explicitně psáno, že pokud se Slováci nepolepší a budou tajně distribuovat alkoholické nápoje, tak Maďaři můžou tvrdě udeřit a v tom případě budou ohroženy i území České republiky.¹⁴⁰ Zahraničním příkladem správného boje proti alkoholismu byla Belgie. Ta byla představena ve 264. čísle jako velmi úspěšná, co se omezení prodeje alkoholových nápojů týče. Belgie výrazně omezila prodej lihovin, čímž se stejně výrazně snížil počet hospitalizovaných a chorobomyslných. Dokonce se jim podařilo vymýtit alkoholismus i dělnické třídy, což byl tehdy velmi záslužný čin. A aby byla škodlivost alkoholu podpořena ještě více, tak v závěru článku je anketa konaná ve věznici, kde většina vězňů spojuje svoji kriminální minulost s alkoholem, který je sváděl ke špatnostem.¹⁴¹

¹⁴⁰ Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 194, s. 3.

¹⁴¹ Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 264, s. 2.

V roce 1920, kdy už prohibice ve Spojených státech probíhala naplno Lidové noviny informovali o dalším dění a opět to nebylo ve prospěch prohibičního zákona. 41. číslo informuje o bujícím černém obchodu s alkoholem, který mají na svědomí hoteliéři, kteří za úplatu nabízejí víceprocentní alkoholy, dokonce ambulantní ošetřovatelé, kteří se k alkoholickým nápojům dostávají zadarmo. Článek naznačuje zoufalost některých amerických občanů, kteří shání různé nápoje obsahující, byť jen stopové množství lihu. Dokládá to příkladem člověka, který byl dvakrát ošetřován v nemocnici po požití vodičky na vlasy, která mu spálila hrdlo.¹⁴² Co se týká území Československa, tak i v tomto roce se Lidové noviny snažily, možná trochu podprahově, informovat o škodlivosti alkoholu na lidské zdraví a především chování. Článek v rámci denních zpráv 46. čísla zmiňuje jistého Ade Jurka narozeného v roce 1740, známého pijana, jehož potomstvo k datu vydání deníku čítá 843 osob, z nichž je neuvěřitelných 740 známo pro svou kriminální minulost. Z nich 142 žilo z krádeží, 181 žen se oddalo prostituci, 69 bylo odsouzeno do žaláře a 7 na smrt za vraždu. Autor článku to vysvětluje tím, že Jurek byl známý pijan, což mělo neblahý vliv na veškeré jeho široké potomstvo.¹⁴³ Velmi alarmující zpráva Lidových novin, které tímto dávají na vědomí, jak moc škodlivý alkohol je především vůči potomkům. Zřejmě tak cílí na rodiče a mladé lidi, které chce odradit od pití alkoholu, aby zabránili šíření kriminality. Alkohol je spojován také s incidentem, který se odehrál v jihomoravských Pohořelicích, kde německé obyvatelstvo napadlo české legionáře, kteří město hlídali. Dle článku v 90. čísle z roku 1920 početné německé obyvatelstvo, samozřejmě posilněno alkoholem napadlo několik strážců města a část českého obyvatelstva.

¹⁴² Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 41, s. 3.

¹⁴³ Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 46, s. 2.

Důvodem měla být nespokojenost německého obyvatelstva s přítomností českých legionářů.¹⁴⁴ V tomto článku sice není alkohol na prvním místě, nicméně z jeho čtení vyplývá, že obyvatelstvo posilněné alkoholem napadlo v podstatě zničehonic české občany. A opět je zde vidět národní cítění a srovnání s předchozím obdobím rakouské nadvlády, kdy německé obyvatelstvo je to, které bylo opilé a násilnické, kdežto Češi byli střízliví a klidní. Lidové noviny nabízí zajímavou statistiku z Velké Británie, kdy za rok 1919 Britové podle informací utratili 386 milionů liber. To je více než za maso (195 milionů) a obilí (165 milionů) dohromady.¹⁴⁵ Zajímavé jsou odhady redakce Lidových novin týkající se americké prohibice. Ta se zmiňuje opravdu téměř v každém roce vydávání novin. Podle dostupných zdrojů jsou navíc informace velice přesné, včetně číselných dat. Například město Cicero ve státě Illinois přišlo podle deníku o 70 000 dolarů ročně po zavedení prohibičního zákona, v Chicagu bylo vylito 7000 galonů (asi 26 497 litrů) piva do stok. Přes 4 miliony dolarů utratily Spojené státy na nákup kávy, která nahradila alkohol. Redakce Lidových novin v den vydání tohoto čísla odhadovala, že v nejbližší době musí nutně dojít k revizi prohibičního zákona.¹⁴⁶ To se ale nestalo.

V roce 1921 Lidové noviny otiskly zprávu z manifestační schůze Moravského abstinenciho svazu, která se konala 10.4. 1921. Na půdě zemského sněmu v Brně se tato schůze konala na podporu abstinenciho hnutí u nás a s cílem zmírnit, pokud možno co nejvíce, vliv alkoholu na lidské zdraví. Mimo jiné byly účastníky přednášeny také argumenty spojované s prohibicí ve Spojených státech amerických. MUDr. Alois Papírník přednášel o své zkušenosti z praxe – dr. Papírník byl toho času ředitelem a dříve primářem Moravského zemského ústavu pro choromyslné v Černovicích. Mimo jiné byl také jedním ze zakládajících členů, později předsedou Zemského spolku proti alkoholismu na Moravě.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 90, s. 1.

¹⁴⁵ Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 394, s. 2.

¹⁴⁶ Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 378, s. 2.

¹⁴⁷ https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=38277 cit. [03-04-2024]

Zajímavější byl ale příspěvek doc. MUDr. Bohumila Vacka, který byl v té době zemským zdravotním inspektorem zdravotního oddělení zemské správy politické pro Moravu, současně Velkého Brna a přednosta expozitury ministerstva zdravotnictví v Bratislavě.¹⁴⁸ Docent Vacek měl za sebou několik zahraničních cest, které podnikl ve 20. letech, mimo jiné do Anglie, Francie a USA. Právě zkušenost ze Severní Ameriky využil jako podklad pro svou přednášku. V té tvrdil, že se prohibice ve Spojených státech již výborně zažila a je ku prospěchu věci. Na rozdíl od jiných článků publikovaných v Lidových novinách řekl, že hospodářská situace v USA není zdaleka tak špatná, protože lidé dříve pracující v továrnách na alkohol nyní našli práci a uplatnění v jiných oborech. Finančně podle Vacka Amerika také netrpěla, neboť továrny byly přeorganizovány na výrobu jiného zboží.¹⁴⁹ Argumentuje také tím, že se výrazně snížila kriminalita. Doktor Vacek zřejmě navštívil pouze několik málo států v rámci Severní Ameriky, protože z dostupných zdrojů víme, že kriminalita naopak stoupala a ekonomická situace v zemi byla rok od roku horší. Je ale možné, že pro člověka, který do USA přijel pouze na stáž z Evropy to mohlo působit jinak.

Na konci schůze přijal svaz rezoluci, kterou žádá o zavedení prohibice podle amerického vzoru. Dle zkoumaných návrhů zákonů v rámci Národního shromáždění víme, že tato rezoluce se nedostala do hlasovacího programu. Nemůžeme ale popřít, že byla podkladem pro Arnolda Holitschera a další jeho kolegy při projednávání návrhu zákona omezujícího prodej alkoholu mladistvým. I zde ale můžeme vidět, jak blízko bylo Československo k zavedení plošného prohibičního zákona. Cesty lékařů do USA byly v rámci praxe poměrně časté, takže lékaři shromažďující se v těchto abstinčních spolecích často přednášeli o situaci, již měli šanci vidět. Problém ale byl v tom, že situaci často nepoznali do detailu a neuvědomovali si hospodářské následky, které prohibice může způsobit v tak „malé“ zemi jako je Československo.

¹⁴⁸ https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=19310 cit. [03-04-2024]

¹⁴⁹ Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 179, s. 2.

Alkohol a jeho výroba s sebou nesla také určitý národnostní spor a problém. Ve 332. čísle Lidových novin se zmiňuje jakýsi Mukačevský incident, který je spojován se Slováký, Maďary a Čechy. Obecně je v novinách problém popisován jako snaha Maďarů o získání Slovenska skrze líh a alkoholické nápoje. V Mukačevské oblasti prý skupina maďarských židů spolu s oblastními představiteli schválně upravovala pálené nápoje tak, aby daň z těchto nápojů nebyla tak vysoká. Vytěžený alkohol poté přeprodávali na Slovensko, kde byl jinak prodej alkoholu zakázán zákonem z roku 1918. Mukačevská oblast byla oficiálně pod správou československé vlády, která za tento incident a komplikace s ním spojené měla nést podle maďarské strany odpovědnost a uznat chybu. Československá vláda ale odmítala toto přijmout, protože na vině bylo z velké části maďarské obyvatelstvo, které se skrze daňové defraudace snažilo přimět Slováký ke „vzpourě“. Slovenská prohibice, která platila na veškeré alkoholické nápoje kromě piva a vína tak měla být přehodnocena, aby k takovýmto excesům nedocházelo.¹⁵⁰ Situace na Slovensku je poměrně zajímavá, vzhledem k historii této země. I sám autor článku píše, že pálení borovičky a jiných tvrdých lihovin je zakořeněno ve slovenské povaze, proto byl prohibiční zákon ranou pod pás slovenským obyvatelům. Ti následně hledali „alkoholovou pomoc“ u nejbližších sousedů, kteří podle všeho trpěli uzavřením Trianonského míru a snažili se tento slovanský svaz jakkoliv rozdělit. Článek je zajímavý, protože ukazuje, jak mohl být alkohol zneužíván na politické půdě. Napadení jiného politického systému, případně ohrožení demokracie nedemokratickou zemí skrze alkoholické nápoje mohlo být v době tvrdých pravidel a platných prohibičních zákonů velmi jednoduché a zároveň nebezpečné.

¹⁵⁰ Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 332, s. 2.

Co se americké prohibice týče, tak články se drží víceméně stále stejné noty. Dokládají například výstup předsedy lékařské organizace Allied medical association of America, který požaduje po lékařích, aby se spojili a bojovali proti prohibičnímu zákonu, jež ničí lidské zdraví daleko více než pití kvalitního alkoholu pod dohledem odborníků. Ve své řeči zmínil, že lékárny a zdravotnická zařízení se dostaly na úroveň hospod a barů, protože lidé v nich shánějí lihové výrobky, které ale mohou zdraví škodit daleko více, než lehké pivo nebo víno vyrobené kvalitně.¹⁵¹ Další článek ale říká, že minimálně tresty za porušování prohibičního zákona jsou dodržovány poměrně pečlivě.¹⁵²

Rok 1922 je velmi divokým obdobím, co se týče Československa a distribuce a užívání alkoholických nápojů. Je rokem, kdy poslanec Holitscher se svými spolustraníky a kolegy podal návrh zákona o zákazu prodeje alkoholu mladistvým. I tuto skutečnost lidové noviny zmiňují v čísle 31. S lehkou obavou informují o většinovém schválení návrhu zákona a o podpůrné debatě, která probíhala na půdě Národního shromáždění. Obavu vyjadřují nad možnou situací, kdy by se z plnění zákona stala šikana hostinské živnosti, z čehož měli strach také sami hostinští a restauratéři. Proti tomuto „prohibičnímu“ zákonu se od začátku stavěli a formovali protiprohibiční spolky a kluby. V novinách je také zmíněn návrh poslance Kalliny o deseti milionové dotaci na potírání alkoholismu, která byla těsnou desetihlasou přesilou (67 pro, 77 proti) zamítnuta.¹⁵³ Poměrně zajímavá je zpráva o stavu chmele. Lidové noviny informují, že Československo v roce 1922 sklídí až 12 500 tun chmele, Jugoslávie 600–800 tun a s Československem sousedící Německo až 16 000 tun.

¹⁵¹ Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 440, s. 4.

¹⁵² Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 642, s. 1.

¹⁵³ Lidové noviny. Brno, roč. 1922, č. 31, s. 2-3.

Z článku je patrné, že československý, respektive český chmel (jedná se o oblasti Žatecka, Úštěcka, Dubska a Moravy) se v rámci mezinárodního trhu drží na vysokých úrovních a je velmi žádaný. Úroda chmele v Americe v roce 1922 také nebyla malá (článek tvrdí 130 000 balíků po 80 kilogramech – což je přibližně 10 400 tun). Problém ale byl v platném prohibičním zákonu, který Američanům dovozoval vyrábět pouze velmi slabá piva, a tak pro chmel nebylo v Americe uplatnění. Většina amerického chmele proto putovala do Anglie, která naopak neměla moc hostinné podmínky pro tuto rostlinu. Mezinárodní obchod s chmelem byl pro Československou velkým přínosem do státní kasy a díky tomu, že to byl chmel velmi kvalitní, bylo nutné, aby Československo na mezinárodním poli uspělo – proto museli prodejci nastavit příznivé ceny, které by byly schopné konkurovat ostatním zemím, především Německu.¹⁵⁴ Velkou ránu dostala americká prohibice a potažmo i československé abstinenci hnutí 448. číslem Lidových novin, které uveřejnily závěry výzkumu Dr. Lindnera, profesora biochemie v Berlíně, který popsal alkoholové kvašení jako naprosto přirozený a přírodní jev dějící se na denním pořádku. Dokonce jej označil za zdravý pro lidský organismus při určitých typech onemocnění. Lindner tvrdil, že člověk postižený tuberkulosou má být léčen ve vzdušném prostředí a užívat při tom koňaku, těžkého vína nebo kefiru. Reakce alkoholu se vzduchem potom pomůže bacily zneutralizovat. Tuto metodu potvrdili podle článku také francouzští lékaři a společně tak prohlásili americkou prohibici a veškeré přehnané abstinenci snahy za „nebezpečné“ a rozhodně ne zdraví prospěšné.¹⁵⁵

Lidové noviny upozorňují, byť jen krátkým článkem, také na finanční stránku prohibice. Ne přímo tím varují československé zákonodárce a československé obyvatelstvo před neúspěšnou politikou amerických vlád. Dle článku bylo na provádění prohibice a prohibičního zákona vydáno 15 450 700 dolarů, což je v dnešní době v přepočtu asi 360 753 759 korun.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Lidové noviny. Brno, roč. 1922, č. 426, s. 9.

¹⁵⁵ Lidové noviny. Brno, roč. 1922, č. 448, s. 7.

¹⁵⁶ Lidové noviny. Brno, roč. 1923, č. 179, s. 2.

Spíše informativní ráz má příspěvek spisovatele Bedřicha Golombeka, který popisuje své rodné město – Ostravu. Konkrétně zřejmě reflektuje ke stávce horníků, se kterou se váže také lokální prohibice. V momentě, kdy vypukla v Ostravě stávka, byl automaticky pokaždé vyhlášen zákaz likérů a tvrdého alkoholu. Zákaz se nevztahoval na lehká vína a pivo – to ale dle autora není dostačující, protože v okolí Ostravy nejsou žádné vinohrady a pivo bylo bráno jako velmi slabý nápoj, který horníci pili na spláchnutí prachu. Ostrava ale měla velké továrny na lihoviny, které tímto utrpěli. A utrpělo také obyvatelstvo, které bylo zvyklé denně lihoviny konzumovat.¹⁵⁷ Golombek poměrně konkrétně popsal situaci kterou zřejmě dobře znal, vzhledem k tomu, že jeho otec byl havířem.¹⁵⁸ Problematika vysokého procenta alkoholiků, respektive velkého počtu lidí holdujících nezměrnému pití, na Slovensku byla evidentně velmi vážná. Nasvědčuje tomu článek, který uvádí že 57 % železničního personálu požívá nadprůměrně alkohol a může být tak ohrožena bezpečnost cestujících. Další informací v článku je, že v Podkarpatské Rusi se častému pití věnuje až 70 % obyvatelstva (asi 420 000 lidí).¹⁵⁹ Velmi alarmující zpráva hlavně co se týče bezpečnostní situace na železnici. Více než polovina pracovníků železniční služby znamená vysoké procento nebezpečí jak pro pracovníky samotné, tak i pro přepravu a plynulost provozu. Bylo tedy v zájmu všech, aby se s tímto problémem bojovalo.

Situace ve slovenské části republiky byla velmi specifická – jak jsem zmiňoval výše byl zde problém s prodejci a výrobci z Maďarska, kteří se skrze alkohol snažili rozbourat demokracii v našem soustátí a podobně.

¹⁵⁷ Lidové noviny. Brno, roč. 1923, č. 492, s. 1.

¹⁵⁸ https://cs.wikipedia.org/wiki/Bed%C5%99ich_Golombek cit [05-04-2024]

¹⁵⁹ Lidové noviny. Brno, roč. 1924, č. 67, s. 5.

Zákaz prodeje alkoholu byl však problémem, který se na Slovensku dotknul nejvíce sedláků menších hospodářů, kteří alkohol využívali částečně jako platidlo. Proto bylo po čase vládou dovoleno líh distribuovat (to měla na starosti lihová komise, která přidělovala spravedlivě líh konzumní pro nejvyšší potřeby). I tento způsob byl však zneužíván, a tak vláda rozhodla o přidělu lihu jednotlivým župám, které z dostupného množství vyráběly rum, který potom distribuovaly přímo na vyžádání a povolení. Problémem bylo, že župy se distribucí a prodejem lihu obohacovaly a utržené peníze nevracely státu, ale využívaly je k vlastnímu prospěchu. Proto stát zvolil konkrétní distributory, kteří budou líh vyrábět a prodávat po celém Slovensku. Zároveň těmto prodejcům nastavili pevné ceny, za které můžou líh prodávat. Tzv. *špiritusová aféra* je podvod, který jeden z prodejců spáchal tím, že líh prodával za daleko vyšší ceny, a ještě k tomu obchodním společností, kterým byl prodej zakázán. Viník se hájil tím, že přebytky z prodeje byly vkládány do tzv. protibolševického fondu, protože v té době se z Ruska dostaly informace o nastoleném bolševismu a lidé to využívali jako strašáka. Tato aféra nebyla dořešena, protože komise nezahájila žádné řízení.¹⁶⁰ Poměrně veselý příběh týkající se Společnosti proti výstřednímu abstinentismu v Praze je popsán ve 42. čísle Lidových novin. Jedná se o soudní spor jmenovaného spolku s jeho sekretářem, dr. Reissem, který vyjel na dovolenou do Bělehradu, a když se vrátil zpět, společnost již neexistovala, on byl vyhozen a nedostal zaplacen. Tato pře byla v řešení dlouhé 2 roky, kdy se obě strany dohadovaly na vině a případném odškodném. Nakonec přijal dr. Reiss odškodné ve výši 15 000 korun po tom, co vplynulo na povrch, že v průběhu dovolené sekretáře Reisse byl jeho pracovní stůl žalovanou společností vypáčen a byly tam hledány důležité dokumenty týkající se spolku protiabstinentního. Touto aférou pak oficiálně Společnost proti výstřednímu abstinentismu končí.¹⁶¹

¹⁶⁰ Lidové noviny. Brno, roč. 1924, č. 34, s. 2.

¹⁶¹ Lidové noviny. Brno, roč. 1924, č. 42, s. 3.

Na začátku roku 1925 informují Lidové noviny o neúspěšné opiové konferenci, která se konala v Ženevě. Jednání konference byly odročeny pro odchod amerických zástupců, kteří byli znepokojeni rozšiřováním opia a jiných drog na svém území. Nepochybně byla tato situace způsobena zavedenou prohibicí, protože lidé, kterým byl upřen alkohol hledali jiné alternativy. Z toho důvodu se v Americe radikálně zvýšil počet kuřáků opia a uživatelů kokainu. Američané se snažili přerušit a zakázat distribuci opia ve světě, což ale nebylo možné vzhledem k situaci v Číně, kde bylo opium vyráběno v podstatě povinně.¹⁶²

Nejen americká prohibice, ale také zákaz alkoholu v jiných státech světa se dostala na stránky Lidových novin. List v roce 1926 například informuje o naprosto nevydařené prohibici ve Finsku, ve kterém se za 7 let platnosti zákona dokonce všeobecné podmínky zhoršily. Alkoholů se pilo více než před vydáním zákona, rozšířily se také nemoci pitím alkoholu způsobené, dokonce mezi mladými lidmi se alkohol pil daleko více, a navíc se hospodářská situace země vůbec nezlepšila.¹⁶³ Noviny tedy už poněkolkáté upozorňují na neefektivitu plošného prohibičního zákona, který platil v různých zemích. V Československu v roce 1926 již fungovaly pouze abstinční spolky podporované ministerstvem zdravotnictví, ale přesto mohly být tyto zprávy mementem a poučením pro vládní představitele země. Alkoholismus neovlivňoval pouze lidské zdraví, ale také globální obchod a mezinárodní vztahy na něj navázané. Lidové noviny přinášejí článek, který osvětluje, že pokud jedna země zakáže dovoz alkoholu, může to pro ni znamenat značné omezení při vývozu vlastních potravin. Autor článku to demonstruje na příkladu Islandu, který byl nucen z prohibičního zákona vyjmout španělská vína, aby španělská vláda nezakázala dovoz islandských ryb na své území. Španělsko bylo totiž předním odběratelem ryb z Islandu (ale nejen odtud), a proto by byl Island hospodářsky ohrožen, pokud by víno ze Španělska odmítal.¹⁶⁴

¹⁶² Lidové noviny. Brno, roč. 1925, č. 76, s. 3.

¹⁶³ Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 417, s. 3.

¹⁶⁴ Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 44, s. 3.

To tedy znamená, že prohibiční zákony různých zemích byly ohrožujícím prvkem světového hospodářství. Vývoz a dovoz alkoholu z nebo do zemí s platným prohibičním zákonem byl tedy různě omezen – řešením mělo být navržení stejné prohibiční politiky pro všechny státy v rámci globálního obchodu. To ale bylo téměř neproveditelné, vzhledem k neexistenci jakékoliv nadnárodní organizace slučující země s právem rozhodovat o suverénních tématech státu. Vnitrostátním problémem spojeným s alkoholem, potažmo alkoholismem je žebrota, lakota a marnotratnictví, jak o tom informuje 246. číslo. To popisuje několik jedinců, kteří žebrají a za vyžebřené peníze kupují alkohol. Často jsou to lidé zajištění, kteří mají střechu nad hlavou i slušné majetky a žebrotu využívají pouze pro tento účel obohacení se kvůli alkoholu. Souvislost mezi těmito jevy není náhodná. Ne vždy totiž platí, že žebřali pouze lidé zajištění. Často šlo prý opravdu o lidi z okraje společnosti, kteří veškerý svůj vyžebřaný majetek propili.¹⁶⁵ Riziko vysoké chudoby, respektive rozšíření žebroty v rámci státu rozhodně nebylo ve volebním programu žádné politické strany Národního shromáždění. Nicméně rozsáhlý problém alkoholismu k tomu nakonec vést mohl, proto bylo potřeba tento problém kontrolovat a případně zastavit hned v zárodcích. Prohibičním zákonem by toho ale zřejmě docíleno nebylo – dle informací ze zahraničí nebyla prohibice velmi úspěšná, co se týče zvýšení životní úrovně obyvatel. Proto bylo nutné obyvatelstvo informovat jinými kanály – přednáškami, letáky, vzděláváním.

Velmi zajímavé statistiky přináší dr. Pilař, šéf policejních lékařů v Praze. Informuje o levném alkoholu, který je mezi obyvateli Prahy známý jako Sanctus – v podstatě jde o denaturovaný líh slazený cukrem, případně doplněný jiným alkoholickým nápojem (rumem, koňakem).

¹⁶⁵ Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 246, s. 3.

Dr. Pilař také přináší statistiku zatčení souvisejících s opilstvím za rok 1923. Celkem bylo v daném roce zatčeno 2181 osob (tj. asi 12 % všech zatčených za rok 1923). Pilař také na základě statistických dat tvrdí, že valnou většinu zatčených tvoří muži, kteří pijí ve veřejných prostorách a na základě stavu opilství páchají trestné činy a různé delikty, které je dostanou do problému se zákonem. Překvapivé je tvrzení, že ženy se oddávají pití alkoholu doma a jejich počet je proto daleko větší, než je obecně myšleno. Toto tvrzení ale není ničím podložené. Pilař ale jedním dechem na datech z roku 1923 ukazuje fungování zákona o zákazu prodeje alkoholu mladistvým – do 18 let věku bylo zatčeno pouze 12 osob. Mezi 19. a 24. rokem bylo zatčeno 338 osob (z toho 268 mužů a 70 žen). Dohromady tedy 350 osob mladších 25 let (z celkového počtu je to 16 %). V článku nechybí ani informace, že nejvíce zatčení probíhalo v nocích ze sobot na neděle a z nedělí na pondělky a také z posledních dní v měsíci na první dny v následujícím. V závěru článku je informace o nedostatečné péči o opilé ať už v nemocnicích, nebo na policejních stanicích. Chybí specializované místnosti, do kterých by byli zatčení uzavíráni bez ohrožení na životě a bez rušení nočního klidu. Prostředkem pro uklidnění situace by bylo podle dr. Pilaře omezení dostupnosti lihových nápojů.¹⁶⁶

Informace o americké prohibici, která se pomalu dostává do poloviny svého trvání, přicházejí stále stejně často jako dříve. V roce 1926 se ve Spojených státech schyluje k prezidentské volbě a Lidové noviny předpovídají, že hlavní otázkou a jedním z rozhodujících faktorů bude právě otázka prohibičního zákona – zrušení/rozvolnění/ponechání.¹⁶⁷ Otázka prohibice se skutečně při prezidentských volbách otevřela. Dle článků, které Lidové noviny postupně zveřejňovaly se možná dalo očekávat, že bude prohibiční zákon přinejmenším zmírněn a bude povolen prodej piva a lehkého vína. Nicméně trochu překvapivě prohibiční zákon zůstal nezměněn ještě další volební období – žádné uvolnění se po prezidentských volbách nekonalo.

¹⁶⁶ Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 434, s. 3.

¹⁶⁷ Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 558, s. 1.

V roce 1927 byl na Slovensku zrušen zákaz ministra Šrobára o zákazu prodávání a distribuce alkoholických nápojů. Obcházení této „slovenské prohibice“ jsem tady již vícekrát zmiňoval v souvislosti s maďarskou stranou a se židovskými obchodníky. Nebezpečí využití alkoholu jako politické zbraně bylo stále velmi silné a tento zákaz sloužil spíše jako příklad k nerespektování zákonodárné autority, proto se ministerstva obchodu, zdravotnictví, zemědělství a unifikací dohodla na povolení výroby a prodeje lihu pro koncesovanou živnost, kterou mohli hostinští a prodejci získat.¹⁶⁸ Tímto vlada cílila na omezení pokoutného prodeje tvrdých lihovin a směřovala k částečné kontrole tohoto odvětví skrze udělování koncesí. S tímto souvisí i rozvolnění zákonů v Česku. Novinář Karel Scheinpflug píše, že oběma komorami Národního shromáždění prošla na podzim roku 1927 novela zákona, která ruší zákaz konzumace alkoholu v den voleb. Ve stejné době jako je na Slovensku zrušen Šrobárův zákon o zákazu prodeje alkoholu se děje toto a Scheinpflug byl tímto velmi rozhořčen. Uvolnění tohoto zákazu mohlo prý ovlivnit průběh voleb a volbu samotnou. Autor článku také tvrdí, že toto rozhodnutí zákonodárci učinili pod tlakem hostinských, kterým o jeden den prodloužili činnost. Zajistili si tak dle novináře podporu a přízeň jejich hlasů. Obava z nedůstojného průběhu voleb nejspíše byla na místě, nicméně je spíše patrné, že se skutečně jednalo o volební tah v rámci kampaně – jednotný „alkoholový balíček“, který ruší zákaz na Slovensku i v Česku.¹⁶⁹ Tyto zákony jsou příkladem toho, že Československá vláda dlouhou dobu skutečně neměla zájem ani přání zavádět prohibiční zákony, případně obyvatelstvo nějakým způsobem omezovat v tomto směru. Sice podporovala činnost abstinenčních a protialkoholních spolků, ale na oficiální rovině a v rámci zákonodárství se spíše jeví, že skutečně bylo v jejím zájmu, aby se alkohol prodával. Nejen, že z toho pro vládnoucí stranu (předsedou vlády byl tehdy potřetí Antonín Švehla) plynuly jisté finanční benefity, ale také voličská základna, kterou těmito změnami rozšiřovali ve svůj prospěch. Politicky byl tento tah tedy velmi výhodný, ale z pohledu společnosti to byl sporný krok.

¹⁶⁸ Lidové noviny. Brno, roč. 1927, č. 481, s. 4.

¹⁶⁹ Lidové noviny. Brno, roč. 1928, č. 606, s. 1.

S alkoholismem ale nebojovali jen někteří poslanci a prohibiční spolky. Sami občané vnímali problém přemírného pití, což dokládá apel v rubrice *Lidové noviny dávají slovo čtenářům*. V tomto článku si v podstatě akademicky vzdělané obyvatelstvo dává za cíl příkladně přestat pít alkoholické nápoje, aby tím od tohoto zlovyku odradili ostatní. Nejčastěji je ve výzvě zmiňována kořalka ve spojitosti se Slovenskem anebo s volbami. Vzdělaní občané cítí potřebu pomoci republice při konání osvěty, ovšem autor jedním dechem dodává, že cesta nevede skrze prohibici jako v jiných státech. Ta je rovnou odmítnuta a navržena je místo toho cesta dobrého příkladu a uvědomovací činnosti, která má údajně vyhnat lidi z hospod. Společnost byla problémem zasažena na několika místech. Jednak bylo v ohrožení lidské zdraví, dále pak třeba fungování a finanční situace rodin. To vše bylo třeba zachránit tím, že republika skoncuje s alkoholismem, potažmo tvrdým alkoholem.¹⁷⁰ Myšlenka to byla zcela jistě šlechetná a bystrá, nicméně dle dostupných dat a pramenů neproveditelná. Při řešení zákona o zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým bylo na půdě Národního shromáždění řečeno, že mnoho z přítomných poslanců alkohol konzumuje, byť v neohrožujícím množství. Proto jediná uvědomovací činnost, která může fungovat a fungovala do té doby jsou právě přednášky spolků protialkoholních a prohibičních, školní přednášky a výchova mladých k abstinenci, případně sportu. Jiný postoj k této problematice ale měli sami Slováci, kteří přímo požadovali zavedení plošné prohibice. Teoretická prohibice (byť se o prohibici nejednalo) platila na Slovensku do roku 1927 a byla hojně porušována. Problém byl s dovozem tvrdého alkoholu ze sousedního Maďarska, ale i z Čech. Rozvolnění zákonů zřejmě některé Slováky pobouřilo natolik, že uvažovali o emigraci, protože země upadla do tragédie. Rozvrácená manželství, vandalismus na denním pořádku nebo nárůst chorob a úmrtí spojených s přemírným pitím alkoholu. Z těchto důvodů požadovali někteří Slováci znovuzavedení přísného prohibičního zákona, jemuž měla česká strana následovat pro snazší prosazování a vymáhání.¹⁷¹

¹⁷⁰ Lidové noviny. Brno, roč. 1929, č. 272, s. 6.

¹⁷¹ Lidové noviny. Brno, roč. 1929, č. 240, s. 8.

Slovensko mělo, dle dostupných zdrojů a jiných článků, s alkoholem a jeho nezměrným pitím problém daleko větší, než kdy mělo Česko. Spotřeba pálených alkoholických nápojů byla vyšší než na území současné České republiky, a proto byl přístup Slováků trochu jiný než přístup Čechů. Slovensku skutečně hrozilo, že pro něj bude alkohol smrtelným nápojem – nebýt odhalení skupiny maďarských židů, kteří na Slovensko dováželi alkohol a nebýt také rozkrytí tzv. špiritusové aféry, těžko říct, jaký by byl následující vývoj na Slovensku v tomto ohledu.

Nejmenší část Československa, Podkarpatská Rus, měla také značný problém s nadměrným pitím alkoholu. Jak o tom informuje článek z února 1930. Nejedem život vyhasnul kvůli opileckým hádkám a bitkám, mnoho dětí bylo narozeno s různými poruchami způsobenými nezměrným pitím rodičů. Tak to tedy píše autor článku, který upozorňuje na bující problém alkoholismu v nejvýchodnější části republiky. Za jednoho ze strůjců tohoto problému označuje agrární stranu, která v rámci volební kampaně aktivizovala všechny krčmáře a tím i potenciální voliče. Agrárníci, kterým dlouhodobě záleželo na právech hostinských a obecně na prodeji alkoholu, využili tuto vrstvu a tuto alkoholem napadenou oblast pro zlepšení svých volebních výsledků. Z článku lze tedy vyvodit, že Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu využívala alkoholem oslabené obyvatelstvo Podkarpatské Rusi a útočila na jejich nejslabší stránku. Fakt, že 85 % obyvatel v této oblasti byli zemědělci, straně velmi nahrával a jejich volební taktiku podporoval.¹⁷² Není ale možné zobecňovat tento fakt na všechny obyvatele Podkarpatské Rusi. Jiný článek totiž informuje o sjezdu abstinentní mládeže z Podkarpatska, kde několik profesorů a učitelů debatovalo se stovkou studentů středních a odborných škol o škodlivosti alkoholismu.

¹⁷² Lidové noviny. Brno, roč. 1930, č. 101, s. 1.

Výsledkem bylo usnesení ustavit zemskou organizaci abstinentního svazu a také rozhodnutí vydávat protialkoholní časopis.¹⁷³ Mládež v této, pro Rusíny, těžké době byla informována o problematice nadměrného pití. To považuji za velmi důležité, protože stejně jako u nás i všude jinde byla právě mládež nositelem naděje, že se alkoholová situace dostane pod kontrolu. Vzhledem k ignorování zákona vydaného Vavro Šrobárem (který platil i na Slovensku do roku 1927) o zákazu výroby a prodeje lihovin byla situace velmi vážná i z pohledu politického. Stejně jako se Maďaři snažili podryvat demokracii na Slovensku skrze dovážený alkohol, v Podkarpatské Rusi tuto úlohu přebrali Rumuni, kteří se snažili podlomit politiku Československého národa oslabením nejvýchodnější části republiky. Vydávání časopisu a ustavení abstinentního svazu byl proto velmi důležitý krok jak pro zdraví, tak i pro politiku.

Snaha Spojených států udržet za každou cenu prohibiční zákon v platnosti se projevila asi nejvíce na přelomu 20. a 30. let 20. století. V roce 1929 dochází ke krachu na New Yorkské burze a Amerika a další státy upadají do hospodářské krize. V té době byl prezidentem Spojených států amerických Herbert Hoover, který jako jeden ze svých bodů v prezidentské kampani uvedl, že nehodlá prohibiční zákon rušit ani měnit. Také důsledkem toho prezidentské volby v roce 1928 vyhrál. V roce 1930, kdy už ekonomická krize probíhala v Americe naplno se rozhodl, že je třeba prohibiční zákon upravit – ne rozvolnit, jen upravit. Hlavní úprava měla spočívat v reorganizaci soudů, které měly za úkol rozhodovat v případech porušení prohibičního zákona. Hoover předložil americkému sněmu 4 opatření, které měly situaci zlepšit. V závěru článku z ledna 1930 je informace, že Americká vláda schválila na rok 1931 částku 34 120 000 dolarů (v přepočtu na naši dnešní měnu se jedná o 810 906 156 Kč). Téměř miliardu korun na boj proti alkoholismu na rok 1931.¹⁷⁴

¹⁷³ Lidové noviny. Brno, roč. 1930, č. 230, s. 2.

¹⁷⁴ Lidové noviny. Brno, roč. 1930, č. 24, s. 1.

Amerika prohibici držela velmi pevně dlouhých 14 let. Za tu dobu investovala velké peníze jen do udržování chodu Volsteadova zákona a 18. dodatku Ústavy USA. Dodržování prohibičních zákonů v Československu v tomto rozsahu je nemyslitelné. Výdaje by sice zcela jistě nebyly takto vysoké, ale i přesto by se jednalo o značný zásah do ekonomiky státu. Příklad USA tedy přes hlasy veškerých odborníků, lékařů a všech, kteří USA navštívili, nebyl následováníhodný.

Spíše kuriozní je případ Senegalu, západoafrického státu, který byl do roku 1960 francouzskou provincií. Mezi senegalskými domorodci se kolem roku 1930 začíná projevovat silný alkoholismus, který donutil guvernéra kolonie uvalit vysoké daně na nápoje obsahující více než 23 % alkoholu. Od doby zvýšení daně v Senegaluz razantně stoupl dovoz a prodej některých voňavek z Paříže. Stoupl natolik, že to vzbudilo podezření, vzhledem k tomu, že dovážené množství bylo vyšší než potřeba samotné Paříže. Senegalci místo alkoholických nápojů tedy pili voňavky, které běžně obsahovaly 70-90 % alkoholu. Výrobci z Francie velký odbyt vítali, proto do voňavek přidávali méně vonné esence a více alkoholu. Na to však reagovala francouzská vláda, která zatížila vysokou vývozní daní voňavky vyvážené do Senegalu, které neobsahují alespoň 15 gramů vonného výtažku na 1 litr. Tím pádem tento obchod již nebyl pro prodejce voňavek atraktivní a Senegalci byli odhaleni. Radost z toho však údajně měli francouzští vinaři, protože jejich produkt se do daňové hladiny vešel, a tak mohli prodávat do Senegalu svůj produkt zase oni.¹⁷⁵

¹⁷⁵ Lidové noviny. Brno, roč. 1931, č. 291, s. 1.

Dalším, poněkud zvláštním, spojením je homosexualita a alkoholismus. Článek ze září 1932 informuje o pátém mezinárodním sexuologickém kongresu, který se konal v Brně právě v září 1932. Na tomto sněmu vystoupil také prof. MUDr. Vladimír Vondráček, DrSc., který přednesl přednášku o tom, že notorický alkoholismus může být příčinou homosexuality u mužů.¹⁷⁶ Tuto svoji myšlenku sepsal v knize *Homosexuální sklony po požití alkoholu*.¹⁷⁷ Spojení alkoholu a sexuologie není neznámé. Několik odborníků se vyjádřilo k tomuto problému, ať už z pohledu násilí, postižených dětí alkoholiků nebo nechtěných početí. Ovšem spojení notorického alkoholismu a homosexuality je na tomto poli něco nového a jedinečného.

Americká prohibice končí v roce 1933, také Lidové noviny se o této události zmiňují. Administrativa nově zvoleného prezidenta Franklina Delano Roosevelta již před volbami stavěla kampaň na zrušení prohibičního zákona. A po zvolení to byla jedna z prvních věcí, kterou nová hlava Spojených států provedla s podporou jisté většiny v obou komorách. Díky předešlým volbám schválil Senát návrh na zrušení prohibice v poměru 63 ku 23 hlasům¹⁷⁸ a sněmovna representantů v poměru 289 ku 121 hlasům.¹⁷⁹ 22. března 1933 podepsal nově zvolený prezident Roosevelt zákon, kterým povolil prodej piva, vína a ovocných šťáv s obsahem alkoholu (nejvíce však 3,2 %). Prohibice začala postupně ustupovat ve všech státech USA. Zrušení prohibičních zákonů se dokonce přímo dotýká Československa a jeho ekonomiky. V roce 1933 totiž některé československé firmy zaznamenaly nárůst objednávek z Ameriky. Byly to například továrna v Hluboké vyrábějící sudy, sklárny.¹⁸⁰ Nabídku ale dostali také českoslovenští výrobci piva – měšťanské pivovary v Plzni dodaly do USA za 3 měsíce zhruba 19 vagonů piva, což byla skvělá zpráva pro československou ekonomiku a mezinárodní vztahy.¹⁸¹

¹⁷⁶ Lidové noviny. Brno, roč. 1932, č. 486, s. 5.

¹⁷⁷ VONDRÁČEK, Vladimír: *Homosexuální sklony po požití alkoholu*. Praha, 1934.

¹⁷⁸ Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 88, s. 1.

¹⁷⁹ Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 94, s. 3.

¹⁸⁰ Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 215, s. 12.

¹⁸¹ Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 268, s. 11.

Prohibice v roce 1933 byla velkým tématem v Lidových novinách. Velmi často zmiňované téma, které s sebou nese řadu změn týkajících se globálního vývoje hospodářství. 5. prosince 1933 oficiálně končí dlouhé období prohibice v USA. Obyvatelé Ameriky si tento den náležitě užili. Poslední stát, který změnu Ústavy ratifikoval byl Utah. Jakmile přišla telegrafická zpráva, zákon oficiálně zaniknul a oslavy mohly naplno vypuknout. Při příležitosti zrušení prohibičního zákona vydal statistický úřad tato data: od roku 1920 do roku 1933 zemřelo v souvislosti s prohibicí 45 349 osob a v den vyhlášení prohibice bylo ve věznicích dohromady 3765 osob potrestaných pro přešupek proti prohibici.¹⁸² Prohibice je také symbolicky ukončena v Lidových novinách. Článek nese název *Přípitek* a jedná se o přání k lepším zítřkům Americe. Článek je očividně protiprohibiční, neboť se v něm mimo jiné píše toto: „...*nepřipijíme k ukončení prohibice proto, že by to byl špatný ideál, nýbrž proto, že to byla velmi špatná psychologie. Zákaz není výchova; má-li být lidský rod vymaněn z ohavné bídy alkoholismu, nepořídí se to žádným dekretem, nýbrž rozumem a sebevládou...*“¹⁸³ Tím tedy končí dlouhá americká prohibice, která velmi ovlivnila také Československo. Některým dala příklad k následování, některé odrazovala. Zprávy zprostředkované ČTK v Lidových novinách jistě přesvědčily nejednoho obyvatele Československa, že prohibice není cesta, a že je nutno s alkoholismem bojovat jinak, zvolit jinou cestu, než zvolily Spojené státy.

S blížící se Druhou světovou válkou se téma alkoholismu a prohibice utlumuje. K pomyslnému kormidlu se dostávají jiná, aktuálnější témata. Alkoholismus v Československu byl podle Lidových novin velkým problémem. Byl často tematizován a byl vždy spojován s negativní notou.

¹⁸² Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 611, s. 4.

¹⁸³ Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 615, s. 7.

Lidové noviny podávaly o alkoholismu u nás velmi aktuální informace, které mohly vytvořit ucelený obraz pro čitatele tohoto listu. Negativně se Lidové noviny ale stavěly také k prohibici ve Spojených státech, potažmo k zavedení prohibičních zákonů u nás. Drtivá většina zpráv ze zaoceánské velmoci byla varující, často se objevovaly zprávy o neúspěších prohibice, o překračování prohibičních zákonů a následných zločinech s tím spojených. Byť se často zdá, že zprávy ze Spojených států pro Československo nebyly vůbec důležité, opak je pravdou. Alkoholismus, jak je několikrát v novinách zmiňováno, je problémem většinové světa, ať už je to Amerika, Finsko, Československo, Rusko nebo Senegal. Rozhodování poslanců o směřování Československa v rámci prohibičního zákona, potažmo omezení prodeje alkoholických nápojů mohlo ovlivnit řadu oblastí republiky. Jak bylo v jednom článku zmíněno – jedna prohibice může významným způsobem ovlivnit mezinárodní hospodářský systém. Zahraniční obchod, který byl četnými prohibicemi narušen se poté sice poměrně rychle napravil, ale škody, které vznikly v době americké, finské nebo jiné prohibice se již zvrátit nedaly. Lidové noviny ovšem dobře informovaly o situaci jak v republice, tak v zahraničí, díky čemuž byli českoslovenští obyvatelé obeznámeni se situací, na kterou se mohli náležitě připravit.

3.2. Venkov

Venkov, celým názvem Venkov, orgán české strany agrární, byl deník vycházející mezi lety 1906–1945. Do roku 1938 to byl hlavní list agrární strany. Agráři byli ve vládě v podstatě nepřetržitě po dobu trvání první republiky. Ne vždy byli stranou s největším zastoupením, často se střídali se sociálními demokraty. Tyto dvě strany ale, co se alkoholu týče, pojil stejný postoj např. k prohibici nebo zákazu prodeje alkoholu – byly proti. Deník venkov tak agrární strana využívala k propagaci, nedá se tedy očekávat, že bude stejně objektivní jako Lidové noviny, právě pohled na alkoholismus a zákonné změny týkající se alkoholismus může být v tomto deníku odlišný, nebo jinak pojímaný.

V roce 1919 je věnován celý sloupek alkoholismu. Konkrétně jeho vztahu k dětem, potažmo mládeži. V článku profesora Aloise Velicha se píše, že přemírné pití alkoholu neblaze působí na lidský plod a poté na dítě v jakémkoliv stádiu. Popisovány jsou neblahé účinky alkoholu jak zdravotní, tak i sociální jako rozvraty rodin a podobně. Zajímavý je ale odstavec, kde se píše, že „*Ani větší množství alkoholu, pouze příležitostně požitého, nepoškozují tělo do té míry, jako pravidelné každodenní pití i poměrně menších dávek lihovin.*“ Je tady tedy naznačeno, že autor není proti zákazu úplnému zákazu pití alkoholu, spíše pro jeho omezení nebo snížení dávek. K tomu odkazuje také na konci článku, kdy píše, že pro ochranu je nutno hlavně činit osvětu mládeži o tom, jak prospěšná je střízlivost a zdravá tělesná schránka, ale také omezit výrobu lihovin.¹⁸⁴

Rok po válce se také hledá příčina prohry Německa. Deník sdílel tezi dr. Rosenfelda, který tvrdí, že Německu prohrálo válku přehnané zásobování alkoholem. Opilí vojáci prý neposlušovali rozkazy svých velitelů, načež byla ofenziva v roce 1918 neúspěšná. Německá strana byla ke konci války špatně zásobená, ale alkoholu dle zdrojů nikdy nebylo málo.¹⁸⁵ Vojáci ho mohli nakrást při plenění vesnic, nebo jej získali z týlu fronty jako odměnu za další válečný den. Alkohol působil ve válce jako platidlo. Jistě nebyl alkohol hlavní příčinou Německé porážky v První světové válce, ale mohl přispět k decimaci vojska po čtyřletém intenzivním konfliktu.

Deník Venkov, stejně jako Lidové noviny, řeší otázku slovenského alkoholismu a zákazu distribuce alkoholických nápojů na území Slovenska. Venkov toto pojímá ale trochu jinak. Konkrétně informuje, že v lednu 1920 byl členy Národního shromáždění zaslán dotaz na ministerstvo financí, ve kterém se táží příslušného ministerstva, zda ví o cíleném porušování tohoto prohibičního zákona.

¹⁸⁴ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1919, č. 298, s. 2.

¹⁸⁵ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1919, č. 156, s. 9.

Dokonce poslanci nepřímou obviňují lihovou komisi z toho, že na Slovensko přes zákaz alkohol dodává. Ministerstvo financí na tento dotaz odpovědělo s tím, že na Slovensko posílá pouze tolik lihu, kolik je stanoveno v zákoně tedy 1,5 konzumního lihu pro zemědělce a rolníky. Konstatuje však, že dovoz alkoholu probíhá přes Polsko například z Ruska. Maďarsko ale nezmiňuje (Lidové noviny označili Maďarsko za úhlavního nepřítele slovenské prohibice). Slovenští poslanci Národního shromáždění poté požadovali zpřísnění tohoto zákona, zkonkrétnění a vymáhání jeho dodržování pod pohrůžkou trestu nebo pokuty.¹⁸⁶ Další postup je již zmíněn v Lidových novinách. Venkov další informace o hlasování nepřináší.

O americké prohibici Venkov píše jen velmi stroze a útržkovitě. Jednou ze zpráv je popis osvětové činnosti pana Williama Johnsona, který v roce 1920 přišel do Anglie prosadit zákaz alkoholu. Zprvu pro něj nebylo možné na veřejnosti vystupovat, protože Anglie byla striktně proti tomuto zakazu. Postupně se však Johnson dostal ke slovu a protipijácké hnutí zpropagoval. Ne všude se ale setkal s úspěchem. Na jedné schůzi po něm naštvaný občan hodil vejce, které ho trefilo do oka, na které oslepl. Doslov autora článku je vypovídajícím postojem agrárníků k prohibici. Snahu zbavit Anglii alkoholu přirovnává k sisyfovské práci a dodává, že je to stejně nemyslitelné, jako vzít pijákům v Německu mnichovské a pijákům v Čechách plzeňské pivo.¹⁸⁷ Británie cestu prohibice nakonec zkusila pouze na chvíli, poté zavedla jiná opatření.

Zcela nový pohled na prohibici ale přináší článek z června 1920, který vysvětluje prohibici jako politický tah, kterým se Američané mstí bohatým Němcům, kteří vlastní velké množství pivovarů v Americe. Za války prý tito Němci podporovali Hitlera a snažili se znemožnit Americe připojení se k Dohodě. Utratili velké peníze a po válečné prohře má následovat další, ekonomická. Dle autora článku se totiž americká prohibice obyčejného občana nedotkne, neboť každý je schopen vyrobit si víno kvašením. Vláda s tím prý nic neudělá, protože nedotknutelnost domácnosti je v Americe posvátná.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 26, s. 3.

¹⁸⁷ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 107, s. 3.

¹⁸⁸ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 136, s. 7.

Tyto politické důvody prohibice nejsou zmíněny v žádném z oficiálních dokumentů americké strany. Všude je zmíněna pouze morální a zdravotní stránka věci. Tento článek navíc nepochází ani ze zdroje ČTK, proto je zde těžko říct, odkud autor článku tuto informaci vzal. Vzhledem k předešlé informaci o množství vypěstovaného chmele v Americe se ale dá říct, že pivovarský průmysl nebyl hlavním zdrojem alkoholu v Americe, a proto tyto politické důvody, pokud by se potvrdily, nehráli zásadní roli. V čem ale Venkov souhlasí s Lidovými novinami je informace o zvýšené spotřebě cukru kvůli prohibici. Ta se dle deníku zvýšila o 4,09 % oproti předešlému roku.¹⁸⁹

Pohled Čechoslováků žijících v Americe na Československý alkoholismus je poměrně jasný. Podle nich je to u nás velký problém, obzvláště pak na Slovensku a na Moravě. Československá populace ve Spojených státech, především pak v Chicagu, poměrně utrpěla schválením prohibičních zákonů. V USA se československým občanům údajně dařilo dělat pivovary a hřbitovy. České pivo mělo velmi dobrou pověst – o čemž svědčí také zájem Spojených států o nákup plzeňského piva po skončení prohibice. Ovšem na začátku, v roce 1921 bohužel nebylo možné pivo z Československa dovážet a ani jej na místě vařit. Proto se spousta lidí vrátila zpět do vlasti, kde ale viděli drastický rozdíl. Ekonomické poměry v naší zemi prý fungovaly dobře, ale lidé utratili velkou část úspor za alkohol a kuřivo, to způsobovalo horší životní úroveň celé republiky. Problém by prý vyřešila plošná prohibice pro Moravu a Slovensko.¹⁹⁰ Na Slovensku prohibice teoreticky platila, prakticky platila také, ale nedodržovala se. Na Moravě bylo nemožné zavést plošnou prohibici vzhledem k rozlehlým vinicím a z nich plynoucích financí do státní kasy (zahraniční obchod, výroba vína, zásobování vína pro Čechy a Slovensko).

¹⁸⁹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 196, s. 6.

¹⁹⁰ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1921, č. 249, s. 13.

Hrozba amerického typu prohibice je naznačena v článku z ledna 1922, kdy Republikánská liga pro mravní obrodu národa pořádala anketu, které se zúčastnili zástupci abstinentního svazu, ministerstva zdravotnictví, školství, sociální péče, spravedlnosti a jiné spolky a společnosti. Podle článku hned několik řečníků vyzdvihlo fungování americké prohibice a její blahodárné účinky na zdraví a mravnost Spojených států. V roce 1922 probíhá nejlítější boj mezi zastánci alkoholních omezení a jejich odpůrci. V tomto roce byl totiž přijal tzv. *Lex Holitscher*, tedy zákon o zákazu prodeje alkoholických nápojů mladistvým. Hospodští a všichni členové alkoholního průmyslu se bouřili proti těmto zákonům, protože omezoval jejich živnost a výdělek. Závěrem ankety byl požadavek Národnímu shromáždění o vydání protialkoholních zákonů a prosazení větší osvěty týkající se této problematiky. Zároveň je na konci výzva českému časopisectvu, aby podporovalo abstinentní hnutí.¹⁹¹

Venkov poté samozřejmě informuje o procesu schválení zákona, ale také o tom, že novela je schválena po značné změně. Zmíněny jsou také protestní snahy poslance Anděla (živnostenská strana), který jako jedni z mála nepodpořil přijetí zákona.¹⁹² Poslanec Anděl hájil práva hostinských a restaurátérů. Zpravodaj Kasík ale tento argument zavrhnul s tím, že jde pouze o ochranu mládeže před kořalečným morem. Zákon byl ale schválen, Venkov informuje také o snaze dr. Kalliny o státní příspěvek 10 milionů korun z daní na protialkoholní boj. Tento zákon přijat nebyl (těsným výsledkem 77 proti, 67 pro). Dále je také zmíněno, že pokud by někdo z poslanců přednesl návrh zákona o zákazu volné výroby lihovin, nepochybně by byl tento návrh přijat poslaneckou sněmovnou.¹⁹³

¹⁹¹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 7, s. 6.

¹⁹² Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 15, s. 2.

¹⁹³ tamtéž

V reakci na tento zákon se utvořil v české proalkoholní společnosti Svaz odborových sdružení na potírání výstředního abstinentismu. Dle slov zakládajících členů, kteří v článku z února 1922 popisují důvody založení, se tento svaz ustanovil, aby vyvracel snahy fanatických abstinentů, kteří přednáší nepodložené a chabé argumenty pro zavedení prohibice. Tvrdí také, že americká prohibice nefunguje a samy státy Severní Ameriky již hledají způsoby, jak se ze spárů prohibičního zákona vymanit. Argumentují tím, že příklady, které vyznavači prohibice používají jsou ojedinělé a na každý nelichotivý případ existuje několik poctivých živností, které by výrazně utrpěly přijetím prohibičního zákona. Jako obranu tedy informují o vydávání svého časopisu, ve kterém budou důkazy vyvracet tvrzení těch, kteří se snaží o abstinentizování republiky. Zároveň ale v článku dodávají, že stejně jako všichni ostatní i oni (Svaz odborových sdružení na potírání výstředního abstinentismu) se snaží o to, aby nestřídmé pití vymizelo a společnost se tohoto nehezkého trendu zbavila. Ovšem podle svazu alkohol ve střídmých dávkách neškodí, naopak mnohdy pomáhá. Upozorňují na možnou zhoršenou hospodářskou a životní situaci po zavedení prohibice a varují obyvatelstvo před zmatečným jednáním strany protialkoholní.¹⁹⁴ Zpravodaj zdravotnického výboru, poslanec Kasík, ale jasně řekl, že cílem zákona o zákazu podávání alkoholu mladistvým není zavést plošnou prohibici, ale pouze ochrana zdraví mládeže a budoucnosti národa.¹⁹⁵ Obavy z prohibice svazu protiabstinenčního ale byly opodstatněné a dokládá to také zpráva Výboru českého odboru zemědělské rady české. Ta totiž tvrdí, že prohibice může naprosto zničit český ječmen. Jednak poukazuje na změnu daňového systému v Německu, kde se daň odvíjí od obsahu ječmene – ječmene bude potřeba míň, proto nebude tak velký odbyt a ječmen se nebude muset pěstovat, respektive utrpí tím ostatní vývoz do světa.

¹⁹⁴ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 44, s. 6.

¹⁹⁵ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 12, s. 2.

Také prohibiční snahy, které se rozmáhali v čím dál více krajinách světa ohrožují české ječmenářství a tím pádem i pivovarnictví. Vývoz ječmene tvořil podstatný příjem do státní kasy, a tak prohibiční snahy a hnutí ohrožovaly výrazným způsobem československé hospodářství, aniž by zde byla prohibice zavedena – toto je zmíněno i ve článku Lidových novin o návaznosti mezinárodního obchodu a prohibice (v souvislosti s islandským dovozem španělského vína).¹⁹⁶

Podobnou skupinou jako byl protiabstinenční svaz bylo Měšťanské společenstvo hostinských a výčepníků v Praze. O schůzi tohoto společenství referuje článek z června 1922. Mimo jiné se této schůze zúčastnil samozřejmě zástupce Svazu protiabstinenčního, který zopakoval rizika prohibičního zákona a nefunkčnost tohoto nařízení v Americe. Navíc však přinesl novou informaci o tom, že strůjce nejnovějšího zákona o alkoholu, dr. Holitscher, má přichystány další dva návrhy, které se dotýkají živnosti hostinské. Prvním bylo snížení počtu živností o polovinu a druhým mělo být právo jednotlivých obcí na rozhodnutí o platné místní prohibici. Pokud by obec rozhodla o tom, že chce patřit k prohibičním oblastem, všichni by se nutně museli vzdát své živosti. Toto by bylo likvidačním zákonem pro velkou část hostinských živností a samozřejmě to vehnalo strach do společnosti hostinských a výčepníků. Tento zákon by zasáhl nejen pivovarníky a lihovarníky, ale také vinaře a všechny ostatní občany.¹⁹⁷ Pro výstrahu „přemrštěncům“ (v článku zřejmě myšleno přehnaným průkopníkům prohibice) zveřejnil Venkov výpověď amerických krajanů. V červenci 1922 byla situace v Chicagu taková, že v každé lepší domácnosti se doma vařilo pivo a kořalka, ani jedno nebylo velké kvality.

¹⁹⁶ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 105, s. 9.

¹⁹⁷ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 126, s. 5.

Navíc se pilo daleko častěji, než když se pivo kupovalo. Bylo totiž neustále dostupné doma. A pili také širší vrstvy obyvatel. Kromě mužů, kteří kořalku pili i před prohibicí se přidaly také ženy a mnohdy i děti. Kořalka špatné kvality ale způsobovala zdravotní problémy, a tak často zdravotnická péče kolabovala pod náparem nově příchozích postižených. Za přeprodávánou kořalku utratil chicagský občan v té době asi 9 dolarů za půl litru (V přepočtu asi 400 korun, tedy 1 americký dolar se v té době rovnal asi 44 korunám). Největšími prodejci alkoholu v Chicagu byli, poněkud překvapivě, policisté.¹⁹⁸ Tato zkušenost Čechoslováků žijících v Americe je jistě velmi alarmující, a ne náhodou je v deníku zveřejněna. Divoké debaty roky 1922 se mohly kdykoliv převrhnout v prohibiční zákony. Pokud měl dr. Holitscher v záloze připraveny výše zmíněné novely, nebylo od toho daleko. Novely se samozřejmě do projednávání nedostaly, ale to možná také díky činnosti Svazu protiabstinenčního a jiných jemu podobných. Také je ale možné, že protiprohibiční náladě přispěly články tohoto typu, a také zprávy z prohibiční Ameriky.

Výsledky velkého rozšíření alkoholismu v Podkarpatské Rusi kromě Lidových novin zmiňuje také Venkov. Ve 124. čísle ročníku 1923 popisuje těžkou situaci ve vesnici Nelepino (dnes Nelipino, území Ukrajiny) nedaleko města Svaljava. V okolí těchto měst se nacházely a dodnes nachází lázně, ze kterých obyvatelům plynuly nemalé zisky. Díky poměrně slušnému zisku obyvatelé přestali pracovat a začali se čím dál více oddávat alkoholu. Alkoholismus dosáhl takové úrovně, že když už neměli peníze na zaplacení, dávali obyvatelé Nelepina do zástavy hostinským své pozemky. Tak se stalo, že postupem času se hostinští stali majiteli většiny pozemků v obci a obyvatelé jsou na nich úplně závislí.¹⁹⁹

¹⁹⁸ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 175, s. 4.

¹⁹⁹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1923, č. 124, s. 5-6.

Několikrát je v souvislosti s prohibicí zmiňována a prosazována také Poděbradka – minerální voda, která má nahradit alkoholické nápoje v době dvoudenní vynucené prohibice v Československu. Jednalo se o dva dny voleb, kdy bylo zakázáno prodávat alkoholické nápoje, a tak deník vyzývá k nákupu Poděbradky, která je čistě minerální vodou a udržuje zdravou mysl. V tomto článku je ale opět zmíněna také americká prohibice, která je jakýmsi způsobem dávana za příklad, jako razantní krok pro vymýcení alkoholismu a budoucího úspěchu země. Američané podle článku přišli o statisíce dolarů, několik tisíc lidí přišlo o práci, ale to je oběť kterou, v zájmu americké budoucnosti, jsou ochotni podstoupit. Článek ale nezmiňuje to, jak neúspěšně americká prohibice probíhala a jak velkou vlnu nespokojenosti vyvolala – neodvolává se na žádnou tiskovou kancelář ani na oficiální data jakékoliv veřejné ankety.²⁰⁰ Na oficiální zprávy se ale odvolává článek jiný, který reflektuje o neblahých účincích, když se 100 osob ve Philadelphii ocitlo v ohrožení života po požití nekvalitního, pravděpodobně denaturovaného, lihu, dalších 400 bylo během jednoho týdne zatčeno pro opilství a v Pittsburghu šest lidí zemřelo následkem otravy alkoholem.²⁰¹ Tímto článkem se deník opět snaží varovat před nechtěnými vedlejšími účinky prohibice.

Strach ze zavedení prohibice trval u pivovarníků a hostinských i v roce 1924, kdy Spolek pro průmysl pivovarský v Čechách na své výroční valné hromadě opět zopakoval riziko spočívající v osobě dr. Holitschera. Zmiňuje se především novela o prodeji alkoholických nápojů v drobném a jejich výčepu, která by zapříčinila ohrožení obchodu s pivem v rámci republiky, ale také v rámci mezinárodního obchodu. Dle Spolku se dr. Holitscher a jeho kolegové snaží postupnými krůčky prosadit plošnou prohibici a zničit tím tak alkoholový průmysl v Československu. Znovu upozorňují na ohrožení průmyslů, ale i zemědělství a na zhoršenou ekonomickou situaci, která by v republice nastala.²⁰²

²⁰⁰ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1923, č. 209, s. 5.

²⁰¹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1923, č. 284, s. 6.

²⁰² Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1924, č. 231, s. 8.

Varování pro československé politiky přišlo od protestantských církví v Americe – evangeličtí představitelé se shodli na tom, že prohibice za pět let fungování (článek z roku 1925) nedosáhla žádných svých cílů, ba právě naopak, podněcuje lidi, obzvláště mladé, k pití alkoholu.²⁰³ Snaha československých poslanců a především dr. Holitschera a jeho kolegů spočívala právě v tom ochránit mladé před alkoholem. Situace v Americe byla ale poněkud jiná než u nás v Československu. Dle dostupných zdrojů (a zmiňuji to i výše) se v Americe alkohol po zavedení prohibičního zákona vyráběl podomácku. Přístup k němu tak byl velmi jednoduchý, nebylo nutné se prokazovat věkem ani nic podobného. Zákon, který upravoval legislativu u nás naopak vyžadoval, aby se každý mladý člověk kupující alkohol prokázal dokumentem, který potvrdí jeho věk. Plošná prohibice zde neplatila, proto bylo „složitější“ se k alkoholu dostat. Tato americká situace je tedy nepřenosná na československé území.

Kritický pohled na prohibici se začíná v deníku projevovat čím dál častěji a ostřeji. Informace o zavedení prohibice v Dánsku je vyloženě kritická – například je v článku psáno toto: „*Ubozí Dánové! I u nich tedy po příkladu Ameriky vzroste počet zločinů z opilství, případů deliria z požití doma neb ve voňavkárnách vyrobených a nezdravých náhražek dobrého moku...*“.²⁰⁴ V roce 1925 je tedy jasné, jaký je postoj redakce Venkova k prohibičnímu zákonu v Americe. Neúspěch a negativní závěry prohibice už jsou známy a podle tohoto článku rozhodně nehrozí, že by byla prohibice zavedena i v Československu. Stále ale platí nucená dvoudenní prohibice ve volební dny.

²⁰³ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1925, č. 223, s. 4.

²⁰⁴ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1925, č. 263, s. 3.

Poměrně zajímavý experiment přináší 176. číslo deníku z roku 1926, kde je popsáno testování vlivu alkoholu na lidskou zručnost. Pomocí navlékání jehel, perel nebo zastrkávání jehlic prokázalo, že u abstinujícího člověka se zručnost snižuje o 5,6 % po 25 minutách a o 8,3 % po 50 minutách po požití pouze 15 ml alkoholu.²⁰⁵ Užitečný experiment ukazující vliv alkoholu na tělo člověka nezvyklého pít lihové nápoje. Tento výzkum sice může mít rozdílné výsledky u lidí navyklých pít alkohol, ale například jako argument pro mládež je toto velmi užitečná osvěta.

V listopadu 1926 se konal třetí sjezd pro výzkum dítěte a došel k závěru, že je třeba zpřísnit legislativu týkající se alkoholu a mladistvých. Dle zúčastněných je třeba posunout věkovou hranici povolující konzumaci alkoholu až na 20 let, a aby byl větší důraz na výchovu mládeže v duchu abstinence a poučování o následcích alkoholismu. Několik lékařů a odborníků se shodlo na tom, že situace týkající se alkoholu se zhoršuje, protože zaznamenali nárůst alkoholismu u nečekané skupiny – u žen. Dosud byly ženy mravním majákem, který napomáhal ve výchově mladistvých a sloužil jako záchranná brzda alkoholismu. Pokud ale zaznamenávali odborníci nárůst nadměrného pití u žen, hrozilo, že se o mladé a děti nebude mít kdo postarat. Dle jednoho z těchto odborníků si tímto některé ženy dokazují rovnoprávnost. Je proto potřeba s tímto neblahým trendem bojovat.²⁰⁶ Pokud byla situace skutečně taková, jak odborníci píší, mohlo se jednat o poměrně zásadní zlom. Jestli ženy v roce 1927 propadaly alkoholu, byly v ohrožení také prohibiční a protialkoholní spolky, které ještě deset let před tím horlivě zakládaly, případně požadovaly jejich založení.

²⁰⁵ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1926, č. 176, s. 3.

²⁰⁶ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1927, č. 103, s. 6.

U počátků většiny prohibičních zákonů stojí ženy a skutečně to byly ony, které vychovávaly děti a mladistvé k životu bez alkoholu – muži často alkohol pili v zaměstnání a i doma. V Československu tento se tento problém řešil například na konferenci Československého abstinenčního svazu, kde se měly probírat možnosti, jak s touto skutečností bojovat a ochránit mladé a všechny ostatní zranitelné skupiny před nástrahami alkoholu. Uklidnění v tomto tématu přináší 223. číslo a studie Cloudesleyho Breretona na téma mládeže v jeho době. Jedním z témat, které ve studii zmiňuje je právě alkoholismus mladých v jeho okolí. Celkem překvapivě ale tvrdí, že mládež v jeho době a okolí holduje více střídmosti než dříve. Bohužel ale posiluje také trend z předchozího článku, že alkohol více začíná bujit u dívek než u chlapců.²⁰⁷

Zákaz prodeje alkoholických nápojů ve volební dny a jeho zrušení a úpravu (jak bylo zmíněno v Lidových novinách) vysvětluje článek z listopadu 1927. V něm Jednota svazů českých hostinských a výčepníků pro Čechy v Praze sestavila statistiku ztrát při plošné dvoudenní prohibici. Dle této statistiky, která může být samozřejmě jistým způsobem příkrášlená, byla po volbách v roce 1925 ztráta průměrně 300 korun na hostinec (za dva dny zákazu), přičemž při 40 000 hostincích (tolik jich údajně v Čechách podle svazu bylo) činí celkový deficit 12 milionů korun.²⁰⁸ Není to žádná převratná částka, ale když uvážíme, že se jedná o ztrátu za pouhé dva dny, může to být alarmující. I tohle je pádný důkaz toho, že zavedení plošné prohibice by zdevastovalo československou ekonomiku a životní úroveň by se musela nutně razantně snížit. Jak jsem ale zmínil výše, vzhledem ke zdroji statistiky musíme brát v úvahu také jisté ovlivnění dat.

²⁰⁷ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1927, č. 223, s. 3.

²⁰⁸ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1927, č. 283, s. 5.

Zajímavou národně socialistickou agitaci přináší 280. číslo Venkova z roku 1928. Poslanec JUDr. František Veselý (Česká strana národní sociální) v Senátu pronesl planou řeč, která napadala možnosti zmírnění dvoudenní volební prohibice kvůli nadměrné škodlivosti alkoholu. Socialisté přitom, stejně jako agráři, čerpali nejvíce voličů z vrstvy hostinských a obyčejných lidí, kteří tuto úpravu zákona (zkrácení prohibičního času) vítali s radostí. Socialisté nebyli ve vládě, a tak se dá odhadovat, že se jednalo o předvolební řeč, která měla zlákat především ty voliče, kteří zastávali abstinenci. U kormidla státu stál v té době Antonín Švehla a agrární strana, která v rámci koalice změnu odsouhlasila (zmiňují i Lidové noviny). Poslanec Veselý ale výrazně kritizuje pijany piva a nazývá je alkoholiky, hostinské nabádá k větším investicím do nealkoholických nápojů a také k nabízení prostor k nocování pro cizince. Jedním dechem však dodává, že podle statistik (nejmenovaných) se ročně v Československu utratí 5 miliard korun za alkoholické nápoje (cca 15 milionů korun denně). Tyto peníze nazývá poslanec Veselý zbytečnými a říká, že by bylo třeba, aby je lidé utráceli v jiných odvětvích. Řešení vidí právě v omezení prodávání alkoholu. Škody, které alkohol způsobil demonstroval na úřednicích a zřízeních, kterým se snížila schopnost práce po užití alkoholu. Nesouhlas s těmito výroky je v článku patrný, když autor oponuje poslanci Veselému, že „*Pití piva u vyspělého národa není žádný alkoholismus, jak chtějí namluvit národní sociálové. Dvě, tři sklenice piva denně neudělají z nikoho zločince – jak to vykládají abstinenti.*“. Na závěr autor článku přidává poznámku, že České slovo (stranický tisk socialistické strany) tuto řeč jen nepatrně citovalo, zastrčilo a neuveřejnilo celou.²⁰⁹ Tisk agráři se tedy nebrání uveřejňovat opoziční promluvy, ale výrazně je komentuje a dehonestuje. Navíc pokud se jedná o napadení novely, kterou poslanci RSZML (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu) podali a schválili v rámci koalice.

²⁰⁹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1928, č. 280, s. 4.

Deník Venkov se přímo vyslovil proti prohibici v Československu ve 293. čísle v roce 1928, když si Američané odhlasovali prodloužení Volsteadova zákona o dalších pět let zvolením prohibičního prezidentského kandidáta. Další výčet nezdarů prohibice je následován jasným odmítnutím tohoto postupu. Autor článku argumentuje především kvetoucím pivovarnickým a lihovarnickým průmyslem, důraz na svobodu člověka, a hlavně na vzdělávací postup v problematice alkoholismu. Dle článku jsou kroky Československa úspěšné, protože se pije méně alkoholu, a přitom se proti němu obyvatelstvo nenásilně a neextrémně ochraňuje.²¹⁰ Od největší „hrozby“ prohibice uplynulo sice již 6 let, ale přesto se stále objevují hlasy snažící se o omezení prodeje alkoholických nápojů v Československu. Proto bylo v zájmu agrární strany stále připomínat neúspěch prohibice ve Spojených státech a ujišťovat obyvatelstvo, že není nutné prohibici, ani jiné zákonné úpravy týkající se alkoholu, zavádět.

Na konci května 1929 vznikl v Praze Československý svaz odpůrců prohibice. Tento svaz, jak název napovídá, se snažil o to, aby v Československu nebyla prohibice zavedena. Byť nic nenasvědčovalo tomu, že by se k tomu schylovalo. Spolek sice bojuje proti prohibičním zákonům a jeho účinkům, ale na druhou stranu, stejně jako spolek proti výstřednímu abstinentismu, si dává za cíl učit lidi střídmosti v požívání alkoholických nápojů a stavět se do opozice odpůrcům alkoholu, kteří by přesáhli únosnou míru protestu. Hlavními prostředky měla být podpora výzkumu a vědeckého bádání o vlivu alkoholu na organismus člověka, pořádání porad, vydávání časopisů a podobně.²¹¹ Jedním z místopředsedů tohoto svazu se stal také poslanec František Petrovický (Československá národní demokracie), který už od Holitscherových zákonů stál na straně pivovarníků a lihovarníků.²¹²

²¹⁰ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1928, č. 293, s. 2.

²¹¹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1929, č. 128, s. 3.

²¹² Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1929, č. 143, s. 5.

Protiabstinenční a protiprohibiční spolky, které u nás vznikly nebyly založeny proto, aby podporovaly alkoholismus nebo nadměrné pití. Byly zřízeny jako opozice proti divokým snahám abstinentních a prohibičních spolků, které se někdy bezdůvodně snažily uvést v platnost legislativu, která by ohrozila československé hospodářství. Často byly abstinentní a prohibiční spolky agresivnější než jejich opoziční protějšky. Spolky odmítající prohibici a přílišnou abstinenci se také snažili o to, aby alkoholismus v Československu nepropuknul ve větší míře, stejně jako spolky abstinentní – ale ne tak agresivně a extremisticky. Dle Deníku Venkov se dokonce zástupci svazu odpůrců prohibice zúčastnili Mezinárodního sjezdu odpůrců prohibice v Kodani 27. a 28. června 1929. Předseda svazu, dr. Stoklasa přednášel na tomto mezinárodním sjezdu přednášku na téma „*Alkohol jako zdroj energie lidského a zvířecího organismu*“.²¹³

V roce 1931 se v deníku Venkov můžeme dočíst o snaze zavést do školních osnov hodinu zaměřenou čistě na protialkoholní výchovu. Tento nově vzniklý předmět by měl mít za cíl odradit studenty od pití alkoholu a kouření, čímž by se v republice zvýšil počet abstinentů a osvěta by se rozšířila i na nejzranitelnější vrstvu. Redakce deníku je však proti tomuto zavedení, což odůvodňuje tím, že spousta občanů byla obeznámena s důsledky alkoholismu a byly jim v hodinách občanské výuky přednášeny dopady pití alkoholu na mravní život a také na zdraví jedince. Tvrdí také, že zavádění samostatné hodiny není didakticky možné a nebylo by to ani účelné, protože kázání od kněží a učitelů o tomto jednom tématu bez jakékoliv návaznosti na okolní život nemá smysl. Větších úspěchů se dosáhlo pozvolným postupem v rámci této problematiky.²¹⁴ Přednášky protialkoholních spolků probíhaly veřejně a často byly prezentovány i ve školách. Tento postup se ukázal podle více zdrojů jako více účinný než násilná forma, například prohibice.

²¹³ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1929, č. 145, s. 5.

²¹⁴ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1931, č. 113, s. 9.

Osvětu mezi mladými lidmi a studenty měli dělat právě ti, kteří již alkoholu tak neholdovali, jako předtím. Měli jim vyprávět o zlepšeném zdravotním stavu, mravním životě nebo celkové sociální situaci. Tímto způsobem se dobře šířila protialkoholní osvěta, která ale měla nejvíce za cíl pití alkoholu pouze zmírnit, nikoliv vymýtit. Určitá podobnost existuje v tomto případě s Mexikem. Tento stát zavedl dvakrát v týdnu vyučování o hrozných vlastnostech alkoholismu, potřebě prohibice a boji proti nadměrnému pití.²¹⁵ O prohibici v Mexiku se ale nikde nepíše, tudíž se dá odhadovat, že tyto snahy utichly spolu se zrušením prohibičního zákona v USA. Mexiko totiž bralo Spojené státy za vzor, proto vyžadovalo zavedení prohibice. Po pádu Volsteadova zákona ale prohibiční snahy na Americkém kontinentu utichly.

Dva roky po vypuknutí hospodářské krize, tedy v roce 1931, se v Americe konala anketa, při které byl zaslán dotazník americkým businessmanům, kteří se měli vyjádřit ke spojitosti hospodářské krize a do té doby stále ještě platného Volsteadova zákona. Z průzkumu vyplynulo, že 55 % odpovědí bylo pro zrušení zákona z důvodu, že by zrušení pomohlo státní hospodářské situaci, 14 % vyžadovalo změnu zákona, aby se ekonomika ozdravila a 24 % bylo proti zrušení nebo změně kvůli obavám z toho, že by se situace ve Spojených státech tímto krokem ještě zhoršila.²¹⁶ Informace o probíhající prohibici v USA, které se dostaly do Československa dlouhou dobu ukazovaly na neefektivnost a nefunkčnost těchto zákonů. Stále ale evidentně nebyla odborná veřejnost naplno přesvědčena o neúspěchu tohoto 14 let trvajících omezení. Peníze, které Spojené státy vyčlenily na provádění prohibičních zákonů nebyly malé a zisky, které tratile zákazem prodeje lihovin také ne. Proto by zemi jistě pomohlo, po vypuknutí hospodářské krize, zákony upravit, případně zrušit. To ale přišlo až o pár let později.

²¹⁵ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1931, č. 265, s. 3.

²¹⁶ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1931, č. 278, s. 3.

Spíše zajímavostí je uvedení informace o zjišťování alkoholu v krvi při dopravní nehodě. V roce 1932 přináší Venkov článek o metodách profesora Erika Widmarka, švédského chemika, který přinesl posun v oblasti zkoušek na alkohol. Widmark ale zároveň dle článku tvrdí, že množství menší než 1 promile u řidičů nemá žádný vliv na pozornost nebo reflexy.²¹⁷ S touto metodou tedy přichází Venkov na počátku 30. let 20. století a z článku je patrné, že ve Švédsku se tato metoda již užívala nějakou dobu. Metoda samotná se využívá do dnešní doby v laboratořích a v některých zemích i při samotných dechových zkouškách – ethanol v krvi se indikuje na základě změny barvy trubičky v dýchacím přístroji.²¹⁸

Aktualizační zprávu o stavu alkoholismu na Slovensku přináší článek z října 1932, ve kterém autor pojednává o nákladech na pití alkoholu v Prievidzském okrese. Ten se nachází v Trenčínském kraji, který přímo sousedí s krajem Jihomoravským a Zlínským. Ve 30. letech byla populace Prievidzského okresu cca 70 000 obyvatel – z většiny tvořili toto číslo skláři, dráteníci, průmyslníci. Jednalo se o okres tvořeny vesnicemi (jednotlivých obcí bylo v té době v okrese 73) a obyvatelstvo zde bylo spíše z chudších vrstev. I tak ale za polovinu roku 1932 utratili obyvatelé tohoto okresu přes deset milionů korun za alkoholické nápoje (zdrojem této informace je Slovenský deník, který neuvádí přímého autora této statistiky, pouze uvádí, že se jedná o spolehlivý zdroj, který tvrdí, že ve druhé polovině roku se útrata nezpomalí a na konci roku 1932 se bude celková suma utracená obyvateli Prievidzského okresu pohybovat kolem jednadvaceti milionů korun. Rychlým přepočtem autor článku předpovídá, že roční spotřeba na jednoho obyvatele by tím pádem činila 3000 korun.²¹⁹

²¹⁷ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč.1932, č. 21, s. 4.

²¹⁸ KUBIČKA, Jiří. *Metody a principy měření alkoholu v těle*. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Michal Šerý. České Budějovice, 2011 s. 21–22. Dostupné online na: <https://theses.cz/id/m0kmef/BP.pdf> cit [29-04-2024]

²¹⁹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 234, s. 2.

Nebylo by žádným překvapením, kdyby takováto čísla získali zdroje ve východní části Slovenska, která měla blízko k Podkarpatské Rusi, kde se alkoholismus dlouhou dobu (vlastně téměř po celou dobu existence v rámci Československa) rozmáhal. Jedná se ale o statistiku ze západní části, což značí opravdu široký problém postihující většinu území Slovenska. Prohibiční zákon (zavedený ministrem Šrobárem v roce 1918) byl na Slovensku uvolněn ve druhé polovině 20. let, ale od té doby se situace bohužel evidentně nelepšila – pouze se snížil nelegální dovoz z Maďarska a Rumunska.

Hlas volající z Prahy do USA, takové označení nese brožura neznámého autora, který výrazně kritizuje americkou prohibici, především pak zahrnutí piva do zakázaných nápojů. Podle autora tohoto díla je pivo nápojem zdravým jak pro psychiku, tak i o pro fyzické zdraví člověka. Nabádá Američany, aby přehodnotili prohibiční zákony a minimálně povolili pití piva, které má zastavit vlnu šílenství a tělesných neduh.²²⁰ Z jakého důvodu si autor vybral jako středobod zájmu zrovna pivo, a kdo byl vlastně autorem textu není jasné. Jisté ale je, že v roce 1932 již stála Amerika na počátku konce prohibice, takže tento rukopis je načasován až podezřele přesně. Další indicie, proč zvolil právě text o pivu může být ten, že vývoz piva (a jiných věcí souvisejících s pivovarnickým průmyslem) do USA se po zrušení prohibice několikanásobně zvýšil a Československo tak získalo velké příjmy z americké kasy. Autorem tedy mohl být člověk, nějakým způsobem, spjatý s tímto průmyslovým odvětvím. Jedná se ale pouze o spekulace, protože autor textu nebyl nikdy odhalen. Navíc se tento text k vládě Spojených států nedostal, takže se jednalo spíše o výzvu pro československé občany žijící na americkém území. O neúspěchu textu svědčí také to, že sněmovna reprezentantů odmítla povolit vaření piva s obsahem alkoholu 2,75 %²²¹.

²²⁰ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 29, s. 2.

²²¹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 75, s. 10.

I přes jasně neblahý vliv prohibičního zákona se ale Američané rozhodli si prohibiční zákon ponechat. Možná už tento poslední rok tento krok učinili proti vůli občanům. Americký magazín *The Literary Digest* uspořádal anketu (již pátou za dobu trvání prohibice), ve které se obyvatelé vyslovili 1 946 242 hlasy proti prohibici a 630 217 hlasy pro prohibici. Rok předtím byl poměr 1 049 257 proti a 712 549 pro. Tendence je tedy jasně stoupavá.²²² Článek z června ve 140. čísle pak hovoří dokonce o poměru 3 431 660 proti prohibici a 1 236 660 pro zachování zákona. Podle informací v článku vytvořila „mokrá“ frakce fond, do kterého nastřádala asi 150 milionů dolarů na podporu „mokrých“ kandidátů v příštích volbách. Je tedy poměrně zřejmé, že prodlužování Volsteadova zákona, respektive prohibice v Americe je ve třicátých letech už na úkor podpory voličů, kteří nejsou spokojeni s nastavenými pravidly. Podle autora článku je to varování, jak nerozumné je odhlasování takového zákona, který škodí financím, zdraví, mravnosti a hygieně. Na závěr dodává výstižný latinský citát: *Principiis obsta, sero medicina paratur.* (vzepři se počátkům, neboť pozdě je těžko už hledat lék).²²³ Problémy americké prohibice se dokonce v Praze pokoušel vyvrátit ředitel Mezinárodní kanceláře proti alkoholismu, dr. Hercod. Ten se zúčastní přednášky, kterou uspořádal Sociální ústav spolu s Pracovním souručenstvím proti alkoholismu v ČSR, ve které zdůraznil, že prohibice v Americe neprochází krizí a že o zrušení prohibice nerozhoduje prezident (jehož volby se blížily), ale dvoutřetinová většina kongresu. Dle Hercoda prohibice plnila svou funkci a novinářské zprávy cíleně poškozovaly její účinek.

²²² Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 75, s. 3.

²²³ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 140, s. 4.

V závěru referoval dr. Havlík za československou stranu, který upozornil na falešné zprávy z USA, které očerňují prohibici a vyzval, aby se československý tisk a občané přestali zabývat zahraniční situací a raději se soustředili na, stále ještě rozšířený, alkoholismus v ČSR – především na Slovensku v Podkarpatské Rusi. Zrušení prohibice by totiž, podle Havlíka neznamenal například zvýšení vývozu piva a více financí ze zahraničního obchodu.²²⁴ V roce 1932 bylo již téměř jasné, že ke zrušení prohibice dojde. Nejen, že jedním z kandidátů na post prezidenta USA byl Roosevelt, ale také kongres a parlament již z velké části prohibici nepodporovali. Tomu napovídá parlamentem schválený zákon o výrobě piva s obsahem alkoholu 3,2 % z 21. prosince.²²⁵

Většina českých pivovarníků a lihovarníků ale čekala na zrušení Volsteadova zákona netrpělivě. Bylo jim jasné, že vývoz lihovin do Spojených států bude znamenat vyšší příjmy a možné zvýšení pracovních míst. Nejen v Česku, ale také na Slovensku doufali v co nejdřívější zrušení prohibičních zákonů, aby mohli vyvážet to, co umějí vyrábět nejlépe – borovičku. Před První světovou válkou byla obec Spišská Belá jedním z předních vývozců borovičky do USA. Tato oblast do Spojených států prodala ročně několik tisíc hektolitřů a v podstatě díky tomuto obchodu fungovala. V roce 1933, kdy už Američané věděli, že stojí na prahu „mokrě“ doby přijel do Spišské Belé bývalý zákazník a ředitel americké společnosti Spirits Trading Co., John Green, který uzavřel s několika výrobci novou smlouvu o dovozu, ovšem až poté, co prohibice formálně skončí.²²⁶ Československo tedy významně vyhlíželo zrušení 18. dodatku Ústavy USA, aby mohlo obnovit mezinárodní obchod a zvýšit výrobu, což by samozřejmě znamenalo lepší ekonomickou situaci pro republiku. Tato slova potvrzuje také článek z února 1933, který nese název *Konec velkého omylu*.

²²⁴ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 280, s. 2.

²²⁵ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 301, s. 4.

²²⁶ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 10, s. 4.

Vývoz českého piva, chmele a sladu se konečně, dle článku, může naplno prosadit, což znamená vzkříšení pivovarnického průmyslu a značnou finanční podporu.²²⁷ Další potvrzení se nachází v 85. čísle z roku 1933, kde autor článku píše, že zrušení prohibice ve Spojených státech je také definitivní konec prohibičních snah v Evropě.²²⁸ Amerika byla brána za vzor „suchého“ světa. Ostatně v několika článcích uvedených jak Venkovem, tak Lidovými novinami zastánci prohibice argumentovali právě situací ve Spojených státech, které jako jediné na světě dokázaly plnou silou bojovat s alkoholem plošným prohibičním zákonem tak dlouho a tak „úspěšně“. Většina ostatních článků a informací však tato slova popírala.

V Československu tedy, stejně jako ve zbytku Evropy, přestala být prohibice nadobro myslitelná. A alkoholový průmysl se začal připravovat na masivní zlepšení stavu. To, že například pivovarnictví bylo v krizi dokládá valná hromada Měšťanského pivovaru v Plzni, na které zaznělo, že za rok 1932 prodal pivovar o 116 563 hektolitrů méně než předchozí rok. Bohužel ale prohibice ještě v době vydání článku (duben 1933) nebylo zcela zrušena a do USA mohly být vyváženy pouze slabší, desetistupňová, piva. Tuto podmínku prazdroj splnit nemohl, a tak musel čekat na úplné zrušení Volsteadova zákona. Podmínku ale splnily jiné koncernové pivovary, které mohly do USA dovážet už před oficiálním zrušením prohibičních zákonů, a to Gambrinus a Světovar.²²⁹ Plzeňské pivo ale nebylo jediné, které putovalo do spojených států. Obchodní styky obnovil také Ústecký pivovar, který se ale rozhodl později dodávky piva přerušit kvůli vysokému clu, které zdražovalo pivo tak, že se nevyplácelo jej do USA posílat.²³⁰

²²⁷ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 45, s. 3.

²²⁸ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 85, s. 3.

²²⁹ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 89, s. 7.

²³⁰ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 195, s. 5.

O konci prohibice informuje deník *Venkov* stejným článkem jako *Lidové noviny*. Přidává také informaci o vydaném díle protiprohibiční strany v USA, které mapuje neúspěchy prohibicí napříč časem a prostorem.²³¹ Díky oficiálně zrušené prohibici, a tedy možnosti prodávat a vyrábět vícestupňový alkohol byla 8. prosince 1933 oficiálně expedována první zásilka Prazdroje do spojených států od roku 1914.²³²

V roce 1934 informuje *Venkov* o stále neutuchajícím alkoholismu v Podkarpatské Rusi, který je údajně dědictvím po maďarské nadvládě. Úřady Československé republiky se snažily s tímto trendem bojovat udělováním koncesí na prodej alkoholických nápojů, což vlastně byl také jeden ze způsobů mírné prohibice. Podkarpatská Rus ale těchto nařízení, respektive spíše zákazů, nedbala a například v Mukačevě bylo v roce 1934 o 80 krčem více, než bylo povoleno. Udělování nových koncesí se tedy úřady snažily redukovat a zpříšňovaly pravidla, aby nedocházelo k dalšímu šíření alkoholismu v Podkarpatské Rusi, v tomto ohledu nejslabší oblasti Československé republiky.²³³

Úspěch českého pivovarnictví reflektuje informace, že téměř rok po zrušení prohibice bylo do Spojených států vyvezeno 2 400 hektolitrů plzeňského, dvanáctistupňového, Prazdroje. Dle článku to bylo více, než kolik dovážely do USA všechny říšskoněmecké pivovary dohromady. Zároveň ale bylo třeba brát na zřetel výši dovozního cla – 1 dolar (24 korun) na 1 galon (3,7l), což bylo v přepočtu něco málo přes jeden a půl milionu korun jen za dovozní clo. Článek zároveň informuje, že ze zahraničních vývozu oproti roku 1913 stoupl odbyt pouze v Anglii, naopak poklesl vývoz do Polska a Vídně, malý vývoz byl také do Jugoslávie.²³⁴

²³¹ *Venkov*: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 285, s. 2.

²³² *Venkov*: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 289, s. 10.

²³³ *Venkov*: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1934, č. 199, s. 8.

²³⁴ *Venkov*: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1934, č. 244, s. 5.

Překvapivá nabídka přišla v roce 1936, kdy si jedna americká společnost objednala několik desítek hektolitrů slovácké slivovice od několika palírníků. V momentě, kdy zboží dorazilo, objednala společnost další, ještě větší, množství, což palírníky zaskočilo. Vzhledem k menší úrodě a nepřipravenosti na tuto situaci nemohli americké společnosti vyhovět. Proto byli palírníci informováni o tom, že další rok bude poptávka vyšší, aby se mohli připravit. Tak se také stalo a díky dobré úrodě a připravenosti palírníků byla odeslána velká zásilka slovácké slivovice do USA.²³⁵ Nejen pivo, víno a slovenská borovička, ale také slovácká slivovice se tedy dostala na dovozní seznam Spojených států. Alkoholový průmysl v Československu byl dle dostupných informací na velmi vysoké úrovni a dokázal produkovat opravdu kvalitní produkty.

Obrat proti snaze ochránit mladistvé před alkoholem předvedl řečník, který přednášel o tom, jak se potkal s ruskými a francouzskými sportovci, kteří se jednomyslně shodli na tom, že při sportu jim pomáhá pivo. Pití piva podle autora článku obsahuje několik různých vitamínů a přináší spoustu výhod při sportovním výkonu. Je tedy podle něj rozumné, aby sportovci, a především mladí lidé pili pivo. Samozřejmě v rozumné míře, řečník doporučuje půl litru až litr denně. Pivo obsahuje látky, bez kterých, prý, není možné, aby se mladý organismus dobře vyvinul, aby rostl. Kdo tedy chtěl být zdravý a silný a chtěl mít ze života radost, měl pít denně pivo.²³⁶

Deník Venkov stejně jako Lidové noviny poměrně objektivně informoval o dění kolem alkoholového průmyslu u nás i v zahraničí. Nabízel možná trochu více negativních komentářů k americké prohibici a několikrát se postavil na stranu protiprohibičních spolků, když zveřejnil jednání z jejich schůzí, nebo jejich závěry. Naopak se redakce deníku vymezila proti postupu socialistů, kteří se snažili prosadit přísnější protialkoholní zákony.

²³⁵ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1936, č. 181, s. 5.

²³⁶ Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1937, č. 74, s. 5.

Deník Venkov jako nástroj agrárníků poskytoval ale široké množství informací, často z ověřených zdrojů (Reuters, ČTK...), několikrát ale také sdílel informace bez uvedení zdroje – častokrát se jednalo o statistiky týkající se americké prohibice, což mohlo působit lehce zavádějícím způsobem. Většinu času se ale jednalo o objektivní informace.

3.3. České slovo

Tento deník byl hlavním tištěným pramenem České strany národně sociální. Vycházel od roku 1907 s přestávkou v době První světové války. Znovu se začal vydávat v roce 1918 a na novinové scéně se udržel v podstatě do roku 1944. Od roku 1945 potom vycházel tento deník pod názvem *Osvobozené české slovo*, následně jen *Svobodné slovo*.²³⁷

České slovo je ostře vyhrazeno proti alkoholismu a z několika článků je patrná podpora americké prohibice. Například v březnu 1920 otiskl deník Masarykovu úvahu o alkoholismu, kde na konec tohoto textu autorka napsala, že se v republice zcela nepochopitelně podporují pivovary a lihovary, které sice přináší do státní kasy nemalé peníze, ale daleko větší peníze vynaloží stát tím, že musí financovat nemocnice, kriminály a bezpečnostní strážce. V podstatě je tam řečeno, že stát prodal zdraví občanů za fungující alkoholový průmysl. V roce 1920 se píše v Českém slově, že výsledky úspěšné americké prohibice budou jasné už v další generaci. Na konci článku je také citát prezidenta Masaryka, který říká: „*Budoucnost patří střízlivým! Národ pijanů jest národem otroků!*“²³⁸

Vyloženě podpora prohibičního hnutí číší ze 76. čísla z roku 1920, kdy autor článku popisuje nutnost očištění národa od alkoholismu, který se v Československu začíná zase rozmáhat.

²³⁷ https://cs.wikipedia.org/wiki/Svobodn%C3%A9_slovo cit. [30-04-2024]

²³⁸ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 60, s. 2.

Argumentuje tím, že prohibiční hnutí už prostupuje celý okolní vyspělý svět a Československo nesmí být v této problematice pozadu. Článek apeluje na lékaře, učitele i duchovenstvo, aby konali osvětu a šířili ideály střízlivého života. Dále nabádá všechny občany, aby vstupovaly do protialkoholních hnutí, aby se tyto co nejvíce rozšířily a měly velkou moc. Aby mohli společně tito lidé vstoupit do politiky a zákonem bojovat proti alkoholu.²³⁹ Hlavním argumentem je silný národ, který ale může být silný pouze pokud bude střízlivý. Cílem socialistů tedy od začátku bylo vymýcení alkoholismu a omezení alkoholu největší možnou mírou. Skrze ženský hlas, podobně jako v Americe, tlumočí žádost o omezení alkoholu také A. Králová – autorka článku s názvem *Za ostrízlivění národa!*. Ta údajně na svých agitačních cestách vyslechla několik žen, které se shodují, že ve vesnicích je příliš mnoho hospod, kde muži utrácejí peníze, nestřídmě pijí a hrají karty. Opět zdůrazňuje, že národ nemůže vzkvétat, pokud bude takovýmto způsobem fungovat. Práci by si hostinští, kterým by byla živnost zrušena měli najít sami – ti, kdo mají pole by pracovali na poli, řemeslníci v řemesle a ti, kteří nemají ani jedno by si měli najít práci jinou. Autorka také navrhuje uzavřít hospody na neděli. Na závěr autorka apeluje na národně socialistické poslankyně, aby celou věc na půdě Národního shromáždění vyřešily.²⁴⁰ Velmi přímý důraz na obyčejného člověka, ale zároveň také nedorozhodnutá otázka zaměstnání. Z článku jde velmi cítit potřeba zalíbit se obyčejnému člověku a postavit se proti silnému problému. Předkládané řešení ale není reálně proveditelné, protože hostinští, kteří by o práci přišli by měli problém s tím najít si jiné zaměstnání, čímž pádem by se hospodářská situace v republice zhoršila. Králová navíc píše, že za alkohol v roce 1919 se utratilo dohromady v Čechách a na Moravě 418 milionů korun, které by tím pádem přišly vniveč.

²³⁹ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 76, s. 3.

²⁴⁰ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 115, s. 7.

Politická a poslankyně Luisa Landová-Štychová velmi pronesla velmi plamenný referát na téma rozpočtu ve spojitosti s prodejem alkoholických nápojů a tabákových výrobků. I v něm vyzývala Národní shromáždění, aby konalo a zavedlo omezení výroby a prodeje silnějších alkoholických nápojů, byť sama v úvodu řekla, že příjmy z daní z alkoholických nápojů činí necelých 400 000 000 korun. Samozřejmě zmiňovala také výdaje na speciální provoz nemocnic a podobně, nicméně tyto výdaje nebyly tak vysoké, aby převýšily příjem z alkoholního průmyslu. Poukazuje také na problém vysokého počtu hospod na nízký počet škol. Poslankyně Landová-Štychová v projevu řekla, že se nechce uchýlovat k radikálním řešením, ale situace je podle ní tak vážná, že není jiné možnosti.²⁴¹

Také v otázce eugeniky byli sociální demokraté pro to, aby Československo následovalo příkladu Spojených států a zavedlo, pokud možno, co nejpřísnější prohibici. V několika studiích, které ve svém deníku předkládali totiž spojovali konzumaci alkoholu rodičů s imbecilními potomky. To se samozřejmě nacházelo i v předešlých dvou denících, nicméně sociální demokraté na tuto problematiku kladli velmi velký důraz.

Důkazem je právě tento článek o eugenicе, který nabádá k ochraně mládeže tím, že rodičům, respektive všem dospělým bude zakázáno požívat alkohol.²⁴²

Poměrně dlouhou úvahu (tedy její závěr) dr. Jaroslava Bartha uveřejnil deník v 86. čísle v roce 1921. Barth popisuje, jak by podle něj měl správně člověk žít. Za příklad dává mnohé známé osoby, které střídavým životem, tedy převážně zmiňuje vegetariánství a abstinenci, dosáhly v životě velkých úspěchů. Varuje před neblahými účinky alkoholu a říká, že pokud by lidé přestali pít, bylo by možné zrušit minimálně polovinu ústavů pro choromyslné. Jako zločin označuje podávání jakéhokoliv alkoholu dětem a mladistvým a rodiče nabádá, pokud mají rádi své děti, aby se alkoholu také zřekli.²⁴³

²⁴¹ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 285, s. 7.

²⁴² České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1921, č. 216, s. 9.

²⁴³ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1921, č. 86, s. 9.

Celkový postoj socialistů k problematice alkoholu asi nejlépe vystihuje následující úryvek z 210. čísla roku 1921, kde se píše: „...jsme sice téhož názoru, že řádná výchova zmůže více než sebe přísnější zákony, ale jsme rozhodně pro každé opatření, která by nejen děti, ale každého člověka ode všech lihovin co nejvíce oddalovala.“ Zároveň je v článku uvedena informace, že sociální demokraté podali návrh zákona o zákazu podávání lihovin mladistvým, který byl ale odsunut.²⁴⁴

Socialistický deník v lednu 1922 informuje o anketě, kterou uspořádala Republikánská liga pro mravní obrodu národa. Tato anketa údajně ukázala velmi zhoubný vliv alkoholu na Slovensku a Ostravsku a z jejich závěrů vyplývá, že s problémem se musí razantněji bojovat, a že opatření, které stát (ne)provádí jen podporují šíření této zhoubné choroby. Národní shromáždění a vláda je znovu žádána, aby schválila protialkoholní zákony, které ochrání obyvatelstvo (a především mladistvé) před alkoholismem. Anketa ale není moc objektivní, protože se jí zúčastnili například zástupci protialkoholního hnutí, ministerstvo zdravotnictví, společnost pro potírání pohlavních chorob, Masarykova liga proti tuberkulóze a podobní.²⁴⁵ Průkaznost této ankety je tedy velmi malá, protože všichni její účastníci velebili americkou prohibici a dlouho a krutě bojovali proti alkoholu na československém území.

Deník samozřejmě referuje o obstrukcích a konečném přijetí protialkoholního Holitscherova zákona, který považují za malé vítězství na poli boje proti alkoholismu. Na rozdíl od deníku Venkov méně detailně popisují dění ve sněmovně, avšak konstatují, že koalice dala poslancům volnost hlasování, a proto lidovečtí poslanci byli přítomni čtyři, živnostníci bojovali upjatě proti zákonu (posl. Anděl) a ze sálu úplně odešli „modráčkovci“ (demokratická skupina dělnického hnutí reprezentovaná Františkem Modráčkem a Josefem Hudcem, později se přičlenili k socialistům),²⁴⁶ což bylo překvapivé, protože podle autora článku právě „modráčkovci“ prý byli programoví mravokárci.²⁴⁷

²⁴⁴ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1921, č. 210, s. 8.

²⁴⁵ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1922, č. 6, s. 3.

²⁴⁶ <https://encyklopedie.vseved.cz/modr%C3%A1%C4%8Dkovci> cit. [01-05-2024].

²⁴⁷ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1922, č. 15, s. 2.

Velkou zásluhu přikládají socialisté všem poslankyním, které v diskusi vystoupili, protože se velmi zasloužili o přijetí tohoto zákona. Opět je zmiňována i poslankyně Landová-Štychová, dále komunistka Malá, sociální demokratky Sychravová a Blatná a lidovkyně Rozsypalová. I toto ukazuje na nesourodost politických stran při projednávání tohoto zlomového zákona. Lidovci příkladně se hlasování neúčastnili, ale přesto jejich poslankyně vystoupila a zákon podpořila. Chaos panoval také v německých stranách, které nebyly s to dohodnout se na postupu.

V lednu 1924 informuje *České slovo* o založení prvního abstinentního penzionátu v Československu.²⁴⁸ Ten vznikl v Tuchlově v roce 1923, v listopadu téhož roku tam byl internován první pacient. Plná kapacita léčebny byla 30 lůžek a za pobyt pacienti platili 30 korun denně. Během prvních dvou let provozu se v léčebně vystříдалo 26 mužů. Minimální léčebná doba byla šest měsíců a z těchto 26 chovanců ji dodrželo pouze 12. Ti byli následně propuštěni – 7 „zachráněných a vyléčených“, 3 „propuštěni bez naděje“, 2 „propuštěni s malou nadějí“.²⁴⁹ Je tedy viditelné, že cílem těchto léčeben nebylo za jakoukoliv cenu alkoholika vyléčit, ale snažit se mu pomoci a různými postupy jej odvyknout pít alkohol. Častokrát se to podařilo, byly ale také příklady, kdy se to nepovedlo, nebo kdy chovanec opustil léčebnu před ukončením minimální léčebné doby.

Debaty kolem zavedení či nezavedení prohibice řešili národní socialisté poměrně hodně a dlouho. V roce 1924 otiskli anketu, kterou směřovali především ženám, ve které se ptali, zda jsou ženy pro nebo proti prohibici. Ve článku také otiskly názory obou táborů – těch, kteří byli pro prohibici a argumentovali škodlivostí alkoholu v jakémkoliv množství, a těch, kteří byli proti prohibici z ekonomických důvodů.²⁵⁰

²⁴⁸ *České slovo*: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 5, s. 5.

²⁴⁹ JANÍČEK, Jiří: *Československý abstinentní svaz v kontextu českého a slovenského abstinentního hnutí I. poloviny 20. století*. Brno, 2014. Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav. s. 108-109. Dostupné online na: https://is.muni.cz/th/t0tmr/text_prace.pdf cit. [01-05-2024].

²⁵⁰ *České slovo*: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 71, s. 14.

Odpovědi, které později deník otiskl nejsou jednotné, ale směřují ke stejnému cíli – omezit konzumaci alkoholu. Některé ženy v anketě vyjádřily názor, že nejsou pro prohibici, protože zákazy a zákony nejsou ta správná cesta, dobře si také uvědomují, že zavedení prohibičního zákona by znamenalo hospodářský propad. Další skupina žen by se přikláněla k prohibici částečné, tedy omezení výroby a prodeje silnějších alkoholických nápojů. Všechny se ale shodují v podpoře abstinentského hnutí a šíření osvěty, protože to je, dle odpovědí, nejúčinnější způsob dosažení cíle.²⁵¹ Poslední skupina (ta byla nejmenší) by prohibici zavedla. Argumentují například tím, že někteří světoví státníci jsou abstinenti nebo že prohibice v Americe funguje moc dobře, což můžou dokázat americké peněžní ústavy. Tyto ženy označily výroky o neúspěšné americké prohibici za vymyšlené a přikrášlené.²⁵² Americká situace v roce 1924, dle předchozích článků a informací, nebyla nijak zvlášť dobrá a prohibice právě v tomto roce přestávala na obyvatele fungovat. Argumentovat proto hladce probíhající americkou prohibicí nebylo objektivní. To byl ovšem často jeden z mála argumentů podporovatelů abstinentských hnutí a prohibice.

Plošná prohibice zavedena nebyla, ale protialkoholní svazy a abstinentská hnutí se snažily alespoň lokálně uspět. Například ve Slezsku nebo v Olomouci byly pořádány tzv. *Protialkoholní plebiscity*. Ve Slezsku bylo po žádání rodičům posláno celkem 10 000 hlasovacích lístků, zda si přejí zachovat bezprohibiční stav či nikoliv. Další informace o tomto plebiscitu nejsou známy. Z legislativy je ale jasné, že lokální prohibice se ve Slezsku neuskutečnila.²⁵³ Stejně to bylo učiněno v Olomouci, kde bylo rozdáno celkem 2 300 dotazníků. Zde je doplněna i informace o tom, že ponechání prodeje alkoholu ve stávajícím stavu podpořilo 51 osob.²⁵⁴ Bohužel není dodána informace, kolik hlasovacích lístků bylo platných a jaký byl celkový počet hlasujících.

²⁵¹ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 83, s. 13.

²⁵² České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 103, s. 20.

²⁵³ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 24, s. 4.

²⁵⁴ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 144, s. 4.

V roce 1927, když se jednalo o změně paragrafu 31 volebního zákona, který zakazoval prodávat alkoholické nápoje při volbách, se národní socialisté naplno opřeli do vládní koalice. Po schválení novely, která povolovala prodávat alkohol už dvě hodiny po skončení voleb socialisté zkritizovali vládní většinu za „kradení občanské svobody“.²⁵⁵ Jak bylo zmíněno v deníku Venkov, socialisté byli proti rozvolňování tohoto zákona, protože se obávali, že lidé budou k volbám chodit opilí a z volebních místností potom zamíří rovnou zpět do krčmy. Jak je již vysvětleno výše jedná se pravděpodobně o součást volební kampaně agrárníků a vládních stran pro získání větší podpory zkrácením „volební prohibice“. To dokládají také výstupy národně socialistických straníků – senátora dr. Veselého, který se podívoval nad neuvěřitelnými 5 miliardami korun, které ročně Čechoslováci utratí za alkohol s tím, že by měli raději investovat do jiných, prospěšnějších odvětví. A o onu čistotu volebního aktu se obával sociální demokrat dr. Havlena.²⁵⁶

V článku z března 1927 se nepřímo píše, že alkohol a konkrétně velká spotřeba a výroba piva podporuje třídní boj. Ač je v úvodu popsán argument, že země s vyšší spotřebou piva jsou šťastnější, protože lidé nemusí sahat k tvrdším alkoholům, názor prezidenta Masaryka, že je třeba se alkoholu zbavit je rozvinut pečlivěji. Občané jsou díky vyššímu množství piva marnotratní a někteří dají za alkohol velkou část svého platu, což vytváří rozdíly ve společnosti a tím tak nepřímo podporuje třídní boj.²⁵⁷ Nejjistějším řešením by tedy pravděpodobně bylo zbavit se úplně alkoholu, aby za něj nemohli utrácet ani bohatí ani chudí. Tím by se tedy vyřešil částečný problém s třídním boje, a dokonce i problém s alkoholismem.

²⁵⁵ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1927, č. 151, s. 1.

²⁵⁶ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1928, č. 272, s. 2.

²⁵⁷ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1927, č. 77, s. 3.

Agrární strana byla národními socialisty v jejich deníku doslova cupována za „zatažení záchranné brzdy“ v podobě zmírnění volební prohibice. Výstup senátor dr. Veselého, který kritizuje tento krok je zmíněn i v deníku Venkov, ale zde, u národních socialistů je samozřejmě podán z druhé strany jako varování voličů a vycítání vládní koalici chybu. V článku poté následuje předvolební obviňování agrární strany z propagace alkoholismu. Národně sociální strana se staví do pozice ochránce lidu, protože nesouhlasila a nehlasovala pro změnu této volební prohibice.²⁵⁸ Národní socialisté velmi těžce snášeli prosazení této změny, protože znamenala rozvolnění, podle nich už tak volné, alkoholové politiky. České slovo se velmi věnuje této změně a prakticky v každém článku obviňuje, ať už přímo či nepřímo, vládní koalici z „vlastizrady“ a z toho, že si koupila voliče na úkor jejich zdraví.

Hrozbu prohibice zmiňuje České slovo ještě v roce 1929. V návaznosti na zdražení piva, které se dotkne širokých vrstev informuje deník o tom, že se šíří skrze abstinenci spolky sílící vlna nespokojenosti. Argumentují nestabilní hospodářskou situací, kterou by prohibiční zákon ustálil a uklidnil.²⁵⁹ V roce 1929 se v Americe rozbíhá hospodářská krize a na Československo dopadne o rok později, v roce 1930. Samozřejmě to nebyla informace, kterou by tehdejší vláda, nebo představitelé abstinenci, respektive prohibičních spolků věděli, ale přesto je jasné, že prohibiční zákon by československé ekonomice v roce 1929 rozhodně nepomohl. Ve stejném článku totiž autor informuje o vysokých ziscích pivovarů, které odvádí do státní kasy nemalou částku – proto by zastavení jejich činnosti nebylo řešením domnělé upadající ekonomiky.

²⁵⁸ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1928, č. 275, s. 3.

²⁵⁹ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1929, č. 14, s. 5.

Je zajímavé, že deník se sice vymezuje proti alkoholu a alkoholismu, ale krátce informuje o vzniku a předsednictvu Československého svazu odpůrců prohibice. Jedná se sice jen o strohou informaci, že byl tento spolek založen a bylo zvoleno vedení, ale i tak je to náznak objektivnosti v rámci této problematiky v Československu.²⁶⁰ Stejně stroze ale informuje deník o výdajích americké vlády na provádění prohibice, když pouze zmiňuje částku 213 milionů dolarů (asi 7 miliard korun).²⁶¹ V obou předchozích denících byla tato částka rozvedena a bylo poukázáno na to, že výdaje na prohibici se zvyšují z důvodu zavádění nových policejních kontrol, rozvoje soudnictví a podobně. V Českém slově o tomto není žádná informace. V roce 1930 se v Českém slově prohibice začíná skloňovat pomalu jako ustupující, a ne úplně úspěšný projekt. Je častěji a častěji poukazováno na to, kolik podloudného alkoholu je do Ameriky dováženo a jaké škodlivé účinky tento alkohol má. Postupně také deník začíná psát o nedodržování prohibice na nejvyšších místech a o celkovém úpadku této nadějně vize.

Poměrně po delší době se pak v roce 1931 objevuje informace o stavu alkoholismus na Slovensku, která je alarmující. Zprávu o Slovensku ve 30. letech přinášely i Lidové noviny a deník Venkov, zde je informace podložena čísly. Ve 31 obcích březňanského okresu (nejspíše dnešní okres Brezno ve středním Slovensku) se vypilo v letech 1928-1930 alkoholu za 77 milionů korun. Premiantem v této oblasti byla nejspíše obec Pohorelá, která se 2 671 obyvateli spotřebovala za tři roky 1 400 hl alkoholu za 4 201 500 korun (v přepočtu 46 667 litrů ročně, což znamená 17, 4 litru alkoholu na jednoho obyvatele, průměrně na každého obyvatele to znamenalo 524 korun ročně za alkohol). Článek varuje před hroznými důsledky, pokud budou vláda a obyvatelé k tomuto „slovenskému problému“ lhostejní.²⁶²

²⁶⁰ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1929, č. 139, s. 5.

²⁶¹ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1929, č. 142, s. 3.

²⁶² České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1931, č. 286, s. 4.

To, že alkoholismus v Československu nejspíše nebyl tak hlubokým problémem, jako se možná ze všech článků zdálo potvrzuje také statistika statistického úřadu hlavního města Prahy. Ta vzala data od roku 1881 až do současnosti článku, tedy března 1932, a zkoumala počet úmrtí souvisejících s notorickým alkoholismem a nemírným pitím. Z této statistiky vyplynulo, že z těchto příčin zemřelo asi 14 lidí ročně, což tvořilo ve 30. letech asi 0,1 % úmrtí v rámci Velké Prahy. Celkově se od roku 1881 vyšplhala křivka nejvýše v letech 1894, kdy úmrtnost spojená s alkoholem tvořila 0,5 %. Dle statistiky ve 30. letech umíraly nejvíce osoby ve věku 35–45 let, co se manželství týká – více pili ženatí než svobodní muži, a naopak více pili svobodné než vdané ženy.²⁶³

Společnost pro zpeněžení lihu, která vznikla, aby kontrolovala obchod s lihem a jeho ceny a zdanění, uvedla ve své statistice, která byla Českým slovem sdílena v červnu 1933, že objevila 5 168 tajných pálenic, kde lidé vyráběli nezdaněný líh, který poté prodávali v sousedství. Jednalo se především o oblasti, kde byla vysoká chudoba (vesnice, zemědělské oblasti). Tajné pálenice společnost objevila na východě České republiky (celkově asi 183, převážně na Slovácku) a zbytek, tedy 4 985 připadalo na jihovýchodní Slovensko a Podkarpatskou Rus.²⁶⁴ Tato statistika reflektuje situaci v těchto oblastech – Podkarpatská Rus byla převážně zemědělská a východní, respektive Jihovýchodní Slovensko s ní přímo sousedilo, takže pálený alkohol se přeprodával hlavně tam. Vliv v těchto oblastech mělo samozřejmě také Maďarsko a Rumunsko, které líh do oblastí pašovaly.

²⁶³ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1932, č. 66, s. 4.

²⁶⁴ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 132, s. 10.

Prohra americké prohibice byla v deníku Venkov i v Lidových novinách oznámena s nádechem úlevy z různých důvodů. České slovo o této události přináší také zprávu, ale například ve 285. čísle z roku 1933 nezní zcela úlevně. V článku se píše, že bylo zmařeno spousta životů, ale redakce to nedává za vinu prohibici, nýbrž lidské slabosti, která zvítězila nad těmi, kteří prohibici bránili paragrafy. Z článku vyplývá, že prohibice měla dobrou myšlenku a byla by úspěšná, pokud by americký lid nebyl slabý a nenechal se ovládnout alkoholem.²⁶⁵ Později ovšem informuje o výhodách, respektive hospodářských důvodech, které prohibici zničily. Redaktoři Českého slova zmiňují vysokou ztrátu způsobenou prohibičním zákonem. Dokládají to statistikami z jiných států, kde prohibice skončila dříve.²⁶⁶

Že mělo zrušení americké prohibice dopad na zaměstnanost v Československu je již zmíněno výše. Dalším příkladem, mimo výrobu alkoholu, je firma Stein, jedna z nejstarších sudáren v Československu. Ta se díky zakázce s Ameriky mohla po dvou letech omezeného provozu vrátit minimálně na rok do plného pracovního nasazení a využít všechny své dělníky na plný pracovní úvazek. To samozřejmě znamenalo zlepšení hospodářské situace ve firmě a tím pádem i v oblasti.²⁶⁷ Dále přicházely do Československa samozřejmě objednávky na lahvové a sudové pivo především z plzeňského pivovaru a jeho koncernů. V květnu roku 1933 obdržely pivovary Gambrinus a Světovar objednávku na expedici tří vagonů sudového piva. Jedná se o slabší a levnější piva, které mohly být expedovány při rozvolněné prohibici. Pivo bylo ale prodáváno se značnou přírůzkou kvůli clu a dani, takže se jednalo zpočátku spíše o pití pro bohatší vrstvy.²⁶⁸

²⁶⁵ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 285, s. 4.

²⁶⁶ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1934, č. 10, s. 6.

²⁶⁷ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 103, s. 9.

²⁶⁸ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 116, s. 9.

O měsíc později se už počet vagonů vyšplhal na 20.²⁶⁹ Výše bylo zmíněno, že české pivovary předstihly ve vývozu všechny říšskoněmecké pivovary. Tato informace je v Českém slově podpořena informací, že bylo do Ameriky v roce 1933/34 dovezeno asi 496 000 galonů piva, přičemž 80 % z tohoto množství bylo dovezeno z Velké Británie, 10 % z Československa, 7 % přišlo z Německa a zbytek z ostatních zemí. Československo v tomto roce bylo tedy druhým největším vývozcem piva do Ameriky a za toto pivo bylo vybráno asi 49 000 dolarů cla.²⁷⁰

Deník národních socialistů se alkoholu věnuje poměrně podrobně po celou dobu. Většinu času se zaměřuje na nebezpečí, které alkohol a alkoholismus připravuje mladistvým. Varuje před následky a ukazuje neblahé vlivy alkoholu na vývoj člověka. Pokouší se vštípit rodičům ideál abstinence a střízlivosti a bojuje proti rozšiřování tohoto trendu, které dle nich zastávají agrárníci a vládní koalice.

3.4. Dílčí závěr

Zkoumané deníky dokazují, že téma alkoholu a alkoholismu bylo pro veřejnost důležité. Především osvěta, kterou Lidové noviny, Venkov i České slovo svým způsobem prováděli.

Co se týče prohibiční otázky, té věnovaly deníky různý prostor. Lidové noviny problematiku prohibice vnímaly a řešily často, například když tlumočily informace ze Spojených států amerických, Finska a jiných zemí, kde prohibiční zákony platily. Obezřetně se ale stavěly k možnosti zavedení prohibičního zákona v Československu (respektive jen v Česku, protože na Slovensku v podstatě prohibiční zákon platil od roku 1918). Informace, které přinášely z USA se postupem času v Lidových novinách stávaly varovnějšími a varovnějšími, protože problémů přibývalo. Na rozdíl od Českého slova se Lidové noviny a Venkov postavily v podstatě neoficiálně proti americké prohibici.

²⁶⁹ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 138, s. 6.

²⁷⁰ České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1935, č. 48, s. 9.

O novele zákona podanou poslancem Holitscherem informovaly taktéž objektivně s doplněnou debatou, která k zákonu v rámci Národního shromáždění proběhla. V podstatě podpůrně psaly o dobré myšlence zákona o zákazu prodeje alkoholických nápojů mládeži, která měla ochránit „budoucnost národa“.

Lidové noviny nesdílely moc příspěvků od protialkoholních nebo naopak protiprohibičních spolků, byly v tomto spíše nestranné.

Deník Venkov, který byl, jak je zmíněno výše kanálem agrární strany, byl naopak orientovaný velmi protiprohibičně. Redakce deníku často sdílela příspěvky protiabstinenčních spolků, články, které dokazovaly, že zavedení prohibice u nás by zničilo pivovarnický a lihovarnický průmysl, nebo výroční schůze pivovarů, které statisticky dokazovaly, že alkohol v Československu není na výrazném vzestupu. Agráři a v podstatě většina vládní koalice si vytvořili na první pohled mylnou představu o tom, že abstinenční a protialkoholní spolky zde chtějí zavádět prohibici a mají za cíl omezit výrobu a prodej alkoholických nápojů pro všechny, nejen pro mládež. Ze stenografických přepisů jednání národního shromáždění, i z informací, které byly sdíleny v denících je jasné, že prohibiční zákon nebyl nikdy projednáván a nebyl ani navržen. Jediné, co bylo schváleno byl právě Holitscherův zákon, který agráři nepodpořili. Podporovali ale hostinské, když se ve druhé polovině 20. let snažili prosadit novelu týkající se „volební prohibice“, která spočívala ve zkrácení zákazu čepování a prodeje lihovin v době voleb – to se jim nakonec s jistými úpravami povedlo a ve svém deníku to patřičně vysvětlují jako snahu o ochranu prodejců.

Proti tomuto zákonu se postavili národní socialisté nejen na půdě Národního shromáždění, ale také ve svém deníku České slovo. Tato strana byla velmi protialkoholní a snažila se ze všech svých sil proti alkoholu bojovat. I deník je často využíván k propagaci abstinence a prohibice, kterou si národní socialisté přáli. Agráři se obávali národněsocialistické prohibice, protože národní socialisté se obávali agrárního alkoholismu. Nic z toho ale reálně nehrozilo.

Agrárníci nepodporovali alkoholismus, pouze se snažili ochránit zemědělce a podpořit hostinské. A prohibici chtělo pouze malé procento národních socialistů a populace, protože většinou netušili, co to obnáší. Je pravda, že v Českém slově se pojem „prohibice“ skloňuje častokrát s Československem, ale zároveň je na několika místech napsáno, že by v Československu prohibice měla být až posledním řešením. Inspirace americkým Volsteadovým zákonem je ale patrná, oslava zaoceánské velmoci a pochvala za odvalu při řešení tak palčivého problému. České slovo nepolevilo v podpoře americké prohibice ani v době, kdy už Lidové noviny i Venkov sdíleli zprávy o neúspěších, mrtvých a otrávených lidech a řítící se ekonomické katastrofě. Na rozdíl od deníku Venkov neprojevuje České slovo ve 30 letech přílišné nadšení z obnovení mezinárodních obchodních smluv Ameriky s československými pivovary, lihovary a jinými továrnami z alkoholního průmyslu. Po celou dobu se snažili alkohol potírat, hrdě bránili Holitscherův zákon a tvrdě brojili proti zmírnění prohibičního zákona při volbách.

Společným tématem, na které nahlíží všechny deníky téměř stejně je alkoholismus na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. V každém z deníků je zmíněn prohibiční zákon Vavro Šrobára z roku 1918, který platil na Slovensku do poloviny 20. let. 20. století. I přes zákaz prodeje a výroby alkoholických nápojů byl ale na ve slovenské části republiky obrovský problém s nelegálním alkoholem. Tajné palírny a pašovaný alkohol zmiňují Lidové noviny, Venkov a nejvíce České slovo, které často přináší alarmující statistiky o nelegálně prodaném a zkonsumovaném alkoholu na Slovensku. Také Podkarpatská Rus je často negativně zmiňována v souvislosti s alkoholismem v československých denících. Často jsou důsledkem alkoholu ekonomické problémy už tak chudé oblasti, násilnosti a jiné problémy, které nejvýhodnější část Československa svírají. Skrze tuto problematiku deníky ukazují, jak alkoholismus pronikal také do ochrany demokracie, respektive jejího nabourávání. Deníky se shodují v problematickém Maďarsku a Rumunsku, které i přes platný zákaz prodeje alkoholu na Slovensku ho sem pašovali a prodávali. Toto se dělo i po rozvolnění prohibičního zákona. Alkohol ale nebyl zdanitelný, takže prodej byl nelegální a jednalo se v podstatě o okrádání státu. Navíc šlo často o nekvalitní alkohol, který způsoboval více problémů než užitku.

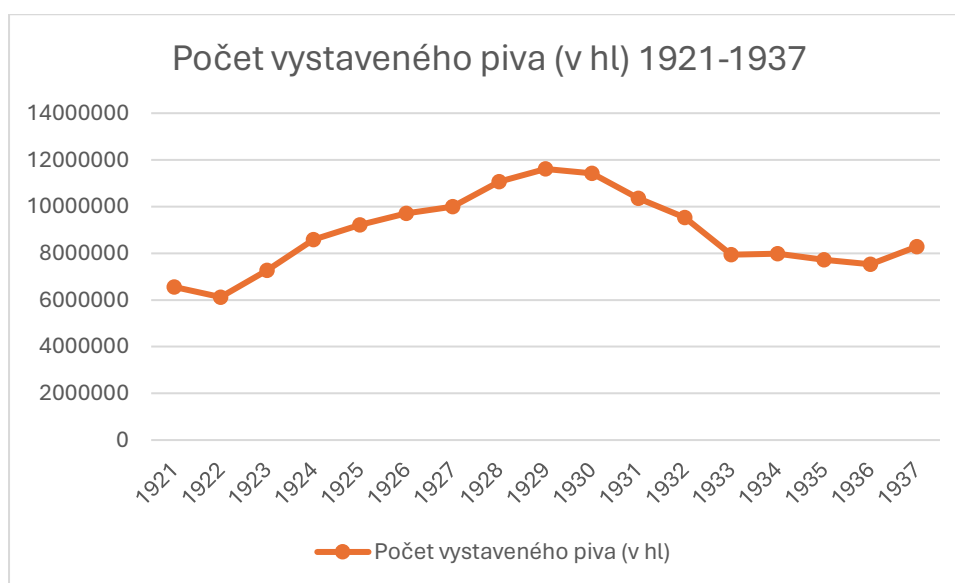
Prohibice v Československu zavedena nebyla, ale alkoholní, respektive protialkoholní, politika se zde řešila velmi často a velmi divoce. Dle příkladů ze zahraničí, které deníky přinášejí je ale jasné, že Československo bylo jednou ze zemí, která i bez zavedení plošného prohibičního zákona dokázala s touto problematikou zápasit velmi dobře. Činnost protialkoholních spolků a jiná osvěta fungovala zřejmě lépe než zavedení plošného zákazu.

4. Pivo a statistika

Významným zdrojem, který nabízí kvalitní vhled do problematiky alkoholismu a alkoholu v rámci Československa ve zkoumaném období, jsou Statistické příručky a ročenky. Pro svou diplomovou práci a tuto kapitolu jsem pracoval se Statistickou příručkou z roku 1920, 1925, 1928 a 1932. Dále pak s historickou statistickou ročenkou vydanou v roce 1985, která obsahovala některá data ze 30. let. Veškeré grafy a data, které se v této kapitole budou nacházet jsou vytvořeny právě z údajů ze jmenovaných příruček.

Tato kapitola by měla obsahovat především grafy s komentářem, které budou dokazovat faktografickou spotřebu, výstav a různé jiné záležitosti spojené s alkoholem, především s pivem.

Pro začátek by bylo dobré uvědomit si, kolik piva bylo v Československu vůbec produkováno, vyráběno. Příkládám proto graf, který znázorňuje tato data.²⁷¹

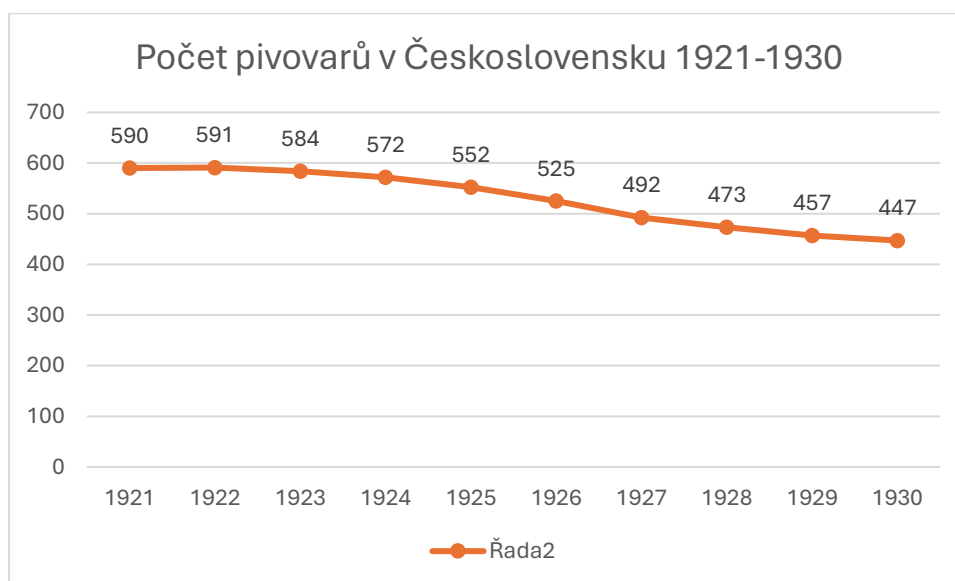
Tento graf ukazuje, že statisticky nejproduktivnějším rokem pro výrobu piva byl rok 1929, v tomto roce se výstav piva v Československu vyšplhal na 11 610 695 hl za rok. Naopak rokem s nejnižším výstavem piva byl rok 1922, kdy byla produkce pouze 6 123 397 hl za rok. Samozřejmě je možné spekulovat o důvodech nízkého, či naopak vysokého výstavu. Rok 1922 je období, kdy se na půdě Národního shromáždění probírá novela zákona, kterou předložil poslanec Holitscher. Novela se týkala zákazu prodeje

²⁷¹ *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1932., MIČKA, Vladimír, ČÁP Václav, BONDYOVÁ Jana: *Historická statistická ročenka ČSSR*. Praha: SNTL, 1985.

alkoholických nápojů mladistvým. Nejednalo se o prohibici, pouze o zákaz prodeje alkoholu osobám mladším 16, respektive 18 let. Mladiství mezi 16. a 18. rokem ale pivo pít mohli, takže vliv tohoto zákona na produkci piva bude mizivý. Jedná se tedy spíše o menší produkci chmele a sladu a nižší odbyt ve stále doznívající poválečné době.

V roce 1929 ve Spojených státech vypukla velká hospodářská krize a v Československu se těší pivo největšímu výstupu v době První československé republiky. To, i fakt, že poté produkce sice klesá, nicméně se jedná o pozvolné klesání někam na konečných 8 282 000 hl v roce 1937, je znakem toho, že alkohol v Československu nehrál v rámci hospodářské krize takovou významnou roli. Na druhou stranu ale po roce 1933 se výroba nezvyšuje, spíše stagnuje. Vývoz do Spojených států amerických tedy nedonutil československé pivovarnictví, aby produkci zvýšil – stačilo běžné množství. To může značit nižší spotřebu piva v Československu.

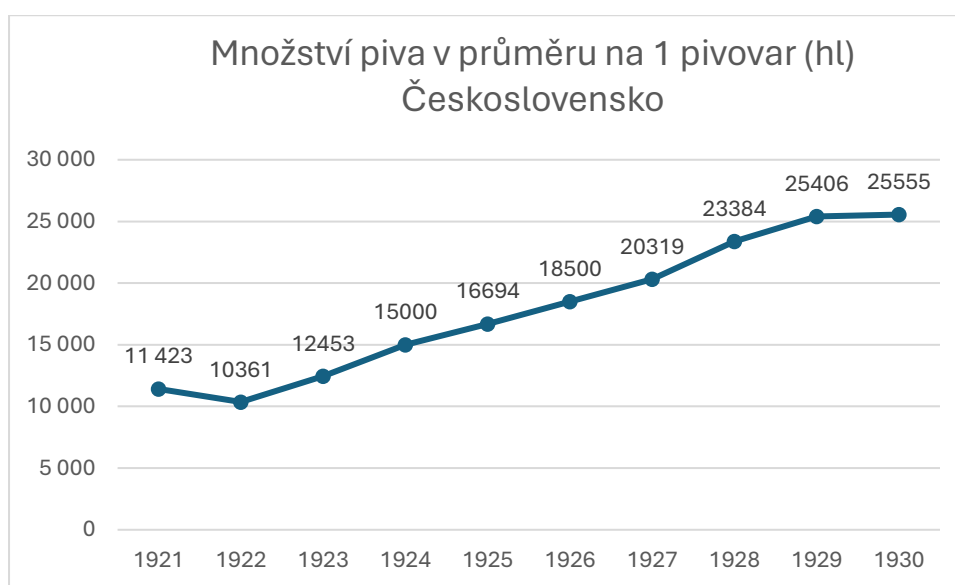
S množstvím vystaveného piva souvisí také počet pivovarů, které se o tuto produkci staraly. Trend klesání počtu pivovarů mezi lety 1921 a 1930 znázorňuje následující graf.²⁷²

Nejvíce míst, kde se oficiálně vařilo pivo se na území Československa nacházelo v roce 1922 – konkrétně to bylo 591 pivovarů. Postupně se ale jejich počet snížil a v roce 1930 jich na našem území bylo už jen 447 – což je propad o 143 pivovarů za 10 let.

²⁷² *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1932.

Když tyto dva grafy porovnáme, zjistíme, že počet vystaveného piva stoupal, ale počet pivovarů klesl, což znamená, že producentů sice ubývalo, ale zato ti, kteří zůstali, vyráběli piva postupem času daleko více. Konkrétně to jde vidět i na tom, jaké množství vystaveného piva průměrně připadá na jeden pivovar – což se dá z čísel přepočítat. Zjistíme tím, že v roce 1922, kdy bylo pivovarů nejvíce připadalo na jeden pivovar za rok 10 361 hl. Postupným snižováním počtu pivovarů a zvyšováním množství piva se pivovary dostaly na průměr 25 555 hl na jeden pivovar v roce 1930. Tomu odpovídá tento graf.²⁷³

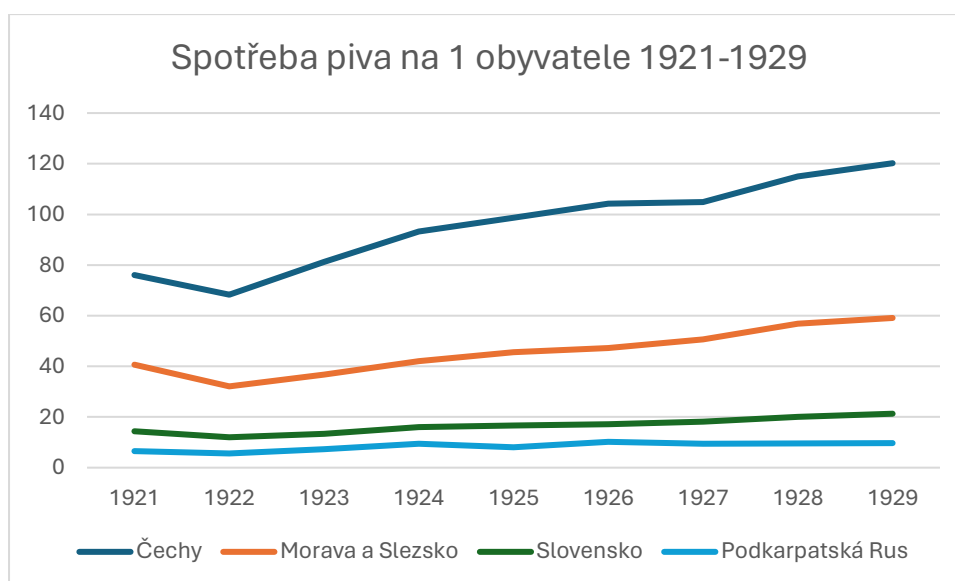

Největší podíl pivovarů udržovaly Čechy. Ty v roce 1921 kralovaly s 481 pivovary, na konci roku 1930 byl počet pivovarů v Čechách 358. Naopak konstantně nejméně pivovarů, existovalo v Podkarpatské Rusi, zde po celou dobu zkoumaného období produkoval pivo pouze jeden pivovar. Jmenován nikde není, ale s největší pravděpodobností se jedná o Hraběcí pivovar Schönborn-Buchheim v Podhorjanech – Mukačevě.²⁷⁴ Pivovar v Podkarpatské Rusi se ale neměl za co stydět. V době největšího výstavu dokázal produkovat 33 330 hl piva za rok (jednalo se o rok 1930). Největší skok ve výrobě piva na jeden pivovar se ale konal v oblasti Moravy a Slezska. Během deseti let (1921-1930) se zde počet pivovarů snížil „pouze“ o 16 z 88 na 72. Průměrný počet vystavených hektolitrů se ale zvýšil o 17 233 hl na jeden pivovar z 13 733 hl (v roce 1921) na 30 966 hl (v roce 1930).

²⁷³ *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1932.

²⁷⁴ <https://www.pivovary.info/?p=105922> cit [06-05-2024].

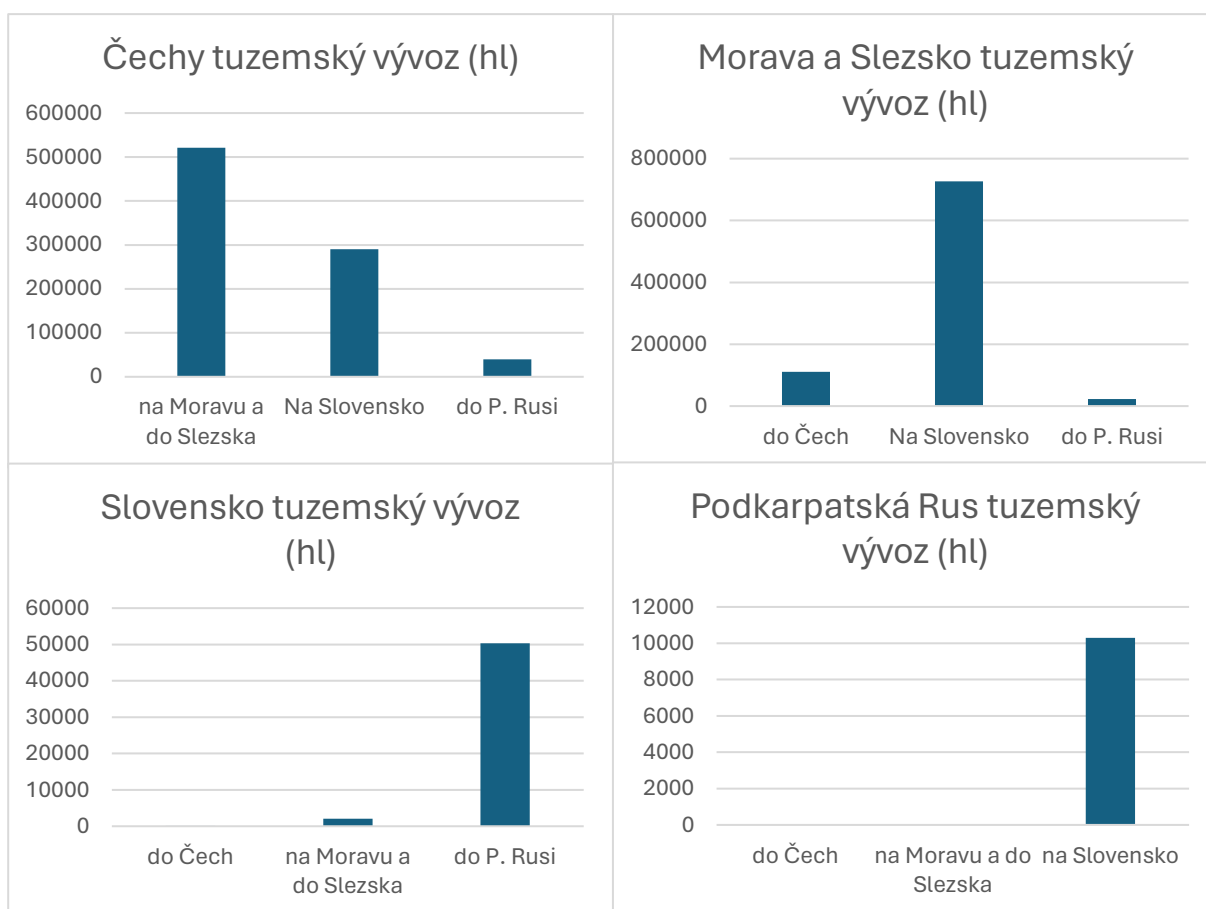
Z těchto dat se dá také vytvořit graf, který dokládá spotřebu piva na jednoho obyvatele v každé části Československa. V letech 1921-1929 vypadala tato statistika takto.²⁷⁵

Největší spotřeba piva na jednoho obyvatele byla pochopitelně v Čechách dlouhodobě – největší počet pivovarů, nejvíce vystaveného piva. Nejnížší byla naopak v Podkarpatské Rusi, kde jeden pivovar produkoval méně i přes nižší počet obyvatel. Morava byla, co se týče počtu pivovarů na druhém místě, čemuž odpovídá i křivka v grafu. Slezsko je přiřazeno k Moravě, protože počet pivovarů v této oblasti také nebyl nijak velký, proto je Slezsko bráno dohromady s Moravou. Slovensko společně s Podkarpatskou Rusí nemělo moc pivovarů. Tyto dvě oblasti byly spíše známé produkcí a konzumací tvrdšího alkoholu, který tam pašovaly například Maďaři, nebo Rumuni. O tom informují například Lidové noviny a další deníky, které se vyjadřují k situaci na Slovensku a v Podkarpatské Rusi (zmíněno v jiné kapitole této diplomové práce). V tomto grafu je také započítáno pivo z dovozu – samozřejmě se nekonzumovalo pivo pouze z Československa a nekonzumovalo se pivo jen v rámci regionu, ve kterém se vyprodukovalo.

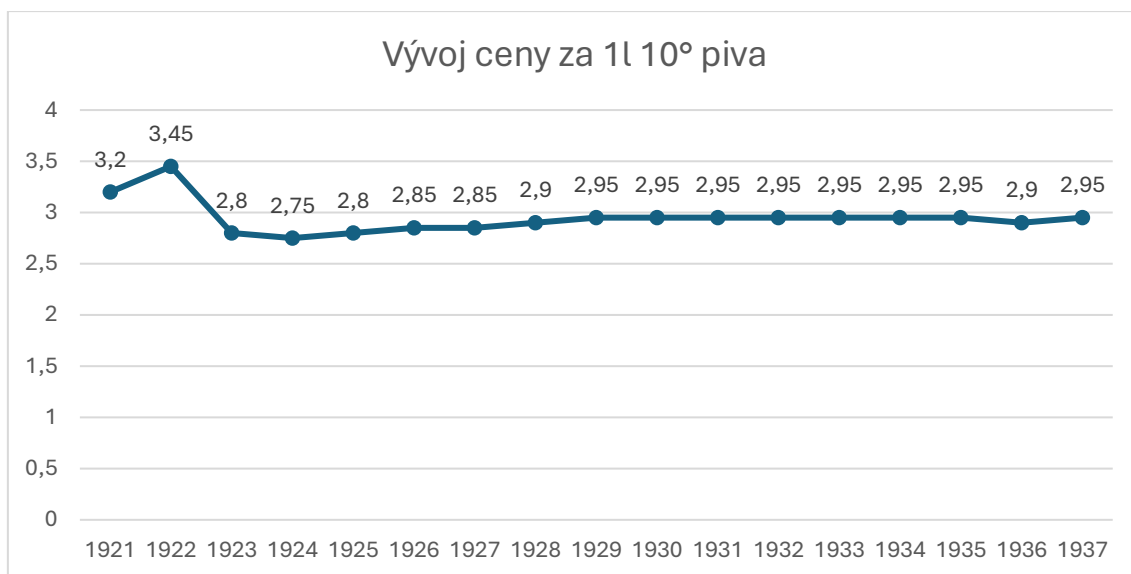
²⁷⁵ *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1932

S tím tedy souvisí, jak se v rámci republiky pivo vyváželo. Z dat statistických příruček vyplývá následující. Pivovary z Čech nejvíce piva vyvážely na Moravu a do Slezska, jediný, kdo poté dovážel určité množství svého piva do Čech byly Moravské a Slezské pivovary. Množství bylo ale zanedbatelné, daleko více, v podstatě nejvíce ze všech dovážely moravské pivovary na Slovensko. To pak svým vývozem sponzorovalo především Podkarpatskou Rus, která zásobovala na oplátku Slovensko. Statistiku těchto vnitrostátních přesunů reprezentují souhrnné grafy z posledních roků 20. let. 20. století. Vypadají takto.²⁷⁶

²⁷⁶ *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1932., MIČKA, Vladimír, ČÁP Václav, BONDYOVÁ Jana: *Historická statistická ročenka ČSSR*. Praha: SNTL, 1985.

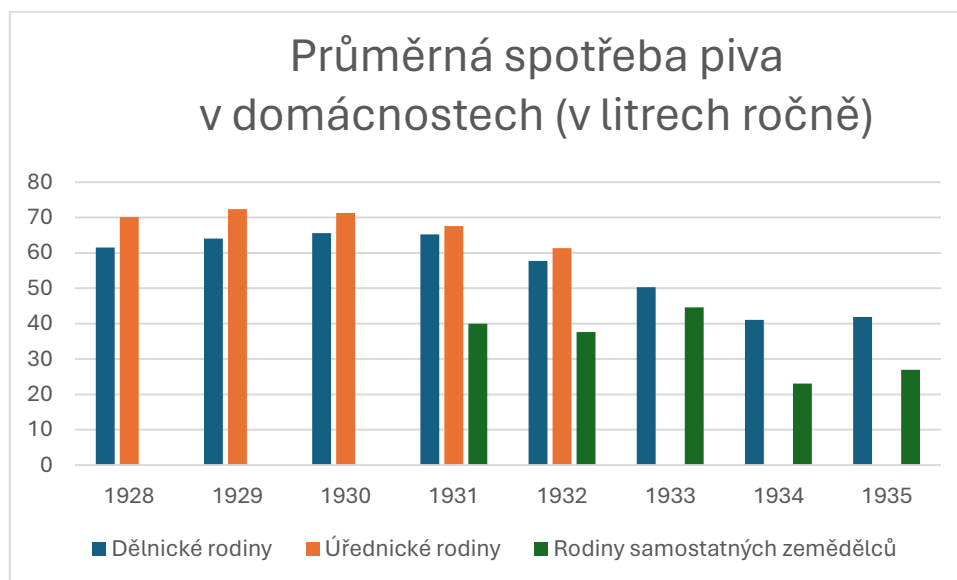
Pokud se bavíme o spotřebě, produkci a vývozu piva, rozhodně zde nesmí chybět informace o tom, jak se vyvíjela cena piva. Konkrétně graf níže zobrazuje pražskou cenu 10° piva o objemu 1 litr.²⁷⁷

Jediný bod, kdy se graf vychýlil je v roce 1922. Opět můžeme hledat příčinu v Holitscherově zákoně, který mohl nějakým způsobem vyděsit hospodské, kteří v reakci na projednávání této novely zvýšili ceny piva. V roce 1922 byla cena desetistupňového piva na nejvyšší úrovni za celé zkoumané období. Hned po roce ale cena padá na průměrnou, takže se jednalo spíše o chvilkovou záležitost. Za celou dobu zkoumaného období potom není z grafu a dat patrný žádný náznak zvyšování ceny. Tuzemskou cenu tedy neovlivnil ani vývoz do USA, který po roce 1933 spustil Plzeňský Prazdroj a Budějovický pivovar. Původně se do USA posílaly méně stupňová piva, která byla povolena už na začátku roku 1933, z Československa tedy odcházeli Gambrinus a Světovar. Kvůli vysokým clům a dani bylo ale pivo v Americe prodáváno v přepočtu za 13-15 korun, což je proti Československu nárůst skoro o 400 %.

²⁷⁷ *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1932., MIČKA, Vladimír, ČÁP Václav, BONDYOVÁ Jana: *Historická statistická ročenka ČSSR*. Praha: SNTL, 1985.

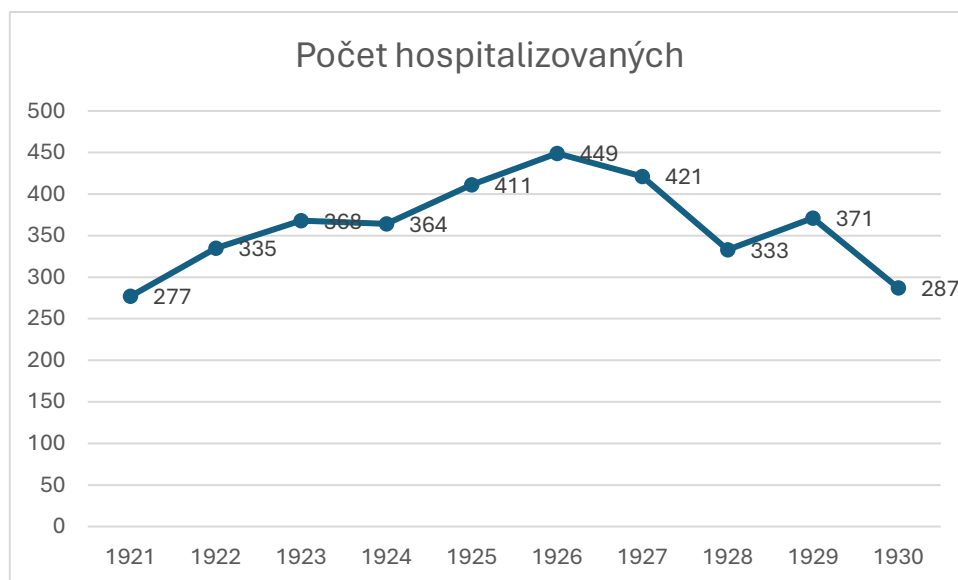
Hospodářská krize ale přeci jen na československé spotřebitele dopadla. Je to vidět na následujícím grafu, který znázorňuje roční spotřebu piva v dělnických, úřednických a zemědělských rodinách. Bohužel ve statistických ročenkách nejsou dostupná všechna data, proto v některých letech některá skupina chybí, ale i tak lze z grafu leccos vyčíst.²⁷⁸

Pokud se budeme soustředit na modrý graf – tedy dělnické rodiny, tak si můžeme všimnout, že do roku 1931 je spotřeba téměř stejná, pohybuje se kol 60-65 litrů piva za rok. V roce 1932 ale začíná poměrně prudký pokles spotřeby, který se zastaví v roce 1935 na necelých 42 litrech piva za rok. Pokud ale víme, že cena 10stupňového piva se v tomto období nepohybovala, musí být důvod jiný. Může se jednat o dopad hospodářské krize v jiném odvětví. Snížení spotřeby piva mohlo vyvolat zvýšení ceny jiného produktu, který domácnosti potřebovaly nakupovat – maso, mléko a jiné potraviny. Určitou krizi ale potvrzují také úřednické rodiny, které opět po roce 1931 vykazují určitý pokles v konzumaci piva – zde není pokles tak razantní, ale stejně ukazuje, že se něco stalo. Dlouhodobě nízká spotřeba je vidět u rodin zemědělců, kde není naznačen ani výraznější pokles, který by trval dlouhodobě. Spotřeba je ale i tak každopádně nižší než spotřeba dělnických rodin. Dle tohoto grafu můžeme odhadovat finanční možnosti jednotlivých typů rodin. Pokud by tento graf reprezentoval pouze desetistupňová piva, tak průměrná dělnická rodina v roce 1930 utratila zhruba 200 korun jen za pivo.

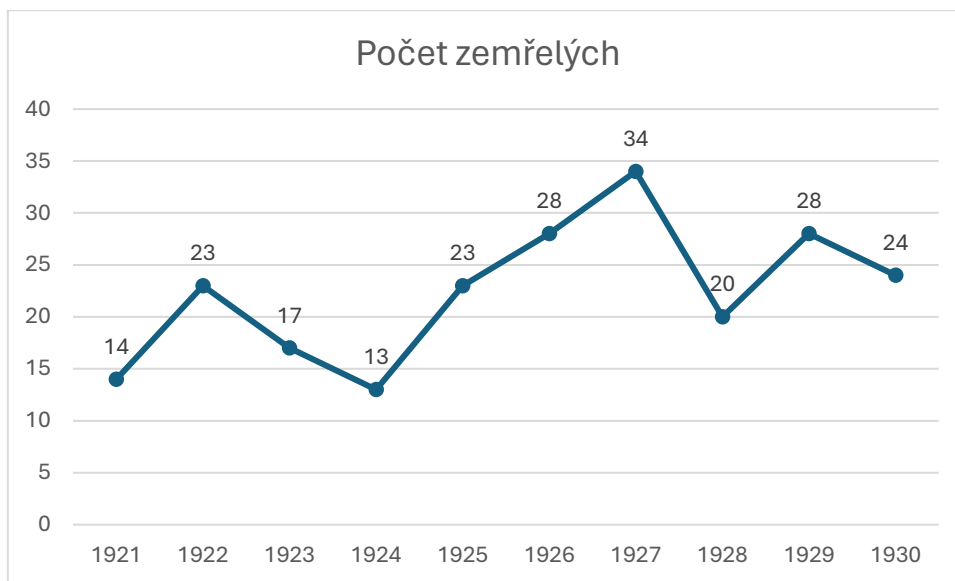
²⁷⁸MIČKA, Vladimír, ČÁP Václav, BONDYOVÁ Jana: *Historická statistická ročenka ČSSR*. Praha: SNTL, 1985.

S konzumací alkoholu souvisí také úmrtnost, respektive hospitalizace v nemocnicích a různých zařízeních. I k této statistice jsem vytvořil několik grafů, které znázorňují, jaká situace panovala v Československu. Mezi lety 1921 a 1930 bylo celkově pro alkoholismus nebo choroby spojené s alkoholem hospitalizováno 3 616 osob jen na území dnešní České republiky, tedy v rám Čech, Moravy a Slezska. Konkrétně byl tento počet v letech rozložen následovně.²⁷⁹

Vrchol počtu hospitalizovaných osob vidíme v roce 1926, kdy se počet vyšplhal na 449 osob za rok. Tento počet ale z celkového počtu obyvatel není alarmující a rozhodně by nebyl důvodem k zavádění preventivních opatření souvisejících s plošným zákazem alkoholu, jako tomu bylo ve Spojených státech. Tam navíc počty hospitalizovaných a zemřelých osob dosahovaly daleko větších hodnot i přes platný prohibiční zákon. Respektive možná právě kvůli tomu zákonu. Co se týče zemřelých osob v souvislosti s alkoholem v Československu, je statistika poněkud rozmanitější, ale hodnoty jsou oproti hospitalizovaným daleko nižší.

²⁷⁹ MIČKA, Vladimír, ČÁP Václav, BONDYOVÁ Jana: *Historická statistická ročenka ČSSR*. Praha: SNTL, 1985.

Nejvíce osob v souvislosti s alkoholem zemřelo v roce 1927, naopak nejméně v roce 1924. procentuálně ze všech hospitalizovaných zemřelo vždy nejvíce 8 % pacientů – konkrétně v letech 1927, 1929 a 1930. „Nejúspěšnější“ byl rok 1924, kdy z celkového počtu hospitalizovaných zemřely pouze 4 % pacientů.²⁸⁰

Těchto pár grafů, které jsem vytvořil s dopomocí statistických příruček tedy potvrzuje to, co je zmíněno i v kapitole pojednávající o tisku. Pivovarnický průmysl byl velmi stabilní součástí Československa a byl velmi důležitou součástí hospodářství země. Stoupající křivka množství vyrobeného piva naznačuje, že české, respektive československé pivo bylo velmi kvalitní – tomu napovídá také fakt, že velké množství českého, plzeňského, piva bylo po roce 1933 vyváženo do Spojených států amerických. Co se týče statistiky hospitalizovaných a následně zemřelých – to může ukazovat k poměrně dobrému zdravotnickému systému, který z převážné části věděl, jak s hospitalizovanými pracovat a jak je léčit. Samozřejmě dlouho neexistovaly záchytné stanice, takže se opilci vozili do nemocnic, případně na policejní stanice. První protialkoholní záchytná stanice v Československu byla založena až v roce 1951 Jaroslavem Skálou.²⁸¹

²⁸⁰ MIČKA, Vladimír, ČÁP Václav, BONDYOVÁ Jana: *Historická statistická ročenka ČSSR*. Praha: SNTL, 1985.

²⁸¹ <https://web.archive.org/web/20140327001603/http://www.alkohol-alkoholismus.cz/ze-zivota-zivotni-pribeh/doc-mudr-jaroslav-skala-csc-fotogalerie-z-oslavy-90-narozenin-pl-apolinar> cit. [07-05-2024].

Na základě těchto statistiky je zajímavé sledovat, jakým způsobem pivní průmysl v Československu ovlivnila, či neovlivnila prohibice v Americe nebo hospodářská krize. Dle Lidových novin, Venkova a Českého slova to byla témata, která nebyla opomíjena československým tiskem, tedy i veřejnost o nich měla jakési povědomí. Dle dostupných statistických údajů ale americká prohibice neměla velký vliv na pivovarnictví a spotřebu piva v Československu. Byť se národní socialisté snažili veřejnost od pití alkoholu odradit, spotřebu ani výrobu piva to výrazně nezasáhlo. Ve 30. letech pozorujeme určitý trend snižování spotřeby piva, ale to je způsobeno spíše hospodářskou krizí a finanční situací jednotlivých rodin než agitací národně socialistické strany. I množství vystaveného piva dle grafu na začátku 30. let klesal, ale to bylo nejspíše způsobeno horší úrodou, o které také informují noviny. Můžeme tedy říct, že snahy protialkoholní se ve statistikách nijak zvlášť neprojevíly.

Jak jsem již zmiňoval výše, poměrně zajímavým faktem je klesající počet pivovarů naproti stoupajícímu množství vystaveného piva, což odkazuje k hojnému odběru a také prodeji piva do zahraničí.

Tyto statistiky slouží pouze jako vhled do problematiky distribuce alkoholu a jsou zde spíše pro doplnění informací, které se nachází v ostatních kapitolách diplomové práce. Některé statistiky jsou sledovány pouze v určitém časovém období, protože ani statistické příručky někdy nepopsaly přesně daný jev v každém roce. Jedná se tedy spíše o ilustraci dané oblasti.

Závěr

„Alkoholismus vzniká docela patrně z ilusí, sebeklamu a poblouzení. Jest ovšem záhadou, co dohání lidi k takovým poblouzením, ačkoliv to není poblouzení jediné, kterému se lidé oddali.“²⁸² „Budoucnost patří střízlivým, totiž těm, kdož se rozhodli pro vyšší, mravnější světový názor a způsob života.“²⁸³

Prezident Masaryk měl ve své době strach o to, aby lidstvo nepropadlo alkoholismu. Zejména ve svých přednáškách se snažil o to, aby lidé co nejvíce dbali na své psychické i fyzické zdraví a stranili se pití alkoholu, pokud možno úplně. Žádným způsobem to ale lidem nenařizoval.

V úvodu diplomové práce jsem si položil otázky, na které se nyní pokusím odpovědět. Alkoholismus v Československu samozřejmě existoval – potvrzují to grafy ze statistických příruček i články v novinách, které se o něm zmiňují. Existoval ale dle mého názoru v „normální“ míře. Samozřejmě, největším problémem bylo Slovensko a Podkarpatská Rus, tedy, řekněme, zemědělské oblasti. Tam alkoholismus zakořenil pevně již v předválečné době a bohužel se jej nepodařilo vykořenit za celou dobu První republiky.

Dle dostupné legislativy můžeme říct, že poslanci Národního shromáždění nebyli lhostejní k problematice alkoholismus. Ve spojení s novinovými články, především z deníku Venkov a České slovo, můžeme říct, že návrhů padalo daleko více, než bylo nakonec schváleno zákonů. Největším a nejdůležitějším legislativním počinem týkajícím se alkoholismu a jeho potírání byl tzv. *Lex Holitscher*, tedy zákon o zákazu projede alkoholických nápojů mladistvým. Místní prohibice byla zavedena pouze na Slovensku, nikdy tedy plošně v celé republice. Platila od konce První světové války až do poloviny 20. let 20. století. Podle tisku ale fungovala stejně jako ve Spojených státech, formálně zavedena byla, ale často se porušovala a situace tím byla jen zhoršena.

²⁸² MASARYK, Tomáš Garrigue: *O alkoholismu: O ethice a alkoholismu*. Vyd. 6. a 4. nezměn. Brno, 1938. s. 40.

²⁸³ Tamtéž, s. 45.

Prohibice ale neplatila jen ve Spojených státech, ale také ve Skandinávii, Francii, Británii, Rusku nebo třeba Kanadě. V každé z těchto zemí byl zaveden trochu jiný druh prohibice. Všechny tyto země ale postupně došly k názoru, že prohibiční zákony nepřinášejí to, co od nich poslanci očekávali. Deníky, které jsem zkoumal v diplomové práci se nejvíce zaměřili na prohibici Americkou. Američané totiž byli první, kteří takto tvrdým způsobem po tak dlouhou dobu alkohol zakazovali. Poměrně často jsou Spojené státy v tisku zmiňovány. Prohibice zřejmě byla velkou událostí v celém světě. Dost často je americká prohibice spojována nějakým způsobem s Československem, ať jsou to výpovědi emigrantů, postřehy lékařů, kteří byli přítomni, nebo výstupy prohibičních řečníků na československých nebo světových konferencích. Ne všechny deníky se ale k prohibici staví stejně. Venkov a Lidové noviny, troufám si říct, poznali nefunkčnost americké prohibice poměrně brzy. České slovo naopak dlouhou dobu Volsteadův zákon obhajovalo, a dokonce několikrát přišlo s článkem, který nepřímou (a někdy přímo) říkal, že prohibice by nějakým způsobem měla platit i u nás.

Tisk obecně v době První republiky o alkoholismu psal. Nebylo to hlavní téma, ale častokrát se objevil článek nějakého lékaře, odborníka, případně předsedy nějakého spolku. Lidové noviny nabízely spíše objektivní pohled na věc a často nesdílely názory „suché“ či „mokrě“ strany. Zato deník Venkov sdílel názory protiprohibičních skupin a hájil ve svých článcích práva hostinských a obyčejných lidí, kteří pijí alkohol. České slovo proti tomu stavělo názory odborníků z tábora prohibičního a abstinentského. Jedno ale měly všechny deníky společné. Byť deník Venkov odporoval zákazu alkoholu, na několika místech je zmíněno, že nepodporují alkoholismus, pouze střídavé, normální, pití alkoholu.

Grafy na konci práce se týkají pouze piva, pivo bylo, co se alkoholu týče, pro Československo nejtypičtější komoditou, stejně jako pro Francouze víno. Nicméně i na tak „malém“ vzorku se dá leccos dokázat. Například právě to, že hospitalizovaných za rok nebylo nikdy více, než 500, nebo že počet zemřelých nepřesáhl 8 %. Zajímavý je ale také vývoj ceny a spotřeby, který ukazuje, že americká prohibice, byť byla v tisku často zmiňována, neměla na spotřebu piva v Československu snad žádný vliv. Také hospodářská krize se dá zkoumat na grafu spotřeby piva v různých rodinách.

Alkohol má v Československu dlouhou tradici. Je to jako červená nit, která se táhne skrze celé dějiny lidstva. Jsou ale období, kdy se tento problém řeší více, a jsou období, kdy se řeší méně. V období První československé republiky a obecně v meziválečné době byl svět zrovna ve fázi, kdy se alkohol řešil více. Vlna prohibičních hnutí, vlna snah o zastavení alkoholismu. Několik států ekonomicky utrpělo právě zavedením prohibice. Československo, dle mého názoru, velmi dobře zvládlo tuto „alkoholickou“ nebo spíše „prohibiční krizi“. Skrze tisk a abstinentsní hnutí a v podstatě nenásilné přesvědčování se stalo, že alkoholismus se tady rozhodně nevymkl kontrole.

Resumé

In the first half of the 20th century, specifically after the First World War, the fight against alcoholism began to spread throughout the world. Various states began to find that the alcohol available after the war was beginning to spread and dangerously endanger people's health.

Czechoslovakia was no different, its political representatives tried as much as possible to protect the people from the snares of alcoholism. In this diploma thesis, I focus on how the state fought against alcoholism. Legislation primarily protected the young, specifically the 1922 Act Prohibiting the Sale of Alcoholic Beverages to Minors. Print media have been somewhat more active players in this field. Some political parties presented their opinions through them and tried to convince readers, potential voters, that their opinion is correct. Above all, the National Socialists and Agrarians fought against each other through the press. National Socialists as supporters of abstinence against Agrarians who advocated the possibility of moderate drinking at any time.

A few graphs at the end and some newspaper articles suggest that alcoholism existed in Czechoslovakia, but was not as widespread as in other states. Widespread prohibition never existed in the republic (only in Slovakia) and Czechoslovakia managed to keep this problem to a reasonable extent only through prevention, lectures and a non-violent form.

Anotace

Příjmení a jméno, univerzita, fakulta, katedra: Skalník Petr, Filozofická fakulta univerzity Palackého v Olomouci, katedra historie

Název diplomové práce: Alkohol a alkoholismus v době první československé republiky (1918–1938)

Jméno vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Počet znaků: 251 236

Klíčová slova: alkohol, alkoholismus, Československo, prohibice, alkoholismus v Československu, prohibice ve Spojených státech, protialkoholní zákony

Shrnutí:

Mým cílem v této diplomové práci bylo zaměřit se na alkoholismus v Československu a zjistit, zda, případně jakým způsobem československý národ bojoval proti alkoholismu. Zda existovala legislativní omezení pro prodej nebo výrobu alkoholických nápojů, jak se k celé problematice stavěl tisk a jak celá situace vypadala. Závěr je takový, že dle dostupných zdrojů alkoholismus v Československu existoval v „rozumné“ míře. Legislativní zákaz platil pouze od roku 1922 na prodej alkoholických nápojů mladistvým. Vybraný denní tisk dokazuje, že problematika alkoholismu byla hojně probírána, názor na zavedení omezení ale nebyl jednotný. I přes to, že v Československu nikdy plošný zákaz alkoholu neplatil se alkoholismus nerozmohl díky nenásilné formě prosazování abstinence a střízlivosti.

Zdroje

Tištěné prameny (noviny):

1. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 60.
2. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 76.
3. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 115.
4. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1920, č. 285.
5. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1921, č. 216.
6. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1921, č. 86.
7. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1921, č. 210.
8. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1922, č. 6.
9. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1922, č. 15.
10. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 5.
11. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 71.
12. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 83.
13. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 103.
14. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 24.
15. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1924, č. 144.
16. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1927, č. 151.
17. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1928, č. 272.
18. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1927, č. 77.
19. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1928, č. 275.
20. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1929, č. 14.
21. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1929, č. 139.
22. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1929, č. 142.
23. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1931, č. 286.

24. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1932, č. 66.
25. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 132.
26. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 285.
27. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1934, č. 10.
28. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 103.
29. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 116.
30. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1933, č. 138.
31. České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha, roč. 1935, č. 48.
32. Lidové noviny. Brno, roč. 1930, č. 230.
33. Lidové Noviny. Brno, roč. 1918, č. 127.
34. Lidové noviny. Brno, roč. 1918, č. 311.
35. Lidové noviny. Brno, roč. 1918, č. 353.
36. Lidové noviny. Brno, roč. 1918, č. 68.
37. Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 121.
38. Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 194.
39. Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 264.
40. Lidové noviny. Brno, roč. 1919, č. 35.
41. Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 378.
42. Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 394.
43. Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 41.
44. Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 46.
45. Lidové noviny. Brno, roč. 1920, č. 90.
46. Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 179.
47. Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 332.
48. Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 440.
49. Lidové noviny. Brno, roč. 1921, č. 642.
50. Lidové noviny. Brno, roč. 1922, č. 31.
51. Lidové noviny. Brno, roč. 1922, č. 426.
52. Lidové noviny. Brno, roč. 1922, č. 448.
53. Lidové noviny. Brno, roč. 1923, č. 179.
54. Lidové noviny. Brno, roč. 1923, č. 492.
55. Lidové noviny. Brno, roč. 1924, č. 34.
56. Lidové noviny. Brno, roč. 1924, č. 42.
57. Lidové noviny. Brno, roč. 1924, č. 67.
58. Lidové noviny. Brno, roč. 1925, č. 76.
59. Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 246.
60. Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 417.
61. Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 434.
62. Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 44.
63. Lidové noviny. Brno, roč. 1926, č. 558.
64. Lidové noviny. Brno, roč. 1927, č. 481.
65. Lidové noviny. Brno, roč. 1928, č. 606.

66. Lidové noviny. Brno, roč. 1929, č. 240.
67. Lidové noviny. Brno, roč. 1929, č. 272.
68. Lidové noviny. Brno, roč. 1930, č. 101.
69. Lidové noviny. Brno, roč. 1930, č. 24.
70. Lidové noviny. Brno, roč. 1931, č. 291.
71. Lidové noviny. Brno, roč. 1932, č. 486.
72. Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 215.
73. Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 268.
74. Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 611.
75. Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 615.
76. Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 88.
77. Lidové noviny. Brno, roč. 1933, č. 94.
78. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1919, č. 156.
79. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1919, č. 298.
80. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 107.
81. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 136.
82. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 196.
83. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1920, č. 26.
84. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1921, č. 249.
85. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 105.
86. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 12.
87. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 126.
88. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 15.
89. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 175.
90. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 44.
91. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1922, č. 7.
92. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1923, č. 124.
93. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1923, č. 209.
94. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1923, č. 284.
95. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1924, č. 231.
96. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1925, č. 223.
97. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1925, č. 263.
98. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1926, č. 176.
99. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1927, č. 103.
100. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1927, č. 223.
101. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1927, č. 283.
102. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1928, č. 280.
103. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1928, č. 293.
104. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1929, č. 128.
105. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1929, č. 143.
106. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1929, č. 145.
107. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1931, č. 113.
108. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1931, č. 265.
109. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1931, č. 278.
110. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 140.
111. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 234.
112. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 280.
113. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 29.
114. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 301.
115. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 75.

116. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 10.
117. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 195.
118. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 285.
119. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 289.
120. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 45.
121. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 85.
122. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1933, č. 89.
123. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1934, č. 199.
124. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1934, č. 244.
125. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1936, č. 181.
126. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1937, č. 74.
127. Venkov: orgán České strany agrární. Praha, roč. 1932, č. 21.

Ostatní prameny:

1. Dohoda mezi Československem a Finskem ze dne 13. května 1938 o potírání nedovoleného dovozu alkoholických nápojů do Finska. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1938, částka 31. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1938/031-1938.pdf> [cit. 30-01-2024]
2. Nařízení č. 121/1930 ze dne 30. srpna 1930, kterým se pověřuje „Společnost pro zpeněžení lihu, společnost s r. o. v Praze“ dalším hospodařením lihem pod státní závěrou. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1930, částka 55. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1930/055-1930.pdf> [cit. 30-01-2024]
3. Nařízení č. 123/1919 Sb. ze dne 7. března 1919, kterým se stanoví nejvyšší ceny piva. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1919, částka XXVI. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/026-1919.pdf> [cit. 23-01-2024]
4. Nařízení č. 147/1928 ze dne 30. srpna 1928, kterým se „Společnost pro zpeněžení lihu, společnost s r. o. v Praze“ pověřuje hospodařením lihem na další dobu. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1928, částka 50. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1928/050-1928.pdf> [cit. 30-01-2024]
5. Nařízení č. 161/1934 ze dne 13. července 1934 jímž se provádí zákon ze dne 4. května 1934, č. 89 Sb. z. a n., o povinném známkování chmele a úpravě rozsahu pěstování chmele. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1934, částka 61. Dostupné online na: <https://www.aspi.sk/opispdf/1934/061-1934.pdf> [cit. 30-01-2024]
6. Nařízení č. 27/1920 ze dne 19. prosince 1920, jímž se zřizuje stálý poradní sbor pro boj proti alkoholismu. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1920, částka V. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/005-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]
7. Nařízení č. 286/1919 ze dne 4. června 1919, jímž se zrušuje zákaz používati cukru ku výrobě piva. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1919, částka LXI. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/061-1919.pdf> [cit. 23-01-2024]
8. Nařízení č. 54/1923 ze dne 22. března 1923 o cenách piva. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1923, částka 24. Dostupné online na: <https://www.aspi.sk/opispdf/1923/024-1923.pdf> [cit. 25-01-2024]
9. Nařízení č. 540/1920 ze dne 23. září 1920, o úpravě zpracování ovoce na líh a o výrobě jemné kořalky. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého,

- 1920, částka CXI. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/111-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]
10. Nařízení č. 544/1920 ze dne 3. září 1920 o zřízení Československé pivovarské komise se sídlem v Praze. In.: Sbíрка zákonů státu československého, 1920, částka CXII. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/112-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]
 11. Nařízení č. 620/1920 ze dne 16. listopadu 1920, jímž se stanoví prodejní ceny lihu a lihovin. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1920, částka CXXXI. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/131-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]
 12. Nařízení č. 631/1920 ze dne 3. prosince 1920 o nejvyšších cenách piva. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1920, částka CXXXVI. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/136-1920.pdf> [cit. 23-01-2024]
 13. NS RČS (1920–192), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922 – projev K. Anděla (Čsl. živnostensko-obchodnická strana středostavovská).
 14. NS RČS (1920–1925), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922.
 15. NS RČS (1920–1925), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922 – projev O. Kalliny. (Německá nacionální strana)
 16. NS RČS (1920–1925), Stenoprotokoly Poslanecké sněmovny, 121. schůze ze 17. 1. 1922 – hlasování o rezolučním návrhu O. Kalliny.
 17. NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T0657 – Návrh o úlevách pro dovoz alkoholu prostých nápojů z 26. října 1920. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t0657_00.htm [cit. 27-02-2024].
 18. NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T1320 – Návrh na vydání zákona o zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým z 21. ledna 1921. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1320_00.htm [cit. 27-02-2024]
 19. NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T1411 – Návrh poslanců dra Holitschera, Schäfera, Kirpalové a druhů na vydání zákona, aby stát poskytl prostředky na potírání alkoholismu ze 13. ledna 1921. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t1411_00.htm [cit. 04-03-2024]
 20. NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T2075 – Zpráva zdravotního výboru o návrhu poslanců Dra Holitschera, Palmeho, Kirpalové a soudruhů na vydání zákona o zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým z 12. dubna 1921. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2075_00.htm [cit. 27-02-2024]
 21. NS RČS (1920–1925), Tisky Poslanecké sněmovny, T4669 – poslanců dra Holitschera, Deutschové, Tauba a druhů, aby byl vydán zákon o prodeji alkoholových nápojů v drobném a jejich výčepu ze 4. června 1924. Dostupné online na: https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t4669_03.htm [cit. 04-03-2024].
 22. Vyhláška č. 29/1932 ze dne 16. února 1932 o zvláštním podrobném šetření o pivovarech, lihovarech a cukrovarech, o zjišťování letního stavu vepřového bravu, o soupisu dovozu mléka do měst s potravní čarou a o publikaci dat statistiky průmyslu pivovarského. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1932, částka 10. Dostupné online na: <https://www.aspi.sk/opispdf/1932/010-1932.pdf> [cit. 30-01-2024]

23. Vyhláška č. 294/1922 ze dne 30. září 1922 o ukončení působnosti Československé komise lihové. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1922, částka 106. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1922/106-1922.pdf> [cit. 25-01-2024]
24. Zákon č. 1/1919 Sb. ze dne 3. ledna 1919 o stanovení nejvyšších cen rafinovaného a denaturovaného lihu tuzemského rumu, výčepní kořalky, jakož i surového lihu. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého. 1919, částka I. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/001-1919.pdf> [cit. 03-10-2023]
25. Zákon č. 25/1918 Sb. ze dne 8. listopadu 1918 o zřízení pivovarské komise. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého. 1918, částka III. Dostupný online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/003-1918.pdf> [cit. 30-09-2023]
26. Zákon č. 29/1918 Sb. ze dne 8. listopadu 1918 o zřízení československé komise lihové. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého. 1918, částka IV. Dostupný online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/004-1918.pdf> [cit. 26-09-2023]
27. Zákon č. 86/1922 ze dne 17. února 1922, kterým se omezuje podávání alkoholických nápojů. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1922, částka 26. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1922/026-1922.pdf> [cit. 25-01-2024]
28. Zákon č. 86/1932 ze dne 7. června 1932, jímž se mění některá ustanovení o dani z lihu a upravuje hospodaření s lihem. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1932, částka 31. Dostupné online na: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1932/031-1932.pdf> [cit. 30-01-2024]
29. Zákon č. 89/1934 ze dne 4. května 1934 o povinném známkování chmele a úpravě rozsahu pěstování chmele. In.: Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 1934, částka 39. Dostupné online na: <https://www.aspi.cz/opispdf/1934/039-1934.pdf> [cit. 30-01-2024]

Literatura:

1. BÚTORA, Martin: *Mne sa to nemôže stať. Soc. kapitoly z alkoholismu*. Martin, 1989.
2. DOSTIE, Benoit, DUPRÉ, Ruth: "The people's will": *Canadians and the 1898 referendum on alcohol prohibition*. In.: *Explorations in Economic History*, roč. 49, č. 4, 2012.
3. Historická statistická ročenka ČSSR. Praha, 1985.
4. HROCH, Miroslav, KADEČKOVÁ, Helena, BAKKE, Elisabeth: *Dějiny Norska*. Praha, 2005.
5. IBER, Frank L.: *Alcohol and Drug Abuse as Encountered in Office Practice*. Boca Raton, 1991.
6. JUTIKKALA, Eino, PIRINEN, Kauko: *Dějiny Finska*. Přeložil Lenka FÁROVÁ. Praha 2001.
7. KURUNMÄKI, Jussi, LIIKANEN, Ilkka: *The Formation of the Finnish Polity within the Russian Empire: Language, Representation, and the Construction of Popular Political Platforms, 1863-1906*. In.: *Harvard Ukrainian Studies*, roč. 35, č. 1, 2017.
8. MAQUIS, Greg: "Brewers and Distillers Paradise: American Views of Canadian Alcohol Policies". In.: *Canadian Review of American Studies*, roč. 34, č. 2, 2004.
9. MASARYK, Tomáš Garrigue: *O alkoholismu: O ethice a alkoholismu*. Vyd. 6. a 4. nezměn. Brno, 1938.

10. MIČKA, Vladimír, ČÁP Václav, BONDYOVÁ Jana: *Historická statistická ročenka ČSSR*. Praha: SNTL, 1985.
11. MORRISON, Bronwyn: *Inebriate Institutions*. In.: A Companion to the history of crime and criminal justice (Jo Turner ed.). Bristol, 2017.
12. PERNES, Jiří, RUMIL, Jiří: *Svět Lidových novin 1893-1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Praha, 1993.
13. POSLUŠNÁ, Lucie: *Al Capone: příběh slavného gangstera*. Brno, 2014.
14. RAŠÍN, Alois: *Finanční a hospodářská politika československá do konce r. 1921*. Národohospodářská knihovna (Pražská akciová tiskárna). V Praze, 1922.
15. RUIZ, Susan Mosher: *The SAGE Encyclopedia of Alcohol: Social, Cultural, and Historical Perspectives*. Thousand Oaks, 2015.
16. SOURNIA, Jean-Charles: *Dějiny pijáctví*. Přeložili Petr HIMMEL a Galina KAVANOVÁ. Praha, 1999.
17. *Statistická příručka republiky Československé*. Praha: Státní úřad statistický, 1932.
18. TINDALL, George Brown, SHI, David E.: *Dějiny Spojených států amerických*. Praha, 2008.
19. VONDRÁČEK, Vladimír: *Homosexuální sklony po požití alkoholu*. Praha, 1934.
20. WUORINEN, John H.: *Finland's Prohibition Experiment*. In.: The Annals of the American Academy of Political and Social Science, roč. 163, 1932.

Internetové zdroje:

1. <https://bivrost.cz/co-je-akvavit-a-z-ceho-se-vyrabi/> [cit. 12-02-2024]
2. https://cs.wikipedia.org/wiki/Bed%C5%99ich_Golombek cit [05-04-2024]
3. https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_m%C3%A9di%C3%AD_ve_20.stolet%C3%AD_v_%C4%8Cesk%C3%BDch_zem%C3%ADch cit. [15-03-2024]
4. https://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny cit. [07-05-2024].
5. https://cs.wikipedia.org/wiki/Prohibice#Prohibice_v_%C4%8Cesku [cit. 12-03-2024]
6. https://cs.wikipedia.org/wiki/Svobodn%C3%A9_slovo cit. [30-04-2024]
7. [https://cs.wikipedia.org/wiki/Venkov_\(den%C3%ADk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Venkov_(den%C3%ADk)) cit. [07-05-2024].
8. <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/pratele-stridmosti-chteli-dovest-finy-k-abstinenci-nejstrizlivejsi-narod-ale-behem-prohibice-pil-a-p-31220> [cit. 13-02-2024]
9. <https://en.wikipedia.org/wiki/Systembolaget?oldid=248901447> [cit. 13-02-2024]
10. https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=38277 cit. [03-04-2024]
11. https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=19310 cit. [03-04-2024]
12. <https://encyklopedie.vseved.cz/modr%C3%A1%C4%8Dkovci> cit. [01-05-2024].
13. <https://norge.cz/historie-norska/1-historie-norska?showall=1> [cit. 13-02-2024]
14. <https://plus.rozhlas.cz/norove-a-alkohol-6633323> [cit. 13-02-2024]
15. <https://web.archive.org/web/20140327001603/http://www.alkohol-alkoholismus.cz/ze-zivota-zivotni-pribeh/doc-mudr-jaroslav-skala-csc-fotogalerie-z-oslavy-90-narozenin-pl-apolinar> cit. [07-05-2024].
16. <https://www.aspi.cz/opispdf/opispdf/1918.html> (dostupné pro všechny roky) cit. [07-05-2024].

17. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/prohibice-volby-1992-koralka-zakaz-alkoholu.A120914_194814_zahranicni_aha [cit. 16-02-2024]
18. https://www.lidovky.cz/ceska-pozice/lenin-znicil-demokratice-levicove-mysleni.A180226_120529_pozice-recenze_lube [cit. 16-02-2024]
19. <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/fousb.html> [cit. 12-03-2024]
20. <https://www.pivovary.info/?p=105922> cit [06-05-2024].
21. <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm> [cit. 27-02-2024]
22. <https://www.severskelisty.cz/tradice/trad0035.php> [cit. 12-02-2024]
23. HUTCHINSON, J. F.: *Science, Politics and the Alcohol Problem in Post-1905 Russia*. In.: *The Slavonic and East European Review*, roč. 58, č. 2, 1980. Dostupné online na: <https://www.jstor.org/stable/4208029?seq=1> [cit. 16-02-2024]
24. JANČÍK, Drahomír: „Pít či nepít – to jest, oč tu běží.“ *Střety příznivců a odpůrců abstinence v meziválečném Československu*. In.: *Historická sociologie*, roč. 2014, č. 1, Praha 2014. Dostupné online na: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/40652/ssoar-historicsociologie-2014-1-jancik-Pit_ci_nepit_-_to.pdf;jsessionid=F8739F9594ED8FFBA56D1C0DD46F5BAF?sequence=1 [cit. 05-02-2024]
25. JANÍČEK, Jiří: *Československý abstinentský svaz v kontextu českého a slovenského abstinentského hnutí 1. poloviny 20. století*. Brno, 2014. Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav. Dostupné online na: https://is.muni.cz/th/t0tmr/text_prace.pdf cit. [01-05-2024].
26. KUBÍČKA, Jiří. *Metody a principy měření alkoholu v těle*. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Michal Šerý. České Budějovice, 2011. Dostupné online na: <https://theses.cz/id/m0kmef/BP.pdf> cit [29-04-2024]
27. MATĚJČKOVÁ JANA: *Česká tisková kancelář*. Dostupné online na: <https://mediator1.upmedia.cz/slovnicek/ceska-tiskova-kancelar/> cit. [15-03-2024]
28. United States presidential election of 1932, dostupné online na: <https://www.britannica.com/event/United-States-presidential-election-of-1932> [cit. 06-02-2024]
29. Večer: lidový deník. Praha, roč.1922, č. 218. Dostupné online na: <https://ndk.cz/uuid/uuid:adca9bb0-c8f5-11e9-b24b-5ef3fc9ae867> cit. [15-03-2024]
30. WASHINGTONSKÁ DEKLARACE (18. 10. 1918) dostupné online na webu: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/washingtonska-deklarace-18-10-1918/> [cit. 26-09-2023]